LITERATURA UNIVERSALĂ

ALPHONSE DAUDET

SCRISORI DIN MOARA MEA

CULTURA NAȚIONALĂ

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

LITERATURA UNIVERSALĂ

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE

V. PÂRVAN

PROFESOR UNIVERSITAR
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

CVLTVRA NAȚIONALĂ

www.dacoromanica.ro

ALPHONSE DAUDET

SCRISORI DIN MOARA MEA

TRADUCERE DE

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

www.dacoromanica.ro

ALPHONSE DAUDET

SCRISORI DIN MOARA MEA

S'A EDITAT ȘI TIPĂRIT DE CVLTVRA NAȚIONALĂ BUCUREȘTI 1923

Drepturile rezervate

www.dacoromanica.ro

PRECUVÂNTARE

Inaintea domnului Honorat Grapazi, notar cu reşedinţa în Pampérigouste,

«S'a înfăţişat:

«Domnul Gaspard Mitifio, soţul Vivettei Cornille, gospodar din Cigalières şi locuind acolo;

«Care prin prezentul act a vândut şi a transmis, sub toate garanţiile de drept şi de fapt, şi liberă de orice datorii, privilegii şi ipoteci;

«Domnului Alfons Daudet, poet, cu locuinţa la Paris, aici prezent şi acceptând,

«Una moară de vânt pentru făină, aşezată în valea Ronului, drept în mijlocul Provenţei, pe o coastă împădurită cu pini şi stejari verzi, fiind, suszisa moară, părăsită de mai bine de douăzeci de ani şi în neputinţă de a măcină, după cum dovedesc viţele sălbatice, muşchiul, rosmarinul şi alte acăţătoare care s'au urcat până în vârful spetezelor;

«Cu toate acestea, aşà cum este şi cum se găseşte, cu roata mare sfărâmată, cu iarba crescută printre cărămizile platformei, — d-l Daudet declară că-i convine, putându-i servì, suszisa moară, la treburile sale poetice, şi că o primeşte pe riscurile şi pericolele sale, fără recurs contra vânzătorului pentru reparaţiile care s'ar face;

«Această vânzare se face în bloc, dându-se preţul convenit, pe care numitul Daudet, poet, l'a depus pe

www.dacoromanica.ro

biurou în monetă curentă, — preţ care de îndată a fost primit şi luat de d-l Mitifio, în faţa notarilor şi a martorilor aici subscrişi, dând chitanţă în regulă;

«Făcut la Pampérigouste, în biuroul Honorat, prezenţi fiind Francet Mamaï cântăreţ din fluier şi Louiset, zis Le Quinque, paracliserul dela Penitenţii albi;

«Care, după ce li s'a citit actul, au semnat, dimpreună cu părţile şi cu notarul...»

INSTALAREA

Epuraşii se mirară!... De-aşà 'ndelungă vreme ei vedeau uşa morii închisă, zidurile şi platforma năpădite de iarbă, încât, în cele din urmă, crezură că neamul morarilor s'a fost stins, — şi găsind locul potrivit, îşi făcură ca un fel de cartier general, ca un centru de operaţii strategice: moara din Jemmapes a epuraşilor... In noaptea când am sosit, pe nesimţite, vreo douăzeci de epuraşi stăteau ciotcă pe platformă, gata să-şi încălzească labele la razele lunii... Cât deschisei o ferestruică şi frrt!... iată întreg bivuacul pe goană, întorcându-mi toţi, micile lor dosuri albe, cu coada în sus şi fugind în şanţ.

Nădăjduesc că se vor reîntoarce...

Altul iarăş, care rămase foarte mirat când a dat cu ochii de mine, fu chiriaşul dela etajul întâiu: o bufniţă bătrână şi sinistră, cu cap de gânditor şi care locueşte în moară de mai bine de douăzeci de ani. Am găsit-o în odaia de sus, ţeapănă şi dreaptă pe grindă, în mijlocul molozului şi a ţiglelor căzute. O clipă, mă privi cu un ochiu rotund; apoi, speriată că nu mă cunoaşte, începù: «hu-hu!...» mişcându-şi greoiu aripele albe de praf, — diavolii aceştia de cugetători nu se scutură niciodată... N'are aface!... aşà cum e, cu ochii sclipitori şi cu chipul îmbufnat, acest tăcut chiriaş îmi place mai mult ca alţii, —

www.dacoromanica.ro

şi deaceea m'am grăbit să-i reînnoesc contractul. Păstrează, ca şi în trecut, tot vârful morii, cu o intrare prin acoperiş; eu mi-am păstrat încăperea de jos, o odăiţă văruită, scundă şi boltită, ca o sufragerie de mănăstire.

Deacolo, cu uşile larg deschise şi sub soarele bun, vă scriu...

In faţă, o pădure frumoasă de pini, scânteind de lumină, se prăvale până 'n poalele colinei. In zare, Alpilii îşi taie crestele lor fine. Nici un sgomot... abiă, din când în când, un ţârâit de fluier, un şneap în lavandă, un clopoţel de catâr pe drum... Toată această privelişte provenţală nu trăieşte decât prin lumină...

Şi-acum, vreţi să-mi pară rău după Parisul vostru, sgomotos şi întunecat? Mi-i aşà de bine în moara mea!.. Aşa-i de bun colţişorul îmbălsămat şi cald, la poşte întregi de jurnale, de trăsuri, de ceaţă! Şi ce de lucruri frumoase în jurul meu!.. Abiă am venit de câteva zile şi-mi simt capul plin de impresii şi aduceri-aminte... Iată!... Nu mai departe decât aseară, am fost faţă la intrarea unei turme de oi într'un mas (fermă) care-i la poalele colinei şi vă jur că n'aş da acest spectacol pentru toate premierele pe care le-aţi avut, săptămâna aceasta, la Paris. Staţi şi judecaţi!..

Trebuie să vă spun că în Provenţa este obiceiul, când vin căldurile, să se trimită turmele în Alpi. Vite şi oameni petrec acolo cinci sau şase luni, cu stelele deasupra şi cu iarba până la cingătoare; apoi, la cel dintâiu fior al toamnei, se coboară la mas şi reîncep să pască gospodăreşte micile costişe cenuşii, care miroase a rosmarin...

Aşadar, turmele se întorceau acasă... De dimineaţă porţile aşteptau larg deschise, staulele erau pline de paie proaspete. Din ceas în ceas, gospodarii îşi spuneau:

www.dacoromanica.ro

«Acum sunt la Eyguières, acum la Paradou...» Apoi, deodată, spre seară, un svon mare: «Iată-le!..» Şi colo, în depărtare, se văd turmele venind într'o slavă de pulbere. Tot drumul pare că merge cu ele... In frunte vin berbecii bătrâni, cu coarnele înainte şi cu chipul sălbatec; înapoia lor grosul oilor, cele mulgătoare cam ostenite, cu mieluţii în preajmă-le; — catârii cu moţoace roşii, ducând în dăsagi mieluţii de-o zi şi legănându-i în mers; apoi, câinii asudaţi leoarcă, cu limba până 'n pământ, — şi doi sdrahoni de ciobani îmbrăcaţi în mantale de lână roşie, bătând în călcâie ca nişte antereie.

Totul trece vesel pe dinaintea noastră şi se mistuie pe poartă, într'un foşnet de copite, asemeni ropotului de ploaie. Face să vezi emoţia din gospodărie. Din vârful prăjinii lor, păunii mari, verzi şi aurii, cu creastă de mătase, au recunoscut pe cei ce sosesc şi-i primesc cu trâmbiţări formidabile. Orătăniile, gata de culcare, se deşteaptă ca într'o sguduire. Toată suflarea e în picioare: porumbei, raţe, curcani, bibilice... Curtea pasărilor e în fierbere: găinile ţin sfat cum să petreacă noaptea... S'ar puteà crede că fiecare oaie a adus în lâna ei, dimpreună cu mireasma Alpilor . ălbatici, ceva din acel aer viu al munţilor, care îmbată şi te face să sburzi...

In mijlocul acestui vălmăşag, turmele se reîntorc la cămin. Nimic mai înduioşător decât această reaşezare. Berbecii bătrâni se înduioşează revăzându-şi staulul. Mieii, micuţi, cei fătaţi în timpul bejănăritului şi cari n'au văzut niciodată căminul, privesc miraţi în jur.

Dar şi mai înduioşetori sunt câinii, acei vajnici câini ciobăneşti, cu totul preocupaţi de vitele date în paza lor şi nevăzând nimic în mas decât pe ele. Zadarnic câinele de pază îi chiamă în culcuşul lui; zadarnic adăpătoarea plină cu apă proaspătă le face cu ochiul: ei nu vor să vadă nimic până ce oile nu intră toate, până ce zăr-

www.dacoromanica.ro

vorul cel gros dela poarta cu zăbrele nu cade şi până ce ciobanii nu se aşează în odaia joasă. Numai atunci ei se hotărăsc să intre în adăpost, — şi acolo, linchind strachina cu supă, istorisesc prietenilor lor rămaşi acasă, ce-au făcut în munte, — acolo, în ţinutul acela întunecat, unde sunt lupi şi digitale mari de purpură pline de rouă până sus...

DILIGENŢA DIN BEAUCAIRE

Erà în ziua când am sosit aici. Luasem diligenţa din Beaucaire, un fel de harabà veche care nu are cine ştie ce drum de făcut înainte de a se reîntoarce de unde a plecat, dar care hoinăreşte dealungul drumului, pentru ca să pară seara că vine tare de departe. Deasupra, pe ea, erau cinci, afară de conductor.

Mai întâiu un paznic din Camarga, un omuleţ îndesat, păros, roşcat, cu ochi mari, sângeroşi şi cu cercei de argint în urechi; apoi doi din Beaucaire, un brutar şi ginerele său, amândoi cu faţa foarte roşie, respirând greu, dar având nişte profiluri superbe, două medalii romane cu efigia lui Vitellius. In sfârşit, dinainte, lângă conductor, un om... nu! o caschetă, o enormă caschetă de piele de epure, care nu spuneà lucru mare şi privià drumul cu o înfăţişare tristă.

Toţi aceştia se cunoşteau şi vorbiau tare de treburile lor, cu totul liber. Cel din Camarga istorisià că vine din Nîmes, chemat de judecătorul de instrucţie pentru o lovitură de furcă dată unui cioban... Sângele e vioi în Camarga... Dară-mi-te la Beaucaire!.. Oare cei doi drumeţi din Beaucaire nu erau gata să se ia de gât când venì vorba de Sfânta Fecioară?!.. Brutarul părea că face parte dintr'o parohie hărăzită mai de mult Fecioarei, aceea pe care Provenţalii o numesc *mama*

www.dacoromanica.ro

cea bună şi care poartă pe copilul Isus în braţe; ginerele, dimpotrivă, cântă la strana unei biserici noui care erà închinată Prea Curatei Fecioare, acea frumoasă icoană surâzătoare, reprezentată cu braţele atârnate în jos şi cu mâinile pline de lumină. Cearta venià de acolo. Făceà să vezi cum aceşti doi buni catolici se tratau pe ei înşişi şi pe madonele lor:

— E frumoasă, prea-curata ta!...

— Pleacă de-aici cu mama ta cea bună!

— A ta ce-a făcut în Palestina?!

— Şi a ta, ho!... urîta!... Cine ştie ce-a mai făcut... Intreabă mai de grabă pe sfântul Iosif.

Ca să te crezi la Neapole în port, nu lipsià decât lucirea cuţitelor şi, pe legea mea, sunt încredinţat că acest frumos duel teologic ar fi ajuns acolo, dacă nu s'ar fi amestecat conductorul.

— Lăsaţi-ne în pace cu madonele voastre, zise el, râzând, celor doi din Beaucaire: toate acestea sunt treburi femeieşti, în care bărbaţii nu trebuie să se amestece.

Apoi, pocnì din biciu, luând o înfăţişare neîncrezătoare, ceeace făcù pe toţi să fie de părerea sa.

Disputa se terminase; dar brutarul, odată pornit, aveà nevoie să cheltuească prisosul vervei sale, şi, întorcându-se către nenorocita caschetă, care stăteà tăcută şi tristă în colţul său, îi zise în zeflemeà:

— Şi femeia ta, tocilarule?... De ce parohie ţine?...

Trebuie să credem că în aceste vorbe erà o năzuinţă foarte comică, de oarece toţi izbucniră în hohote de râs... Tocilarul însă nu râdeà... Păreà că nu înţelege. Văzând aşà, brutarul se întoarse în spre mine:

— D-ta nu-i cunoşti nevasta, d-le?... o afurisită de enoriaşă, haida-de!... Nu sunt două ca ea în Beaucaire.

Râsetele se îndoiră. Tocilarul rămase nemişcat; se mulţumì să şoptească fără să ridice capul:

www.dacoromanica.ro

— Taci, brutarule!

Dar îndrăcitul de brutar n'avea poftă să tacă, şi reîncepù şi mai şi:

— Viédase [1])! Amicul nu-i de plâns că are o asemenea femeie... Nu-i chip să te plictiseşti o clipă cu ea... Ia gândiţi-vă!... o frumoasă care se lasă furată la fiecare şase luni, are ce istorisì când se reîntoarce... Ce-are afaceì... e o căsnicie dată draculuí... Închipueşte-ţi, d-le, se căsătoriseră numai de un an şi, paf!... iată că nevasta îi pleacă în Spania cu un negustor de ciocolată. Bărbatul, singur, stă şi plânge acasă, şi bea... Erà ca nebun... După câtva timp, frumoasa s'a întors în sat, îmbrăcată spanioleşte, având cu sine o mică darabană cu clopoţei. Şi noi îi spuneam:

— Ascunde-te, că te omoară...

A! da: o omoară!... S'au împăcat gospodăreşte, şi ea l'a învăţat să cânte cu darabana bască.

Fu o nouă sguduire de râs. In colţul său, fără să ridice capul, tocilarul murmură:

— Taci, brutarule.

Brutarul se făcù că n'aude şi urmă:

— Crezi, poate, d-le, că după această reîntoarcere din Spania, frumoasa s'a liniştit... Ba nu!... Bărbatu-său se învăţase aşà de bine!... Aceasta i-a dat poftă să reînceapă... După Spania, fu un ofiţer, apoi un marinar de Ron, apoi un muzicant, apoi un... Mai ştiu eu? Ceeace-i bine, e că, fiecare dată, comedia e aceeaş... Nevasta pleacă, bărbatul plânge; ea se reîntoarce, el se mângâie. Şi mereu i-o ia, şi mereu el o recapătă... Să mă credeţi că-i o adevărată răbdare, bărbatul acesta!... Trebuie deasemenea să spunem că-i straşnic de frumoasă, mica tocilăriţă... o adevărată bucăţică popească: vioaie, micuţă, rotunjoară; pe lângă acestea, o pieliţă

[1]) Exclamaţie provenţală.

www.dacoromanica.ro

albă şi ochi de coloarea alunei, cari râd când priveşte pe bărbaţi... Pe cinstea mea!... domnule Parisian, dacă veţi trece vreodată prin Beaucaire...

— O!... taci brutarule, te rog..., zise încă odată sărmanul tocilar cu o înmlădiere de voce sfâşietoare.

Tot atunci, diligenţa se oprì. Eram în mas-ul din Anglores. Acolo se coborîră cei doi din Beaucaire şi vă jur că nu i-aş mai fi oprit... Posnaşul brutar!... Ii auzeam încă râsul, pe când erà în curtea fermei sale.

Când scoborîră aceştia, locul de deasupra diligenţei părea gol. Cel din Camarga se scoborîse la Arles; conductorul mergeà pe jos alăturea de cai... Eu şi cu tocilarul rămăsesem singuri sus, stând fiecare în colţul lui, tăcuţi. Erà cald; burduful căruţei ardeà. Din când în când îmi simţeam ploapele căzând şi capul greu; dar peste putinţă de dormit. Imi umblau prin cap vorbele: «taci, te rog...» aşà de sfâşietoare şi de blânde. Nici el, sărmanul!... nu dormià. De dindărăt, îi vedeam spetele lui mari tresărind, şi mâna — o mână lungă, palidă şi murdară — tremurând pe speteaza banchetei. Plângeà...

—Iată-vă ajuns, domnule parisian!.. strigă conductorul; şi cu vârful biciului îmi arătă colina mea verde cu moara cocoţată ca un fluture mare.

Mă grăbìi să cobor... Trecând pe lângă tocilar, încercai să privesc sub cascheta lui; doream să-l văd înainte de a plecà. Ca şi cum ar fi înţeles năzuinţa mea, nenorocitul ridică repede capul şi îşi împlântă privirea în ochii mei:

— Priveşte-mă bine, prietene, — îmi zise el cu un glas surd, — şi dacă zilele acestea vei auzì de o nenorocire în Beaucaire, poţi să spui că cunoşti pe cel care a dat lovitura.

www.dacoromanica.ro

Aveà o înfăţişare stinsă şi tristă, cu ochi mici, veştejiţi. Erau lacrămi în aceşti ochi, dar în glas erà ură. Ura e furia celor slabi!... Dacă aş fi fost în locul tocilăriţei, m'aş fi păzit...

TAINA MEŞTERULUI CORNILLE

Francet Mamaï, un bătrân cântăreţ din fluier, care vine din când în când să steà de sfat cu mine, bând vin fiert, mi-a povestit seara trecută o mică dramă sătească, al cărei martor a fost moara mea, acum vreo douăzeci de ani. Povestirea moşneagului m'a atins şi voiu cercà s'o redau aşà cum am auzit-o.

Inchipuiţi-vă o clipă, dragi cetitori, că staţi în faţa unei ulcele cu vin îmbălsămat, şi că un bătrân cântăreţ din fluier vă vorbeşte.

— Ţinutul nostru, bunul meu domn, n'a fost totdeauna un loc mort şi fără cântece, ca astăzi. Odinioară, erà aici un mare negoţ de morărie şi câteva poşte împrejur gospodarii mas-urilor îşi aduceau grâul să li-l măcinăm. De jur-împrejurul satului, colinele erau pline cu mori de vânt. In dreapta şi în stânga, nu se vedeau decât aripi care se învârteau în bătaia mistralului, pe deasupra pinilor, — droaia de măgăruşi, încărcaţi cu saci, suind şi coborînd dealungul drumurilor; şi toată săptămâna erà o plăcere să auzi pe culme sgomotul harapnicelor, foşnetul pânzelor şi *Dia hué!*[1]) al ucenicilor morari...

Dumineca ne duceam la mori cu grămada. Sus, morarii cinsteau vin muscat... Morăriţele erau frumoase ca nişte regine, cu maramele lor de dantele şi cruciuliţele de aur. Eu aduceam fluierul şi până în noaptea neagră, jucau farandole. Uite, vezi, morile acestea erau toată bucuria şi bogăţia ţinutului nostru.

---

[1]) Strigăt provenţal.

www.dacoromanica.ro

Din nefericire, nişte Parisieni avură idea de a statornici o moară cu aburi pe drumul Tarasconului. Cu totul frumoasă, cu totul nouă!... Gospodarii luară obiceiul de a trimite grâul la moara aceasta cu aburi şi sărmanele mori de vânt rămaseră netrebnice. Câtăva vreme cercară ele să se împotrivească, dar aburul fu mai tare şi, una după alta, *pecaïre!*...[1]) fură silite să se închidă... Măgăruşii nu mai veniră... Frumoasele morăriţe îşi vândură cruciuliţele de aur... Nici muscat!... nici farandolă!... Mistralul suflă, dar aripele stăteau moarte... Apoi, într'o bună zi, comuna dărâmă toate aceste şandramale, şi 'n locu-le se sădi vie şi măslini. Totuş în mijlocul dezastrului, o moară se ţinuse tare şi continuă să se învârte cu vânjoşie pe movila ei, sub nasul morarilor cu aburi. Aceasta erà moara meşterului Cornille şi-i chiar aceea unde suntem gata să ţinem şezătoarea noastră în clipa aceasta.

Meşterul Cornille erà un bătrân morar, trăind de peste şasezeci de ani în făină şi fiind mândru de meseria lui. Aşezarea morii cu aburi aproape îl înnebunise. Preţ de opt zile, alergă dealungul satului, strângând lumea în juru-i şi sbierând din toate puterile că Provenţa va fi otrăvită de făina morarilor cu aburi. «Nu vă duceţi acolo, spuneà el; hoţii aceştia, ca să facă făină, se slujesc de abur, care-i o născocire diavolească, în vreme ce eu lucrez cu mistralul şi cu tramontana care sunt suflarea lui Dumnezeu...» Şi-aşà, găsià o sumedenie de vorbe frumoase pentru slăvirea morilor de vânt, — dar nimeni nu-l ascultà.

Atunci, prins de turbare, bătrânul se închise în moara lui şi trăi acolo, singur-singurel, ca o fiară semeaţă.

---

[1]) Exclamaţie provenţală de milă şi înduioşare.

www.dacoromanica.ro

Nu voià să ţie pe lângă sine nici chiar pe nepoata lui, Vivetta, un copil de cincisprezece ani, care, dela moartea părinţilor ei, nu aveà pe nimeni în lume decât pe tatamoşul ei. Sărmana fetiţă fu nevoită să-şi câştige pâinea, tocmindu-se la de toate, în mas-uri, fie pentru secerat, fie pentru culesul maslinelor, fie pentru viermii de mătase... Şi totuş, bătrânul păreà că o iubeşte foarte tare. I-se întâmplà adeseori să facă patru leghe pe jos, sub soarele de foc, ca să se ducă s'o vadă la mas-ul unde lucrà, şi când o aveà aproape, stăteà ceasuri întregi s'o privească, plângând...

In împrejurimi se credeà că bătrânul morar gonise pe Vivetta din sgârcenie, şi nu-i făceà cinste să lase astfel pe nepoata lui să se târască dela o fermă la alta, expusă la batjocorirea *vaïles*-lor şi la toate mizeriile tinereţii, la stăpân. Deasemenea, lumea găsià că-i rău ca un om de situaţia lui Cornille şi care se respectase până atunci, să meargă acum pe străzi ca un adevărat ţigan, cu picioarele goale, cu pălăria spartă, cu haina sfâşiată... Fapt e, că sărbătoarea, când îl vedeam intrând la slujbă, pe noi, cei bătrâni, ne prindeà ruşinea pentru el; şi Cornille simţià lămurit aceasta, aşà că nu mai îndrăznià să vie în strană lângă noi. Rămâneà totdeauna în fundul bisericii, aproape de aghiasmatar, cu săracii.

In viaţa lui Cornille erà ceva întunecat. De multă vreme oameni din sat nu-i mai duceau grâu la măciniş şi totuş spetezele morii sale se învârteau mereu, ca mai înainte... Seara, întâlneai pe drum pe bătrânul morar îndemnându-şi măgăruşul încărcat cu saci mari de făină.

— Bună seara, meştere Cornille! îi strigau ţăranii; merge mereu, moara?

— Mereu, copiii mei — răspundeà, vesel, bătrânul. Slavă Domnului, nu-mi lipseşte de lucru.

www.dacoromanica.ro

Atunci, dacă-l întrebai de unde dracu puteà să-i vină atâta de lucru, puneà un deget pe buze şi răspundeà întunecat: «*Motus!*[1]) lucrez pentru export...» Nimic alta nu puteai scoate dela el.

Ca să-ţi bagi nasul în moara lui, nici pomeneală. Chiar mica Vivetta nu intrà acolo...

Dacă treceai prin faţa morii, vedeai uşa veşnic închisă, aripele mari veşnic mişcându-se, măgarul bătrân păscând iarba de pe platformă şi un motănoi slab sorindu-se pe marginea ferestrei şi privindu-te răutăcios.

Toate acestea împrăştiau mister în jur şi făceau să pălăvrăgească lumea. Fiecare tălmăcià în felul său taina meşterului Cornille, dar svonul obştesc erà că în moara aceea erau mai mulţi saci cu bani decât saci cu făină.

In cele din urmă totul se desvălui; iată cum:

Cântând tinerimii din fluier ca să joace, băgai de seamă într'o bună zi că băiatul meu mai mare şi cu mica Vivetta, căzuseră îndrăgostiţi unul de altul. La drept vorbind, nu mă supărai de aceasta, pentrucă oricum ar fi fost, numele lui Cornille erà în cinste la noi, iar această păsărică, Vivetta, mi-ar fi făcut plăcere s'o văd trebăluind prin casa mea. Atât numai, cum îndrăgostiţii prea şedeau mereu împreună, de teama vreunei întâmplări, voii să limpezesc treaba numaidecât şi urcai la moară ca să spun două cuvinte moşneagului... A! bătrânul vraciu!... Făceà să vezi cum m'a primit!... Mi-a fost peste putinţă să-l fac să deschidă uşa. Ii arătai îndreptările mele, pe cât putuiu, prin gaura broaştei; şi toată vremea cât vorbii, afurisitul de motănoi, slab, îmi suflà ca un drac, deasupra capului.

Bătrânul nu mă lăsă să isprăvesc, şi-mi sbieră cu totul necuviincios să mă întorc la flautul meu; că,

[1]) Exclamaţie provenţală, indicând tăcere.

www.dacoromanica.ro

dacă eram grăbit să-mi căpătuesc băiatul, puteam foarte bine să caut vreo fată de morar cu abur... Gândeşte-te că la aceste cuvinte proaste, sângele mi-se urcă la cap, dar avui deajunsă înţelepciune să mă stăpânesc, şi lăsând pe acest bătrân nebun la moară, venîi să spun copiilor neisbutita mea... Aceşti sărmani mieluşei nu voiau să creadă; îmi cerură voie să se ducă amândoi la moară ca să vorbească cu moşneagul... N'avui tăria să-i refuz şi prrt!... iată pe îndrăgostiţi plecaţi...

Tocmai când ajunseră sus, meşterul Cornille abiă plecase. Uşa erà lăcătuită sdravăn; dar bătrânul, plecând, lăsase scara afară, ceeace făcù pe copii să le dea în minte să intre pe fereastră, ca să vadă puţin ce erà în această faimoasă moară...

Lucru ciudat! odaia morii erà goală... Nici un sac, nici un bob de grâu; nici un fir de făină pe ziduri sau pe păinjenişuri... Nici chiar acel miros bun şi cald de grâu sdrobit care îmbălsămează morile... Fusul erà plin de praf şi deasupra dormiă motănoiul slab.

Odaia de jos avea aceeaş înfăţişare de mizerie şi de părăsire: un pat stricat, câteva boarfe, o bucată de pâne pe treapta scării, iar într'un colţ, trei sau patru saci crăpaţi din care curgeà moloz şi pământ alb.

Aceasta erà taina meşterului Cornille!... Acest moloz se plimbà în toate serile ca să scape cinstea morii şi să ademeniască lumea că moara face făină... Sărmană moară!... Sărman Cornille!... De multă vreme morile cu aburi le luaseră orice rost. Spetezele se învârteau mereu, dar moara mergeà în gol.

Copiii se întoarseră înlăcrămaţi şi-mi povestiră ceeace văzuseră. Ascultându-i, mi-se rupse inima... Pe dată alergai la vecini, le spusei lucrul în două vorbe, şi ne chibzuirăm că, de îndată, să ducem la moara lui Cornille tot grâul ce-l aveam prin hambare... zis şi făcut... Tot satul se pune pe drum şi sosim sus cu un întreg şirag

www.dacoromanica.ro

de măgari încărcaţi cu grâu, — grâu adevărat de data aceasta...

Moara era larg deschisă... In faţa uşii meşterul Cornille, stând pe un sac de moloz, plângeà cu capul în mâni. Băgase de seamă, la reîntoarcere, că 'n timpul lipsei lui intrase cineva în moară şi-i aflase toată taina.

— Sărac de mine! spuneà el. Nu-mi rămâne decât să mor... Moara mi-e batjocorită...

Şi hohotià de ţi-se rupeà inima, chemându-şi moara cu tot felul de nume, vorbindu-i ca unei fiinţe adevărate.

In clipa aceea, măgarii se urcau pe platformă şi noi începurăm să strigăm ca pe vremurile cele bune morăreşti:

— Ehe!... moara!... Ehe!... meştere Cornille!...

Şi iată sacii cum se îngrămădesc înaintea uşii şi frumosul bob roş cum se împrăştie pe jos, pretutindeni...

Meşterul Cornille deschide ochii mari. Prinse grâu în căuşul mânei lui bătrâne şi spuneà, râzând şi plângând totdeodată:

— Grâu! Doamne!... Grâu adevărat!... Lăsaţi-mă să-l privesc...

Apoi, întorcându-se spre noi:

— A!... ştiam eu că o să vă întoarceţi. Toţi morarii cu abur sunt nişte hoţi...

Voirăm să-l purtăm în triumf spre sat.

— Nu, nu, copiii mei; trebuie mai întâiu să dau de mâncare morii mele... Gândiţi-vă!... e aşà de multă vreme de când nu a mai avut ce ronţăi...

Şi toţi aveau lacrămi în ochi văzând pe moşneag sbătându-se în dreapta şi în stânga, golind sacii, supraveghind moara, în vreme ce boabele trosneau şi pulberea fină se urcà în grindă...

Trebuie să ni-se facă şi nouă o dreptate: din ziua aceea, nici o clipă nu-l lăsarăm pe bătrânul morar fără lucru. Apoi, într'o dimineaţă, meşterul Cornille murì,

www.dacoromanica.ro

şi aripele celei din urmă mori înţepeniră, pentru totdeauna de data aceasta... Odată Cornille mort, nimeni nu-l mai urmă la moară... Ce vrei, domnule!... toate au un sfârşit în lumea aceasta, şi-i de crezut că şi vremea morilor de vânt a trecut ca şi aceea a diligenţelor pe Ron, a parlamentelor şi a surtucelor cu flori mari.

CAPRA DOMNULUI SEGUIN

D-LUI P. GRINGOIRE, POET LIRIC DIN PARIS

Ai rămas veşnic acelaş, sărmanul meu Gringoire!..,

Cum?!... ţi-se oferă un loc de cronicar la o gazetă bună în Paris şi tu ai tăria să refuzi?... Dar priveşte-te, sărman copil! Priveşte-ţi pieptarul sdrenţuit, încălţămintea scâlciată, faţa slabă care arată că eşti nemâncat! Iată, în cele din urmă, unde te-a dus patima ta pentru rime frumoase!... Iată cu ce te-ai ales după zece ani de slujbă cinstită la prietenul Apollo... Nu ţi-e ruşine, mai la urma urmei!?...

Fă-te cronicar, zănaticule?... Fă-te cronicar!... Vei câştigà bani buni, vei aveà tacâmul tău la Brébant şi te vei puteà arătà în zilele de premieră cu o pană nouă la pălărie.

Nu? Nu vrei? Vrei să rămâi în voia ta până la sfârşit... Ei bine, ascultă atunci povestirea cu capra d-lui Seguin. Ai să vezi ce poate câştigà cineva când vrea să trăească neatârnat.

Domnul Seguin nu fusese niciodată norocos cu caprele sale. El le pierdeà în acelaş chip pe toate: într'o bună dimineaţă, ele rupeau frânghia, se duceau în munte şi acolo le mâncà lupul. Nici mângâierile stăpânului, nici frica de fiară, nimic nu le oprià. Erau, după cât se

www.dacoromanica.ro

pare, nişte capre independente, care voiau cu orice chip libertatea şi aerul înălţimilor.

Bravul domn Seguin, care nu pricepeà nimic din feleşagul vitelor sale, erà sdrobit. Işi ziceà:

— S'a sfârşit; caprele se plictisesc la mine, n'o să mai am nici una...

Totuş nu se dădù bătut şi după ce pierdù şase capre în acelaş fel, cumpărà încă una; atât numai că de data aceasta avù grija s'o ia mică de tot pentru ca s'o obişnuească cu vieţuitul în curtea sa.

Ah! Gringoire, cât erà de frumoasă căpriţa domnului Seguin! cât erà de frumoasă cu ochii ei dulci, cu bărbiţa de sub-ofiţer, cu copitele negre şi lucitoare, cu coarnele vrâstate şi cu miţele lungi de păr alb care păreau o mantilă. Erà aproape tot aşà de drăgălaşe ca şi căprioara Esmeraldei, — îţi aduci aminte, Gringoire?... — şi pe urmă, ascultătoare, alintată, liniştită la muls, fără să pună piciorul în şitar... O drăgăstoasă de căpriţă...

Domnul Seguin aveà în dosul casei un loc închis cu păducei. Acolo îşi aşează căpriţa. O legă de un ţăruş, în cel mai plăcut loc al livezii, având grija să-i lase la îndemână multă frânghie şi venind din timp în timp s'o vadă cum se află. Capra erà prea fericită şi păşteà atât de cu tragere de inimă, încât domnul Seguin erà încântat.

— In sfârşit, gândià bietul om, iată o capră căreia n'are să i-se urască la mine.

Domnul Seguin se înşelà, căci capra se plictisià...

Intr'o zi ea îşi zise, privind muntele:

— Cât de bine trebuie să fie acolo sus!.. Ce plăcere să sări prin ierburi, fără această blestemată de frânghie care te roade la gât!... Numai măgarii şi boii pasc într'o închisoare ca aceasta!... Caprelor le trebuie lărgime...

www.dacoromanica.ro

Din clipa aceea, iarba din poiană îi părù fără gust. Urîtul o cuprinse. Slăbì, laptele începù să-i piară. Erà o jale s'o vezi târînd după ea toată ziua frânghia, întorcând mereu capul spre munte, cu nările umflate şi behăind cu tristeţă: *mea!*

Domnul Seguin băgă de seamă că tânjeşte capra, dar nu ştià ce poate să fie... Intr'o dimineaţă, după ce o mulse, capra se întoarse spre el şi-i spuse în limba ei:

— Ascultă, domnule Seguin, eu lâncezesc la d-ta, lasă-mă să mă duc în munte...

— Ah! Doamne, Doamne!... Şi ea!... strigă d-l Seguin tâmpit, şi-i căzù din mână şitarul cu lapte; apoi, stând jos pe iarbă lângă capră:

— Cum, Blanquette, vrei să mă părăseşti!...

Şi Blanquette răspunse:

— Da, domnule Seguin...

— Iţi lipseşte iarba aici?

— O! nu!... domnule Seguin.

— Poate că eşti legată prea scurt; vrei să-ţi lungesc frânghia?

— Nu face, domnule Seguin.

— Atunci, ce-ţi trebuie? ce vrei?...

— Vreau să mă duc în munte, domnule Seguin...

— Dar bine, nenorocito, tu nu ştii că-i lupul acolo... Ce-ai să te faci când va venì spre tine?

— Am să-l împung cu coarnele, domnule Seguin.

— Nu-i pasă lupului de coarnele tale... El mi-a mâncat capre mai bine încornorate ca tine... Iţi aduci aminte de biata bătrână Renaude care erà aici anul trecut? Erà o capră de mâna întâia, tare şi rea ca un ţap. S'a luptat cu lupul toată noaptea... şi pe urmă, dimineaţa, lupul a mâncat-o...

— *Pecaïre!*... Sărmana Renaude!... Nu-i nimic, domnule Seguin, lasă-mă să mă duc în munte...

www.dacoromanica.ro

— Dumnezeule bun!... zise domnul Seguin; ce naiba au caprele mele?... Încă una pe care are să mi-o mănânce lupul... Ei bine, nu. Am să te scap chiar împotriva ta însăţi, svânturato!... Şi de frică să nu-mi rupi frânghia, am să te închid în staul şi n'ai să mai ieşi niciodată de acolo.

Zicând aşà, domnul Seguin băgă capra într'un staul întunecos şi zăvorì sdravăn uşa. Din nefericire, uitase deschisă fereastra şi abià plecă şi capra o şi şterse...

Râzi, Gringoire?... Pe legea mea!... cred..., tu eşti cu caprele împotriva bunului domn Seguin...

Dar n'ai să mai râzi, acum, îndată...

Când capra cea albă se arătă în munte, fu o încântare obştească... Niciodată bătrânii brazi nu văzuseră aşà frumuseţe... O primiră ca pe o mică regină. Castanii se aplecară până la pământ ca s'o mângâie cu vârfurile ramurilor lor. Dracila de aur îi deschideà drum şi răspândià pe cât puteà mireasma ei. Tot muntele o sărbătorì.

Iţi închipui, cred, Gringoire, că erà fericită, căpriţa noastră!... Nici frânghie, nici ţăruş, nimic care s'o împiedice să sară, să pască în voia ei... Acolo iarbă, până deasupra coarnelor, dragă... Şi ce iarbă!... Gustoasă, subţire, horbotată, împletită din mii de plante... Erà cu totul altceva decât iarba din închisoare... Şi ce flori!...

Mari campanule albastre, digitale de purpură cu potire lungi, o întreagă pădure de flori sălbatice vărsând sucuri ameţitoare!...

Căpriţa albă, pe jumătate beată, se tăvălià cu picioarele în sus, se rostogolià pe clinuri, laolaltă cu frunzele căzute şi cu castanele. Apoi, deodată, se puneà din nou pe picioare. Hop! iat'o pornită, cu capul înainte prin tufişuri şi mărăcini, acì pe un pisc, acì într'un fund de văioagă, sus, jos, pretutindeni... S'ar fi zis că sunt în munte zece capre de-ale domnului Seguin.

www.dacoromanica.ro

N'aveà fricà de nimic Blanquette.

Ea treceà dintr'o săritură pâraele repezi care o stropeau de pulbere spumoasă şi umedă. Atunci, o apă toată, ea se întindeà pe vreo stâncă netedă şi se uscà la soare. Odată mergând până în marginea unui platou, cu o floare de brebenel în dinţi, zări în vale, pe câmpie, casa domnului Seguin cu grădina de din dos, ceeace o făcù să râdă cu lacrămi.

— Ce fleac!... zise ea; cum am putut stà acolo?

Sărăcuţa!... văzându-se aşà de sus, se credeà cel puţin tot aşà de mare cât lumea întreagă... Scurtă socoteală: fu o zi bună pentru capra domnului Seguin. Către nămezi, alergând încolo şi încoace, dădù peste o turmă de ţapi nedomesticiţi, cari se pregătiau să mănânce cu poftă nişte viţă sălbatică. Mica noastră svăpăiată îmbrăcată în alb, stârnì mirarea lor. I-se dădù cel mai bun loc ca să mănânce viţă şi toţi aceşti domni fură foarte galanţi... Se pare chiar — şi aceasta să rămână între noi, Gringoire — că unui ţap mic, cu blăniţa neagră, îi căzù dragă căpriţa noastră. Cei doi îndrăgostiţi se rătăciră vreo două ceasuri prin pădure şi dacă vrei să afli ce-şi spuseră unul altuia, n'ai decât să întrebi izvoarele şăgalnice care saltă nevăzute pe sub muşchi.

Deodată vântul se răcì. Muntele se învineţì; înserà...

— Aşà de repede!... zise căpriţa; şi se oprì mirată...

In vale, câmpiile erau înnecate în brumă. Grădiniţa domnului Seguin se mistuià în ceaţă, şi din căsuţă abià se mai vedeà un colţ de acoperiş cu puţin fum... Căpriţa ascultă talangele unei turme care se coborà de vale şi se simţì foarte tristă... Un erete întârziat, o atinse, în treacăt, cu aripele... Ea tresărì... apoi se auzì un urlet în pădure:

— Hau! hau!...

www.dacoromanica.ro

Se gândì la lup; toată ziua nu se gândise o clipă la el... Tot atunci se auzì un corn departe în vale... Bietul domn Seguin făceà cea din urmă cercare.

— Hau, hau... urlà lupul.

— Intoarce-te, întoarce-te... strigà cornul.

Căpriţa avù pornirea să plece, dar aducându-şi aminte de ţăruş, de frânghie, de gardul grădinii, îşi zise că de aici înainte nu puteà să mai ducă o asemenea vieaţă şi că erà mai bine să rămână.

Cornul amuţì.

Capra auzì în spate un foşnet. Se întoarse şi văzù în umbră două urechi scurte şi doi ochi lucitori... Erà lupul.

Mare, nemişcat, stând pe picioarele dindărăt, el privià căpriţa albă şi-i curgeau balele de poftă... Cum erà prea bine încredinţat că are s'o mănânce, nu se grăbià; ci numai, când ea se mişcă, el râse cu răutate:

— Ha! ha!... căpriţa d-lui Seguin; şi-şi trecù limba mare, roşie, peste nările-i de iască.

Căpriţa se simţì pierdută. O clipă aducându-şi aminte povestea caprei Renaude, care se luptase noaptea întreagă pentru ca în zori s'o mănânce lupul, îşi zise că poate-i mai bine să se lase să fie mâncată pe dată; dar, răsgândindu-se, ea se pregătì de luptă, cu capul plecat şi cu coarnele înainte, ca una ce erà căpriţa domnului Seguin. Nu doar că aveà nădejde să răpuie pe lup — caprele, doar, nu omoară pe lupi — dar numai ca să vadă dacă are să poată ţine cât capra Renaude.

Atunci fiara se năpustì şi coarnele începură apărarea.

A! ce frumos luptà brava căpriţă!... Pe neminţite, Gringoire, de zece ori ea silì pe lup să se oprească să răsufle. In aceste scurte opriri, căpriţa lacomă mai apucà o gură de iarbă, apoi se întorceà la luptă cu gura

www.dacoromanica.ro

plină. Şi aşà toată noaptea. Din vreme în vreme, capra domnului Seguin privià stelele care jucau pe cerul limpede şi-şi spuneà:

— O! numai de aş puteà să ţiu până în zori. Una după alta, stelele apuneau... Blanquette îşi îndoià loviturile de corn, lupul îşi îndoià muşcăturile... O lucire palidă apărù la orizont... Cântecul aspru al unui cocoş se ridică dinspre o curte...

— In sfârşit — îşi zise sărmana căpriţă, care n'aşteptà decât ziua ca să moară, — se lăsă la pământ întinsă, pe blăniţa ei albă stropită toată de sânge...

Atunci fiara se aruncă pe căpriţă şi o mâncă.

Adio, Gringoire!...

Povestea pe care ţi-am spus-o, nu-i din capul meu. Dacă vii vreodată prin Provenţa, gospodarii noştri îţi vor vorbì adesea de *la cabro de mousu Seguin, que se battégue touto la neui emé lou loup, e piei lou matin lou loup la mangé*[1]).

Bagă de seamă bine Gringoire:

E piei lou matin lou loup la mangé.

STELELE

POVESTIREA UNUI CIOBAN PROVENŢAL

Pe vremea când păzeam oile pe Lubéron, văcuiam săptămâni întregi fără să văd suflet de om, — singur la păşune cu cânele meu Labri şi cu oile mele. Când şi când pustnicul din Mont-de-l'Ure treceà pe acolo să caute ierburi, sau zăream chipul înnegrit al vreunui cărbunar din Piemont; dar aceştia erau oameni simpli, tă-

[1]) Capra d-lui Seguin, care se bătu toată noaptea cu lupul şi apoi, dimineaţa, lupul o mâncă.

www.dacoromanica.ro

cuți din pricina singurătății, cu gustul de vorbă pierdut și neștiind nimic din ce se mai spuneà de vale, în sate și în orașe. Așà că, ori de câte ori la jumătate de lună auziam pe urcușul muntelui talanga catârcei ogrăzii noastre, aducându-mi merinde pentru cealaltă jumătate de lună, și vedeam ivindu-se încetul cu încetul pe coastă capul vioiu al micului *miarro* (argat), sau marama roșcată a bătrânei mătușe Norade, — eram cu adevărat fericit... Ii puneam să-mi povestească cele petrecute de vale, căsătoriile, botezurile; dar ceeace doriam să aflù mai cu deosebire, erà să știu ce făcea fata stăpânilor mei, domnișoara noastră Ștefaneta, cea mai frumoasă fată cale de zece leghe împrejur. Fără să par că's prea ahtiat, iscodiam dacă a mai fost pe la joc, pe la șezători, — dacă i-au mai venit ceva peținori; — iar celor cari mă vor întrebà la ce-mi țineau cald aceste nimicuri, le voiu răspunde că eram de douăzeci de ani și că această copiliță, Ștefaneta, erà tot ceeace văzusem eu mai frumos în viața mea.

Intr'o Duminecă, pe când îmi așteptam proviziile pentru o jumătate de lună, convoiul sosi târziu. Dimineața îmi spusei: «E de vină leturghia», apoi spre nămezi, venì o vijelie mare și cugetai că n'a vrut catârca s'o ia din loc din cauza drumurilor desfundate. In sfârșit, după amiază, pe când cerul se limpezì și muntele strălucià de apă și de soare, auzìi prin șuroirea apei de pe frunze și prin huiala pâraielor umflate, clopoțelul catârcei tot așà de vioiu și de vesel ca și clopoțeii cei mari în ziua de Paști. Pe catârcă n'o mânà nici micul *miarro*, nici mătușa Norade, — ci... ghiciți cine?!... domnișoara noastră, copiii mei! chiar domnișoara noastră, stând dreaptă între desagi și împurpurată la față de aerul muntelui și de împrospătarea ploii.

Micuțul erà bolnav, iar mătușa Norade se dusese să-și vadă copiii. Toate acestea mi-le spuse frumoasa

www.dacoromanica.ro

Ştefaneta, descălicând de pe catârcă, — şi că venià aşà de târziu fiindcă se rătăcise; văzând-o însă aşà de gătită, cu cordica înflorită, cu fusta înzorzonată cu dantele, ai fi zis mai degrabă că veneà dela horă, decât că umblà să-şi caute cărarea prin tufişuri. Ah!... micuţa făptură! Nu mă săturam privind-o... E drept că niciodată n'o văzusem aşà de aproape. Câteodată iarna, când turma erà coborîtă la câmpie şi intram seara să mănânc, ea treceà repede prin odaie, fără să vorbească argaţilor, mereu gătită şi puţin cam mândră... Şi acum o aveam în faţa mea şi numai pentru mine; şi să zici că n'ai de ce-ţi pierde capul?...

După ce scoase mâncarea din coş, Ştefaneta privì curioasă împrejur. Ridicându-şi puţin frumoasa ei fustă de sărbătoare, de teamă să nu şi-o strice, intră în *parc*, voind să vadă colţul unde mă culcam, staulul de paie făcut din piele de berbec, mantaua mea mare acăţată de perete, bâta mea, puşca mea cu cremene. Toate acestea îi făceau plăcere.

— Prin urmare, aici trăeşti tu, sărmane cioban? Cât de tare trebuie să ţi-se urască singur? Ce faci? La ce te gândeşti?...

Imi venià să-i spun: «la tine, stăpâno...» şi n'aş fi mințit; dar mă turburasem aşà de tare încât nu mai puteam să suflu o vorbă. Cred că băgase de seamă, căci răutăcioasa îşi făceà o plăcere să mă încurce mai tare cu răutăţile ei:

— Şi prietena ta bună, ciobane, vine câteodată să te vadă?... Trebuie să fie capra de aur sau zeiţa Estérelle care umblă prin creierii munţilor?...

Insăş ea, vorbind aşà, semănà cu zeiţa Estérelle, dând capul pe spate în hohote de râs şi grăbindu-se să plece, — ceeace mă făceà să cred că vizita ei nu fusese decât o vedenie...

— Adio, ciobane...

www.dacoromanica.ro

— Cu bine, stăpâno!..

Şi iat'o plecată, cu coşurile goale...

După ce pierì pe cărarea care scoborà de vale, pietrele răscolite de copitele catârcei mi-se păreà că se năruie toate peste sufletul meu. Şi le auzìi mult timp, mult timp...; şi toată ziua rămăsei ca năuc, nevoind să mă mişc, de teamă să nu-mi gonesc visul...

Spre seară, pe când fundul văilor începeà să se albăstrească şi oile se strângeau una în alta behăind şi intrând în *parc*, auzìi în vale un glas care mă chemà, şi văzui pe domnişoara noastră cu râsul de adineaori, pierit, tremurând de frică, de frig şi de udeală. Se vede că în vale găsise Sorga umflată de ploaie şi că voind să treacă cu orice chip, erà să se înnece. Ceeace o înfricoşà, erà că la vremea aceea nu se mai puteà gândì să se reîntoarcă acasă, căci domnişoara noastră nu se puteà duce singură pe drumul de înconjur, iar eu nu puteam să părăsesc stâna. Gândul de a petrece noaptea în munte, o necăjià mai cu osebire din cauza neliniştii celor de acasă. Eu însă o încredinţai cum e mai bine:

— In Iulie nopţile sunt scurte, stăpâno... Trec ca o clipă rea...

Aprinsei apoi un foc mare ca să-i usuc picioarele şi rochia, udate tare de Sorga. Pe urmă îi pusei dinainte lapte şi brânzeturi, dar sărmana micuţă nu se gândià nici să se încălzească, nici să mănânce, şi văzând-o cu pleoapele bulbucate de lacrămi, îmi venià şi mie să plâng.

Noaptea căzù peste tot. Pe crestele munţilor nu rămâneà decât o prăfuire de soare, un abur luminos spre apus. Domnişoara noastră trebuià să intre în *parc* şi să se culce. Ii întinsei pe paiele proaspete, cea mai frumoasă blană nouă, îi poftìi noapte bună şi mă aşezai la uşă, afară... Dumnezeu mi-i martor că nici un gând rău nu-mi venì în minte, deşi inima mea ardeà de focul

www.dacoromanica.ro

dragostei; ci numai o mare mândrie la gândul că într'un colţişor în *parc*, aproape de oile care se uitàu ciudat la ea, fata stăpânilor mei — o oiţă mai scumpă şi mai albă decât toate celelalte — dormià, încredinţată pazei mele. Niciodată nu mi s'a părut cerul mai adânc şi stelele mai strălucitoare... Deodată, uşa dela *parc* se deschise şi Ştefaneta se ivì... Nu puteà să doarmă. Oile făceau să trosnească paiele sau behăiau prin somn. Ii plăceà mai degrabă să vie şi ea la foc. Atunci îi pusei blana mea de căprioară pe umeri, scormonìi focul şi, tăcuţi, stăturăm unul lângă altul. Dacă ai petrecut vreodată noaptea sub stele, ştii că pe când dormim, o lume tainică se desface în singurătate şi în tăcere... Atunci izvoarele şoptesc mai limpede, pe ochiurile de apă lăcăresc luminiţe, — toate duhurile munţilor se duc şi vin slobode; în văzduh se joacă foşnete, sgomote pierdute, ca şi cum ai auzì cum cresc ramurile şi cum sbucneşte iarba. Ziua trăesc fiinţele — noaptea, lucrurile. Când nu eşti obişnuit, ţi-e frică... Domnişoara noastră, de pildă, tremurà toată şi se strângeà lângă mine la cel mai mic sgomot. Intr'un răstimp, un strigăt lung, melancolic, pornit de pe lacul care lucià în vale, se ridică, în undoire, spre noi. Tot atunci o frumoasă stea căzătoare alunecă pe deasupra capetelor noastre, ducându-se încolo, spre acelaş loc unde se mistuise strigătul, ca şi cum acest strigăt ar fi dus o lumină cu el.

— Ce este aceasta? mă întrebă pe şoptite, Ştefaneta.

— Un suflet care intră în raiu, stăpâno!...; şi-mi făcui cruce.

Ea făcù la fel şi rămase pe gânduri, o clipă. Apoi îmi zise:

— Prin urmare este drept, ciobane, că voi ceştia sunteţi vrăjitori?...

— Nicidecum, domnişoară... Dar aici, noi trăim mai aproape de ste'e şi ştim ce se petrece mai bine acolo, decât cei de vale, din câmpie...

www.dacoromanica.ro

Ea privià mereu în sus cu capul sprijinit pe mână, înfăşurată în pielea de berbec ca un păstoraş ceresc:

— Câte sunt!... Cât e de frumos!... Niciodată n'am văzut atâtea... Le cunoşti numele, ciobane?...

— De sigur, stăpâno... Iată!... drept deasupra noastră, e *drumul sfântului Iacob* (Calea lactee). Merge din Franţa drept în Spania. Iacob din Galicia l'a tras pe cer ca să arate drumul lui Carol cel Mare când se luptà cu Sarasinii. Mai încolo e *Carul cu suflete* (Carul mare) cu cele patru osii strălucitoare. Cele trei stele care merg înainte sunt *Cele Trei vite* şi cea mai mică deacurmezişul celei de-a treia este *Căruţaşul.* Vezi de jur-împrejur pusderia de stele care cad? Acelea's sufletele pe care Dumnezeu le goneşte dela sine... Puţin mai jos, iată *Grebla* şi *Cei Trei Regi* (Orion). Nouă cestora ne serveşte drept ceasornic. Numai cât le privesc, ştiu că acum am trecut de miezul nopţii. Şi mai jos, mereu spre nămezi, scânteiază *Ioan din Milan,* făclia stelelor (Sirius). Despre ea, iată ce spun ciobanii. Se pare că într'o noapte, *Ioan din Milan* cu *Cei Trei Regi* şi cu *Cloşca* (Pleiada) fură poftite la nunta unei stele, prietenă de-a lor. *Cloşca,* mai grăbită, plecă, se zice, cea dintâiu şi luă drumul de sus. Priveşte-o colo sus, în fundul cerului. *Cei Trei Regi* o luară mai pe jos şi o ajunseră din urmă; dar leneşul de *Ioan din Milan* fiindcă dormise până târziu, rămase cu totul în urmă şi înciudat, ca să-i oprească, aruncă sceptrul după ei. Deaceea *Cei Trei Regi* se mai numesc şi *Sceptrul lui Ioan din Milan.* Dar cea mai frumoasă din toate stelele, stăpâno, este a noastră, *Steaua Ciobanului,* care ne luminează dimineaţa când plecăm cu turma şi seara când ne întoarcem. Noi îi mai spunem *Maguellona,* frumoasa *Maguellona* care aleargă după *Petru din Provenţa* (Saturn) şi se căsătoreşte cu el la fiecare şapte ani.

— Cum?!... ciobane, se căsătoresc şi stelele?...

www.dacoromanica.ro

— De sigur, stăpâno...

Şi pe când mă căzneam să-i desluşesc ce e cu aceste căsătorii, simţii ceva proaspăt şi gingaş apăsându-mi uşor umărul. Capul ei, doborît de somn, se lăsă încet pe mine, într'un foşnet molcom de panglici, de horbote şi de cârlionţi ondulaţi... Şi rămase aşà, fără să se mişte, până când stelele cerului păliră, mistuite de ziua care se ivià. Eu o priviam cum doarme, cu sufletul puţin învolburat, dar cu sfinţenie proteguit de acea noapte care nu-mi aduceà decât gânduri frumoase. In jurul nostru stelele îşi făcură drumul lor tăcut, ascultătoare ca o turmă mare şi când şi când mi-se păreà că una din aceste stele, cea mai gingaşe, cea mai strălucitoare, pierzându-şi drumul, venise să se aşeze pe umărul meu, ca să doarmă...

ARLESIANA

Ca să mergi în sat, scoborînd dela moara mea, treci pe lângă un *mas* clădit aproape de drum, în fundul unei curţi mari plantată cu ulmi. Aceasta e adevărata clădire a gospodarului din Provenţa, cu cărămizile ei roşii, cu marea ei faţadă neagră neregulat găurită, apoi tocmai sus morişca hambarului, scripetele pentru ridicat pietrele de moară şi câteva căpiţe de fân negru şi mai înalte.

De ce oare casa aceasta m'a oprit pe loc? De ce poarta aceea închisă mi-a strâns inima? N'aş puteà spune de ce, dar gospodăria aceasta mă înfrigurà. Prea multă tăcere în jur... Când treceai, câinii nu lătrau, bibilicele fugeau fără să cârâie. Inlăuntru, nici un glas!... Nimic, nici chiar un clopoţel de catâr... Fără perdelele albe ale ferestrelor, şi fumul care se ridică din horn, ai fi zis că-i pustie casa aceea.

Eri, pe la nămezi, mă întorceam din sat, şi ca să mă feresc de soare, o luai pe sub umbra ulmilor cari se în-

www.dacoromanica.ro

tindeau dealungul zidului acestei case... In drum, din faţa *mas*-ului, nişte argaţi încărcau, în tăcere, o căruţă cu fân. Poarta rămăsese deschisă. Aruncai din treacăt ochii şi văzui, în fundul curţii, stând cu capul în mâni, pe o masă mare de piatră, un bătrân cu desăvârşire alb, cu o jiletcă foarte scurtă şi cu pantaloni sfâşiaţi... Mă oprii. Unul din argaţi îmi zise:

— Stt!... e stăpânul... Aşà-i de când cu nenorocirea lui fiu-său...

In clipa aceea, o femeie şi un băietan, îmbrăcaţi în negru, trecură aproape de noi, purtând în mâni cărţi aurite, de rugăciuni — şi intrară în ogradă.

Argatul adăugă:

— Stăpâna şi mezinul ei se întorc dela biserică... Se duc în fiecare zi, de când s'a omorît băiatul... E! domnule, ce desnădejde!... Tată-său poartă şi acum hainele mortului; nu-l poate nimeni hotărî să le lase... Doamne!... vai!... bestia!...

Căruţa dădù să pornească. Eu, care doream să ştiu mai mult, cerui voie căruţaşului să mă sui alături de el, — şi acolo, sus, pe fân, ascultai toată povestea aceasta întristătoare...

Se numià Jan. Erà un ţăran sdravăn, de douăzeci de ani, cuminte ca o fată, puternic şi cu privirea deschisă. Cum erà frumos, femeile îl priveau, dar el n'aveà în minte decât pe una, — o mică Arlesiană, toată numai catifele şi horbote, pe care o întâlnise odată în drumul spre Arles. Acasă, la început, nu fu privită bine această legătură. Fata treceà drept sprenţară, şi părinţii ei nu erau de pe locurile acelea. Dar Jan dorià pe Arlesiana sa cu toată puterea. Spuneà:

— Dacă nu-i a mea, eu mor...

Trebuiră să treacă peste toate, se hotărîră ca după seceriş să-i cunune.

www.dacoromanica.ro

Iată o seară de Duminecă, în curtea *mas*-ului, după ce se termină masa... O masă ca de nuntă... Logodnica nu era, dar toată vremea se băuse în cinstea ei... Un gospodar se iveşte la poartă, şi cu glas tremurat, cere să vorbească chiar stăpânului Estève, lui singur... Estève se ridică şi iese în drum.

— Gospodare, îi zise omul, dumneata îţi însori băiatul cu o nebună, care mi-a fost ţiitoare doi ani de zile. Ceeace spun, dovedesc: iată scrisorile ei!... Părinţii ei ştiu totul şi mi-au făgăduit-o, dar de când fiul d-tale o urmăreşte, nici ea, nici părinţii ei nu mă mai vreau... Credeam că după toate acestea, nu era cu putinţă să fie nevasta altuia...

— Bine, — zise Estève, după ce privi scrisorile; vino să bei un pahar de muscat.

Omul răspunse:

— Mulţumesc; îs mai mult întristat decât însetat...

Şi se duse.

Tatăl se întoarse, nepăsător; se aşeză la masă şi ospăţul se termină vesel...

In seara aceea tata Estève şi cu fiu-său se duseră împreună pe câmp. Stătură mult şi când se întoarseră, mama îi aşteptă încă...

— Nevastă, zise gospodarul, aducându-i feciorul,— îmbrăţişează-l că-i nefericit...

Jan nu mai vorbi de Arlesiana. Totuş o iubia necurmat şi mai mult chiar, de când o ştia în braţele altuia. Singură mândria îl ţinea să tacă, — ceeace îl omorî, — sărmanul copil!... Câteodată stăteà ceasuri întregi fără să se mişte, singur, într'un colţ... In alte zile, se apucà de lucrat pământul cu turbare, făcând singur treaba a zece oameni... Apoi spre seară, o luà pe drumul spre Arles şi mergeà drept înainte până ce vedeà în zarea apusului clopotniţele subţiri ale oraşului.

www.dacoromanica.ro

Apoi se reîntorceà. Niciodată nu se duse mai departe.

Văzându-l mereu trist şi singuratec, ai casei nu mai ştiau ce să facă. Se temeau de o nenorocire... Odată, la masă, mama privindu-l cu ochii plini de lacrămi, îi zise:

— Ei bine!... ascultă, Jan, dacă tu tot o mai vrei, noi ţi-o dăm...

Tata, roş de ruşine, plecă fruntea...

Jan făcù semn că nu — şi plecă.

Din ziua aceea, el îşi schimbă felul de trai, prefăcându-se mereu vesel, ca să-şi liniştească părinţii. Se ivì din nou la bal, la cârciumă, la petrecerile câmpeneşti proventale, când se înfierează vitele. La serbarea dela Fonvieille, el erà în fruntea farandolei.

Tatăl îşi spuneà: «s'a vindecat». Mama, însă erà mereu temătoare şi-şi supravegheà copilul mai mult ca niciodată... Jan se culcà cu mezinul, foarte aproape de crescătoria de gândaci de mătase; sărmana bătrână îşi puse un pat alături de odaia lor... Gândacii puteau să aibă nevoie de ea, noaptea...

Venì hramul lui sfântul Eloi, patronul gospodarilor.

Mare bucurie în *mas*. Fură gustări pentru toată lumea, iar vinul fiert curse ca ploaia... Apoi artificii, rachete în arie, lampioane colorate prin copaci. Trăească sfântul Eloi!...

Jucară până nu mai putură. Mezinul îşi arse haina... Insuş Jan păreà mulţumit; vrù să joace cu mamă-sa...; sărmana femeie plângeà de fericire.

Se culcară la miezul nopţii. Toţi erau osteniţi şi dornici de odihnă... Singur Jan nu dormià. Mezinul a spus pe urmă că plânsese cu hohote toată noaptea... Eh!... vă spun eu că erà bine prins, băiatul...

A doua zi, în zori, mama auzì pe cineva alergând prin odaia ei. Avù ca o presimţire:

www.dacoromanica.ro

— Jan, tu eşti?

Jan nu răspunse, — şi şi ajunsese pe scară...

— Jan, unde te duci?

Se suie în hambar; ea după el:

— Copilul meu, pentru Dumnezeu!...

El închide uşa şi pune zăvorul...

— Jan, micul meu Jan, răspunde-mi... Ce faci?...

Pe bâjbâite, cu bătrânele ei mâini tremurătoare, ea caută ivărul. O fereastră care se deschide... sgomotul unui trup căzând pe pietrele curţii... şi-alt nimic...

Sărmanul copil îşi zisese: «O iubesc prea tare... Mă duc...» Ah!... bietele noastre inimi!... E prea mult însă, că dispreţul nu poate ucide dragostea!...

In dimineaţa aceea, vecinii se întrebau cine puteà să sbiere aşà de tare, încolo, spre casa lui Estève...

In curte, în faţa mesei de piatră acoperită de rouă şi de sânge, mama aproape goală, se văità, cu copilul ei mort, în braţe...

CATÂRCA PAPEI

Din toate zicalele, proverbele sau vorbele de duh cu care ţăranii noştri din Provenţa îşi presară vorbirile lor, nu cunosc unul mai frumos şi nici mai ciudat ca acesta. La cincisprezece leghe împrejurul morii mele, când se vorbeşte de un om ranchiunos, răsbunător, se zice: «Nu te încrede în omul acesta, — e ca şi catârca Papei, care aşteaptă şapte ani ca să dea cu copita...»

Am cercetat îndelungă vreme de unde puteà să vie zicala aceasta, — ce erà cu această catârcă a Papei şi cu lovitura ei de copită după şapte ani... Nimeni de pe aici nu m'a putut lămuri în această privinţă, — nici chiar Francet Mamaï, cântăreţul meu din fluier, care

www.dacoromanica.ro

cunoaşte totuş pe degete toate legendele proventale. Francet e de aceeaş părere cu mine, că adică aceste vorbe închid în ele vreo poveste din ţinutul Avignon, dar el n'a auzit-o decât sub forma aceasta de proverb.

— N'ai să poţi deslusi lucrul decât la biblioteca Grierilor, — îmi spuse, râzând, bătrânul cântăreţ din fluier.

Ideea mi-se părù bună şi cum biblioteca Grierilor e chiar la uşa mea, m'am închis în ea opt zile.

E o bibliotecă minunată, admirabil aşezată, deschisă poeţilor zi şi noapte şi servită de mici bibliotecari cari cântă din ţimbale toată vremea. Petrecui acolo câteva zile nespus de frumoase, şi după o săptămână de cercetări — pe spate — descoperìi ceeace voiam, adică povestea cu catârca mea şi cu acea faimoasă lovitură de copită păstrată şapte ani de zile. Povestea, deşi copilăroasă, totuş e frumoasă şi am să mă încerc să v'o spun aşà după cum am cetit-o şi eu eri dimineaţă într'un manuscris care aveà coloarea vremii, care miroseà frumos a levănţică uscată şi care aveà petrecute prin filele lui, semne de panglică cu chipul Fecioarei....

Cine n'a văzut Avignonul de pe vremea Papilor, n'a văzut nimic. Cât despre veselia, vieaţa, mişcarea, vârtejul serbărilor, — nici un oraş nu se asemănà cu el. De dimineaţă până seara, numai procesiuni, pelerinage, strade încărcate de flori, sosiri de cardinali pe Ron, steaguri în vânt, galere împodobite, soldaţi papali cântând latineşte la răspântii, sunători de-ale călugărilor cari cereau milostenii; apoi, case de sus până jos, care se îngrămădeau hăuitoare în jurul marelui palat papal ca albinele în jurul stupului, — pe urmă tic-tacul atelierelor de dantelării, du-te-vino al suveicilor care ţeseau aurul patrafirelor, ciocănaşele dăltuitorilor în sticlă, plăcile sonore pe care le potriveau făuritorii de lăute, cântările urzitoarelor; pe deasupra sgomotul clopo-

www.dacoromanica.ro

telor şi al câtorva darabane care huruiau undeva, în spre pod. Căci la noi, când poporul este mulţumit, trebuie să joace, trebuie să joace...; şi cum pe vremea aceea străzile oraşului erau prea strâmte pentru farandolă, — tamburine şi fluiere se aşezau pe podul Avignonului, în bătaia vântului proaspăt dinspre Ron şi, zi şi noapte se dansà, se dansà... A! fericită vreme!... fericit oraş!... Halebarde care nu tăiau, — închisori ale ţării în care se punea vinul la răcit; niciodată lipsă, — niciodată răsboiu... Iată în ce chip papii din Comtat ştiau să-şi conducă poporul; iată de ce poporului i-a părut aşà de rău după ei!...

Mai cu osebire erà unul, un bătrân bun numit Bonifaciu... Ah! câte lacrămi au curs în Avignon la moartea lui!... Erà un prinţ aşà de amabil şi aşà de atrăgător! Râdeà aşà de frumos de sus, de pe catârca lui...

Şi când treceai pe lângă el — fie că erai un simplu om cu ziua, sau cel mai mare judecător al oraşului — îţi dădeà aşà de frumos binecuvântarea!... Un adevărat papă din Yvetot, dar dintr'un Yvetot din Provenţa, cu gingăşie în râs, cu câteva fire de maghiran la baretă, şi cu nici un soiu de slăbiciune... Singura slăbiciune a acestui bun părinte, pe care i-o cunoscuseră oamenii, erà via sa, — o viişoară sădită de el însuş, la trei leghe de Avignon, în miriţii din Château-Neuf.

In toate Duminecile, după vecernie, onestul om se duceà să o vadă şi când erà acolo, sus, sub soarele bun, alăturea de catârca sa şi cu cardinalii săi de jur-împrejur, aşezaţi lângă butuci, atunci destupà o sticlă de vin băştinaş — acel vin frumos, coloarea rubinului, căruia i se zice de atunci Chateau-Neuf al Papilor — şi îl gustà picătură cu picătură privindu-şi via, cuprins de înduioşare.

www.dacoromanica.ro

Apoi, după ce goleau paharul, pe când înserarea se lăsà, el intrà voios în oraş, urmat de întregul său cler; şi când treceà pe podul Avignonului, în mijlocul tobelor şi al farandolelor, catârca sa, aţâţată de muzică, începeà să salte, ceeace-l făceà pe el însuş să dea ritm dansului cu bareta sa, — ceeace scandalizà foarte pe cardinalii săi, dar pe poporeni îi făceà să spună: Ah!... bunul prinţ!... Ah!... bravul nostru Papă!...

După via sa din Château-Neuf, ce iubià Papa mai mult pe lume, erà catârca sa. Bătrânul se înnebunià după acest animal. In toate serile, înainte de a se culcà, se duceà să vadă dacă grajdul erà bine închis, dacă aveà nutreţ de ajuns şi niciodată nu s'ar fi sculat dela masă fără să nu puie să-i pregătească, sub ochii lui, un mare vas cu vin făcut franţuzeşte, amestecat cu zahăr şi aromate, pe care i-l duceà el însuş, cu toate imputările cardinalilor săi... Trebuie însă să recunoaştem că vita meritâ această grijă. Erà o frumoasă catârcă neagră cu pete roşii, cu copita sigură, cu păr lucitor, cu crupa largă şi plină, ducându-şi cu mândrie capul uscat încărcat de moţuri, pampoane, clopoţei de argint, canafi; pe lângă acestea, blândă ca un înger, cu privirea naivă şi cu urechile lungi, mereu ciulite, care îi dădeau o înfăţişare copilăreascâ. Tot Avignonul o respectà, şi când mergeà pe strade, i se făceàu tot felul de onoruri, căci fiecare ştiâ că în acest chip se puneà bine cu Curtea şi că această catârcă, cu toată înfăţişarea ei nevinovată, dusese pe mulţi la avuţie, de pildă pe Tistet Vedène şi minunata sa întâmplare.

Acest Tistet Vedène erà, la drept vorbind, un sfruntat ştrengar pe care tată-său Guy Vedène, sculptor în aur, îl gonise de acasă pentrucă nu voià să facă nimic şi stricà şi pe ceilalţi ucenici. Vreme de şase luni, el îşi duse vieaţa prin toate părţile Avignonului, dar mai

www.dacoromanica.ro

cu osebire primprejurul casei papele; căci diavolul nutrià un gând ascuns asupra catârcei Papei şi veţi vedeà că erà ceva răutăcios... Intr'o zi, pe când Sfinţia Sa se plimbà singur pe sub ziduri, cu catârca, iată pe Tistet al nostru că-l opreşte şi-i spune, cu mâinile împreunate ca pentru a admirà:

— Ah! Doamne-Dumnezeule!... Sfinte Părinte, ce frumoasă catârcă aveţi... Lăsaţi-mă puţin s'o admir... Ah!... Părinte, ce frumoasă catârcă!... Impăratul Germaniei n'are aşà ceva...

Şi o mângâià, şi-i vorbià dulce ca unei domnişoare:

— Vino colea, juvaerul meu, comoara mea, perla mea gingaşă...

Şi bunul Papă, cu totul emoţionat, îşi ziceà în sine:

— Ce băieţaş cum se cade!... Cât e de gentil cu catârca mea!...

A doua zi, ştiţi ce s'a întâmplat?... Tistet Vedène făcù trampa haina sa veche şi îngălbenită, cu o frumoasă haină albă de dantele, o pelerină de mătase violetă, papuci cu cataramă, şi intră în Curtea papală, unde, înaintea lui nu intrase niciodată decât copii de nobili şi nepoţi de cardinali... Iată unde duse intriga... Dar Tistet Vedène nu se oprì aici...

Odată în slujba Papei, diavolul îşi urmă jocul care-i izbutise aşà de bine. Obraznic cu toată lumea, el nu aveà grijă şi atenţiune decât pentru catârca papală şi mereu se învârtià prin curtea palatului având în mână un pumn de ovăz sau un mănunchiu de fân, pe care-l scuturà uşor, privind spre balconul Sfinţiei Sale, ca pentru a spune. «...Vezi!... pentru cine duc eu acestea?» Aşà încât, în cele din urmă, bunul Papă care cam îmbătrânise, ajunse de-l lăsă să îngrijească grajdul şi să ducă vasul cu vin făcut franţuzeşte, catârcei, — ceeace nu ispitià pe cardinali să râdă.

www.dacoromanica.ro

Nici pe catârcă, deasemenea, n'o făceà să râdă... Acum, la vremea când trebuià să-i sosească vinul, ea vedeà întotdeauna venind în grajd cinci sau şase cântăreţi, cari se băgau repede în paie, cu pelerinele şi cu dantelele lor; apoi, după o clipă, un miros bun şi cald de zahăr ars şi de aromate, umpleà grajdul, şi Tistet Vedène se ivià, purtând cu grijă pocalul de vin făcut franţuzeşte. Atunci începeà chinul bietului animal.

Vinul acesta parfumat care-i plăceà aşà de mult, care o încălzià şi-i dădeà aripi, — cu cruzime i-l purtau pe sub nas, ca să-l respire, şi după ce i-se îmbibau nările de parfum, hai, te-am văzut! gustoasa licoare cu flacără roşiatică se petreceà toată pe gâtlejul nemernicilor.

Şi dacă, cel puţin, ar fi fost atât; dar ce-i făceau aceşti draci, după ce se îmbătau!... Unul o trăgeà de urechi, altul de coadă; Quiquet se suià călare, Béluguet îi puneà bareta pe cap şi nici unul din aceşti nătângi nu se gândià că dintr'o asvârlitură de copită, acest cuminte animal i-ar fi putut trimite pe toţi până în steaua polară, dacă nu chiar mai departe... Dar nu!... Nu degeaba erà ea catârcă papală, — catârca binecuvântărilor şi a iertărilor... Copiii puteau să-i facă orice, ea nu se supărà; numai lui Tistet Vedène nu i-o puteà iertà... Pe acesta, pe bun cuvânt, când îl simţià la spatele ei, o mâncà copita să asvârle în el, — şi aveà şi de ce. Nemernicul de Tistet îşi băteà rău joc de ea. Născocià o mulţime de cruzimi după ce bea...

Nu zici că într'o zi îi dădù prin gând s'o urce cu el sus, tocmai sus, în clopotniţa palatului papal?! Şi ceeace vă spun nu-i basm, două sute de mii de Provenţali au văzut. Închipuiţi-vă groaza bietei catârce, când, după ce cu ochii legaţi, o suciră un ceas pe o scară în spirală, suind nu ştiu câte trepte, ea se trezì dintr'o dată pe o platformă plină de lumină orbitoare, de unde la o mie de picioare dedesubt, ea zări un Avignon fantastic, cu

www.dacoromanica.ro

barăcile cât alunele, cu soldaţii papali din cazarmă ca nişte furnici roşii şi colo, jos, pe un fir de argint, o punte microscopică pe care lumea dansă, dansă... Ah! sărmana vită!... ce panică! Ea necheză de se cutremură toate geamurile palatului.

— Ce este? Ce i-au făcut?... strigă bunul Papă ieşind repede pe balconul său.

Tistet Vedène şi eşise în ogradă, făcându-se că plânge şi trăgându-se de păr:

— Ah! sfinte şi mare Părinte, ce este!... Vai!... catârca Sfinţiei Tale... Doamne!... Ce ne facem?!... Catârca s'a suit în clopotniţă...

— Singură?

— Da, Sfinte şi mare Părinte, singurică... Iată!... priveşte-o, sus... Ii vedeţi vârfurile urechilor?... Parcă's două rândunele...

— Milostivire!... zise Papa ridicând ochii. Dar bine, a înnebunit?!... Se omoară... Scoboară, nenorocito!...

Pecaïre!... nici ea n'ar fi dorit altceva... dar pe unde? La scară nu erà de gândit: de suit se poate suì aşà ceva, dar de scoborît nici pomeneală, şi-ar fi rupt de-o sută de ori picioarele... Şi sărmana catârcă desperată se învârtià pe platformă cu ochii împăinjeniţi de ameţeală şi se gândià la Tistet Vedène:

— Ah! banditule, dacă scap... să vezi ce copită îţi dau eu mâine dimineaţă!...

Gândul acesta îi dădeà puteri, — fără el n'ar fi putut să se ţie... In sfârşit ajunseră s'o dea jos, dar fu o întreagă afacere. Trebuì s'o coboare cu o macară, cu frânghii, cu o năsălnie... Şi gândiţi-vă ce umilinţă pentru o catârcă papală să steà spânzurată la o aşà de mare înălţime, înnotând cu picioarele în văzduh ca un cărăbuş acăţat de o sfoară. Tot Avignonul o privià!...

Nenorocita vită nu dormì toată noaptea. I se părea mereu că se învârte cu platforma, în râsetele orăşenilor

www.dacoromanica.ro

dedesubt, — pe urmă se gândià la infamul de Tistet Vedène şi la copita grozavă pe care aveà să i-o dea a doua zi dimineaţa. Ah! prietenii mei, ce copită!... Tocmai din Pampérigouste are să se vadă fumul... Dar, în vreme ce ea îi pregătià această lovitură, ştiţi ce făcea Tistet Vedène?... Scobora pe Ron, cântând, pe o galeră papală şi se duceà la Curtea din Neapoli cu o grupă de tineri nobili pe care oraşul îi trimiteà în fiecare an reginei Ioana, pentru ca să înveţe diplomaţia şi frumoasele maniere. Tistet nu erà nobil, dar Papa ţineà să-l răsplătească pentru îngrijirile ce dăduse catârcei şi mai ales pentru munca ce desfăşurase în ziua salvării ei din clopotniţă...

A doua zi catârca rămase nedumerită!...

— Ah! banditul! a simţit ceva... gândì ea scuturându-şi cu furie zurgălăii. Dar e tot una... Bine, răule!... ai să găseşti tu copita la reîntoarcere... Ţi-o păstrez eu!...

Şi i-o păstră.

După plecarea lui Tistet, catârca Papei îşi reluă mersul vieţii ei liniştite şi apucăturile de odinioară. Nici Quiquet, nici Béluguet în grajd. Zilele frumoase cu vinul fiert franţuzeşte reveniră, şi cu ele buna dispoziţie, repaosurile prelungite, şi micul pas de gavotă când treceà pe podul Avignonului. Totuş, de când cu întâmplarea, i se arătà oarecare răceală în târg. In drumul ei auzià şoapte, — bătrânii dădeau din cap, copiii râdeau, arătând cu degetul spre clopotniţă. Insuş Papa nu mai aveà aceeaş încredere în ea şi când se lăsà să aromească puţin pe spinarea ei, când se reîntorceà dela vie, Dumineca, se gândià cu grijă: «dar dacă mă trezesc sus, pe platformă!...» Catârca înţelegeà, suferià şi tăceà, numai când i se pomenià numele lui Tistet Vedène, îi tremurau urechile, şi ea, râzând uşor, îşi ascuţià potcoavele de caldarâm.

www.dacoromanica.ro

Trecură astfel şapte ani; apoi, după aceşti şapte ani, Tistet Vedène se întoarse dela Curtea napolitană. Nu isprăvise de stat cât trebuià la Neapoli, dar auzise că primul mutardier al Papei murise pe neaşteptate la Avignon, şi cum locul acesta îi surâdeà, sosise în grabă ca să nu piardă rândul.

Când acest intrigant de Vedène intră în sala palatului, Sfântul Părinte abià îl putù recunoaşte, aşà de tare se mărise şi se împlinise. Trebuie însă de spus că însuş bunul Papă îmbătrânise şi că nu vedeà bine fără ochelari.

Tistet nu-şi pierdù cumpătul.

— Cum? Sfinte Părinte, nu mă mai recunoşti?

Eu-s Tistet Vedène!

— Vedène?...

— Da, ştiţi bine... cel care duceà vinul fiert catârcei...

— A! da... da... îmi aduc aminte... Un bun băietan, acest Tistet Vedène!... Şi acum ce vrea dela mine?...

— O! puţin lucru, mare Sfinte Părinte... Veneam să vă cer... Dar... mai aveţi catârca?... Ce face?... Merge bine?... A!... Cu atât mai bine!... Veneam să vă cer locul primului mutardier care a murit...

— Prim mutardier, tu!... Dar eşti prea tânăr!... Câţi ani ai?...

— Douăzeci de ani şi două luni, ilustre pontif, tocmai cu cinci ani mai mare decât catârca Sfinţiei Tale... Ah!... Doamne!... Ce vită cuminte!... Dacă aţi şti cât o iubiam?... şi cât am tânjit după ea în Italia!... O să mă lăsaţi s'o văd?...

— Da, copilul meu, vei vedea-o, — zise bunul Papă emoţionat... Şi fiindcă iubeşti această vită cuminte, vreau să nu mai trăeşti departe de ea. Chiar de acum te ţiu pe lângă mine ca prim mutardier... Cardinalii mei vor strigà, dar cu atât mai rău!... sunt obişnuit

www.dacoromanica.ro

cu aceasta... Vino să mă întâlnești mâine, după vecernie, îți vom încredința insemnele rangului tău, de față fiind toată adunarea... și pe urmă te voiu duce să vezi catârca și vom merge împreună la vie... He! he!... Haide, du-te...

Plecând din sala cea mare, Tistet Vedène erà mulțumit. Cu câtă nerăbdare aşteptă ceremonia de a doua zi, nu vă mai spun. Totuş mai erà cineva în palat şi mai fericit şi mai nerăbdător ca el: catârca... Dela reîntoarcerea lui Vedène până la vecernia de a doua zi, groaznica vită se îndopă cu ovăz şi-şi ascuți de zid copitele de dinapoi. Şi ea se pregătià de ceremonie...

Deci, a doua zi după vecernie, Tistet Vedène intră în curtea palatului papal. Tot înaltul cler erà acolo, cardinali în veşminte roşii, advocatul dracului în haine de catifeà neagră, călugării mănăstirii cu mitrele lor mici, epitropii dela Sfântul Agrico, preoții locului în pelerine violete, micul cler deasemenea, soldații papali în uniformă de gală, cele trei asociații de penitenți, pustnicii dela muntele Ventoux cu figurile lor sălbatice şi micii servitori ai bisericii, venind în urmă şi purtând clopoțelul; frații flagelanți, goi până la cingătoare, paracliseri înzorzonați în haine de judecători, toți, toți, până şi purtătorii de apă blagoslovită, şi pălimarul care aprinde lumânările, şi cel care le stinge... nici unul nu lipsià... Ah! şi ce frumoasă hirotonisire!... Clopote, pocnitori, soare, muzică şi mereu acele turbate darabane care purtau dansul colo, pe podul Avignonului...

Când Vedène se ivì în mijlocul adunării, ținuta sa falnică şi chipul său frumos răscoliră un murmur de admirație... Erà un Provențal minunat, din cei bălani, cu părul mare, creț la vârf şi cu o bărbiță svânturată, care părea muiată în pulberea de metal fin, căzut din dalta tatălui său, sculptorul în aur. Mergeà vorba că

www.dacoromanica.ro

în această barbă bălaie se jucaseră odată degetele reginei Ioana; şi domnul de Vedène aveà, în adevăr, înfăţişarea glorioasă şi privirea pierdută a bărbaţilor iubiţi de regine... În ziua aceea, în cinstea naţiunii sale, înlocuise hainele napolitane cu o haină cu galoane de trandafir, după felul provenţal, iar pe pălăria lui tremurà o pană mare de ibis din Camarga.

Cum intră, primul mutardier se înclină foarte galant şi se îndreptă spre locul mai înălţat unde Papa îl aşteptà să-i încredinţeze insemnele rangului său: lingura de lemn galben şi haina de coloarea şofranului. Catârca erà la scară, împopoţonată şi gata de plecare la vie... Când trecù pe lângă ea, Tistet Vedène îi surâse dulce şi se oprì ca să-i dea două sau trei palme prieteneşti pe spinare, trăgând cu ochiul dacă-l vede Papa... Poziţia erà bună... Catârca îşi luă vânt:

— Iată! primeşte, banditule!... De şapte ani ţi-o păstrez!

Şi-i dădù o copită aşà de grozavă, aşà de grozavă, încât chiar din Pampérigouste se văzù fumul, un vârtej de fum albicios în care plutià o pană de ibis... atât rămăsese din nefericitul Tistet Vedène!...

De obiceiu loviturile de copită catârcească nu sunt aşà de grozave, — dar aceasta erà o catârcă papală; şi apoi, gândiţi-vă!... de şapte ani i-o păstrà... Nici cum nu se poate găsì o pildă mai bună de rancună popească!...

FARUL SANGHINARILOR

Astănoapte n'am putut dormì. Mistralul erà înfuriat şi izbucnirile glasului său mare m'au ţinut treaz până la ziuă. Legănându-şi greoiu aripele sfărâmate, care şuerau în vânt ca pânzele unei corăbii, toată moara trosnià. Ţigle se desprindeau de pe acoperişul dărăpănat. Departe,

www.dacoromanica.ro

pinii deşi, de cari erà plină colina, se mişcau şi mugeau în întunerec. Te-ai fi crezut în plină Mare....

Aceasta îmi aduse aminte ca de acum, frumoasele mele insomnii de acum trei ani, când locuiam în farul Sanghinarilor, colo, pe coasta corsicană, la gura golfului Ajaccio.

Acolo erà încă un colţişor găsit de mine ca să trăesc singur şi să visez.

Inchipuiţi-vă o insulă roşiatică şi cu o înfăţişare sălbatecă; farul pe un pisc, iar pe celălalt o veche turlă genoveză unde, pe când eram eu acolo, trăià un vultur. Jos, la mal, un lazaret ruinat, năpădit peste tot de ierburi, apoi viroage, tufişuri, stânci mari, câteva capre sălbatece, câţiva căluţi corsicani sburdând cu coamele 'n vânt; în sfârşit, sus, foarte sus, într'un vârtej de pasări de mare, casa farului, cu platforma ei de zidărie albă, pe care paznicii se plimbă în lung şi în lat, cu uşa ei verde în ogivă, cu micul turn de fontă şi deasupra marele fânar în colţuri care scânteiază în soare şi luminează chiar în timpul zilei... Aceasta-i insula Sanghinarilor, aşà cum am revăzut-o în noaptea trecută, ascultând cum mugeau pinii. In acea insulă fermecată, înainte de a aveà moara, mă refugiam câteodată, când simţeam nevoie de aer plin şi de singurătate.

Ce făceam acolo?...

Ceeace fac aici, — mai puţin chiar... Când mistralul sau tramontana nu băteau prea tare, mă aşezam la faţa apei între două stânci, în mijlocul goelanzilor, a mierlelor, a rândunelelor, şi stăteam acolo aproape toată ziua, într'un fel de încremeneală şi de plăcută apăsare, pe care le dă contemplarea mării. Ştiţi, de sigur, această plăcută îmbătare sufletească? Nici nu gândeşti şi nici nu visezi. Toată fiinţa ta îţi scapă, sboară, se fărămiţeşte... Eşti şi mueta care pluteşte, şi praful de spumă care joacă la soare între două valuri, şi fumul alb al pachebotului

www.dacoromanica.ro

care se depărtează, şi acea mică barcă roşie de pescuitor de mărgean; şi stropul de apă şi fulgul de brumă, totul, afară de tu însuţi... Oh!... câte ceasuri de acestea, de aromeală şi de stârşeală, n'am petrecut în insula mea!

In zilele vântoase, neputând stà la malul apei, mă închideam în curtea lazaretului, o mică ogradă melancolică îmbălsămată de rosmarin şi de absint sălbatec, şi acolo, ghemuit într'o spărtură a zidului vechiu, mă lăsam molcom cotropit de un nedesluşit parfum de tristeţă şi de delăsare, care plutià cu lumina soarelui prin cămăruţele de piatră, deschise de jur-împrejur ca nişte vechi morminte. Din vreme 'n vreme o bufnitură în poartă, un salt uşor în iarbă... erà o capră care venià să pască la adăpost de vânt. Văzându-mă, se oprià surprinsă şi rămâneà înfiptă în faţa mea, cu înfăţişare vioaie, cu cornul înălţat, privindu-mă copilăreşte...

Pe la cinci, buciumul paznicului mă chemà la masă. Porneam pe o cărăruie prin tufişul ţepos de deasupra mării, şi reveneam încet la far, întorcându-mă mereu, la fiece pas, spre imensul orizont de apă şi de lumină, care părea că se lărgeşte cu cât mă urcam mai sus...

Sus erà încântător. Par'că văd sala de mâncare, largă, cu lespezi mari de piatră, cu pereţii căptuşiţi până la ferestre, cu stejar, cu ciorba aburind pe masă, cu uşa larg deschisă spre prispa albă şi apusul intrând tot înăuntru... Paznicii erau toţi şi mă aşteptau să ne punem la masă. Erau trei, un Marsiliez şi doi Corsicani, tustrei scurţi, bărboşi, acelaş obraz tăbăcit, crăpat, aceeaş mantà păroasă de capră, dar de purtări şi feleşaguri cu totul contrare. Felul de traiu al acestor oameni, te făceà de îndată să simţi deosebirea dintre cele după rasse. Marsiliezul, harnic şi vioiu, mereu trebăluind, veşnic în mişcare, alergà pe insulă de dimineaţă până seara, grădinărind, pescuind, culegând ouă de *gouailles*, intrând în tufiş

www.dacoromanica.ro

să mulgă, în treacăt, o capră, şi făcând mereu o ciorbă sau altă mâncare...

Corsicanii, în afară de serviciul lor, nu făceau alt nimic; ei se considerau funcţionari şi-şi petreceau zilele în bucătărie, jucând nesfârşite partizi de *scopa*, neoprindu-se decât să-şi aprindă lulelele cu o privire încruntată şi să hăcuiască cu foarfecele, în căuşul pumnului, foi mari de tutun verde...

Dealtfel şi Marsiliezul şi Corsicanii, tustrei oameni cum se cade, simpli, naivi şi cu băgare de seamă pentru oaspetele lor, cu toate că în sufletele lor trebuie să le fi părut un om cam ciudat...

Gândiţi-vă!... să te închizi într'un far, de plăcere!... Lor, cărora li-se par zilele aşà de lungi şi cari se simt aşà de fericiţi când le vine rândul să se ducă acasă!...

In anotimpul liniştit, acest rând le vine în fiecare lună... Zece zile de libertate pentru treizeci de far, iată regulamentul; dar pe timp de iarnă sau de vreme rea, nu se mai ţine regulamentul. Vântul suflă, valurile se ridică, insula e albă de spumă şi paznicii de serviciu stau prinşi acolo, două sau trei luni fără întrerupere, şi câteodată în situaţiuni groaznice...

— Iată ce mi s'a întâmplat, domnule — îmi povestià într'o zi bătrânul Bartoli, pe când mâncam — iată ce mi s'a întâmplat acum cinci ani, chiar la masa aceasta, într'o seară de iarnă, ca acum... In seara aceea, nu eram decât doi în far, eu şi cu un camarad numit Ceco. Ceilalţi erau duşi, învoiţi, bolnavi, nu-mi mai aduc aminte... Foarte liniştiţi, sfârşeam masa... Deodată, camaradul meu se opreşte din mâncat, mă priveşte o clipă cu nişte ochi grozavi şi buf! cade pe masă, cu braţele înainte. Mă duc spre el, îl sgudui, îl strig:

— O! Ceco... Ce...

Nimic, murise... Gândiţi-vă ce emoţie!...

www.dacoromanica.ro

Stătui mai mult de un ceas, tâmpit şi tremurând în faţa mortului, apoi, deodată îmi venì în gând: «dar farul?...» Noaptea şi venise... Şi ce noapte, domnule!... Marea, vântul nu mai aveau glasul lor obişnuit... La toată clipa mi-se păreà că cineva mă strigă pe scară. Pe lângă aceasta, friguri, sete!... Pentru nimic nu m'aş fi scoborît... îmi erà grozav de teamă de morţi... Totuş, la ziuă, îmi luai îndemnul. Pusei pe camarad pe pat, — o învelitoare deasupra, puţină rugăciune şi pe urmă repede la semnalele de alarmă...

Din nefericire, marea erà rea. Zadarnic chemai, chemai... Nimeni nu venì. Şi iată-mă singur în far cu sărmanul meu Ceco şi Dumnezeu ştie pentru câtă vreme!... Nădăjduiam să-l pot ţine acolo până la venirea vaporului, — dar după trei zile nu mai erà cu putinţă...

Ce erà de făcut? Să-l duc afară? să-l îngrop? Stânca erà prea tare, — şi 'n insulă o pusderie de corbi. Mi-ar fi fost milă să le dau pradă pe acest creştin. Atunci mă gândìi să-l cobor într'o odăiţă a lazaretului...

Imi luă o întreagă după amiază, această corvoadă tristă, şi mi-a trebuit mare tărie, vă încredinţez. Iată domnule, chiar azi, când cobor coasta insulei într'o după amiază vântoasă, mi-se pare că duc în spinare un mort...

Sărmanul moş Bartoli!... Numai cât se gândià, îi curgeau sudorile pe frunte.

Prânzurile noastre se treceau în lungi convorbiri: farul, marea, povestiri de naufragii, istorii de banditi corsicani. Apoi, când se lăsà seara, paznicul celui dintâiu sfert aprindeà lampa cea mică, îşi luà luleaua, ulciorul cu apă, un Plutarch gros, cu scoarţa roşie, întreaga bibliotecă a Sanghinarilor şi se mistuià prin dos. După câteva clipe, în întreg farul erà un sgomot de lanţuri, de scripete, de greutăţi de ceasornic întors...

www.dacoromanica.ro

Eu, în vremea aceasta, mă așezam afară pe terasă. Soarele, care era foarte jos, se cobora spre apă din ce în ce mai repede, ducând întreaga zare cu sine. Vântul se răcorià, insula se făceà viorie. In văzduh, aproape de mine, o pasăre grea treceà trândavă: era vulturul din turla genoveză care se întorceà acasă... Puțin câte puțin brumа mării se ridicà. In curând nu se mai vedeà decât marginea albă de spumă de jur-împrejurul insulei. Deodată, deasupra capului meu, țâșnià un val de lumină dulce. Se aprindeà farul. Părăsind insula în umbră, dunga de lumină cădeà în largul mării și eu stăteam pierdut acolo, în noapte, sub acele mari ùnde luminoase care abià mă atingeau în treacăt... Vântul se răceà mai tare. Trebuià să intri în casă.

Bâjbâind, închideam ușa cea mare, așezam drugii grei de fier; apoi, mereu bâjbâind, o luam pe mica scară de fontă care tremurà și trosnià sub pașii mei. Aici, în adevăr, era lumină.

Inchipuiți-vă o lampă Carcel gigantică, cu șase rânduri pe fitiluri, împrejurul căreia se învârtesc încet pereții lanternei, unii cuprinzând o enormă lentilă de cristal, alții deschiși către un mare geamlâc nemișcat, care pune flacăra la adăpostul vântului... Intrând, orbeam de lumină. Alămurile, zincurile, reflectoarele de metal alb, zidurile de cristal rotund care se învârteau în mari cercuri albăstrii, toată această sclipire, toată această zăngănire de lumină, mă amețeau o clipă.

Puțin câte puțin, totuș, ochii se obișnuiau și eu mă așezam chiar la piciorul lămpii, alături de paznicul care cetià pe Plutarch cu glas tare, de teamă să nu adoarmă....

Afară, întunerecul, prăpastia. Pe balconul care împrejmuește geamlâcul, vântul aleargă ca un nebun, urlând. Farul trosnește, Marea mugește. La capătul in-

www.dacoromanica.ro

sulei, pe stânci, talazurile mării detună... Când şi când, un deget nevăzut loveşte în geamuri: vreo pasăre de noapte, pe care o atrage lumina, se loveşte cu capul de cristal... In lanterna scânteietoare şi caldă nimic alta decât pâcâiala flacării, sgomotul untdelemnului care picură, scârţâitul lanţului; şi un glas monoton psalmodiind viaţa lui Demetrius din Falera...

La miezul nopţii, paznicul se ridică, privi încă odată fitilurile, şi ne coboram. Pe scară întâlneam pe camaradul sfertului al doilea, care se urcă frecându-se la ochi; îi dădeă ulciorul cu apă, Plutarchul... Apoi, înainte de a ne culcă, intram o clipă în odaia din fund, plină toată de lanţuri, de greutăţi mari, provizii de zinc, frânghii, şi acolo, la licărirea lămpii mici, paznicul scriă în cartea mare a farului, mereu deschisă:

Miezul nopţii. Mare rea. Furtună. Navă la larg.

AGONIA SEMILANTEI

Fiindcă mistralul din noaptea trecută ne-a aruncat tocmai pe coasta corsicană, să mă lăsaţi să vă spun o groaznică poveste de mare, despre care pescarii de pe acolo vorbesc adesea în şezătorile lor, şi asupra căreiea, întâmplarea mi-a dat deslușiri cu totul ciudate.

Sunt doi sau trei ani de atunci.

Navigam pe Marea Sardiniană în tovărăşia a şapte sau opt marinari de frontieră. Grea călătorie pentru un începător. In toată luna Martie, nu avurăm o zi bună. Vântul de răsărit se ţineă de noi şi marea rămase mereu înfuriată.

Intr'o seară pe când fugeam de furtună, vasul nostru se refugiè la intrarea strâmtoarei Bonifacio, în mijlocul unui masiv de insule mici...

www.dacoromanica.ro

Infăţişarea lor nu erà de loc atrăgătoare; stânci mari goale, pline de pasări, câteva tufişuri de absint şi de mastic şi, ici şi colo, în nomol, bucăţi de lemn aproape putrezite; dar, pe cuvântul meu, ca să petrecem noaptea, aceste stânci sinistre făceau mai mult decât cămăruţa vechei noastre bărci pe jumătate poditä, în care apa intrà în voie, — aşà că ne mulţumirăm cu stâncile.

Abià coborîţi pe mal, în vreme ce mateloţii aprindeau focul să facă ciorba, pilotul mă chemă şi arătându-mi un mic loc închis cu o zidărie albă, pierdut în ceaţă, dela celălalt capăt al insulei:

— Nu mergi la cimitir? îmi zise el.

— Un cimitir, moş Lionetti! Unde suntem noi aici?

— In insulele Lavezzi, domnule. Aici au fost îngropaţi cei şase sute de oameni ai *Semilantei*, chiar în dreptul unde s'a înecat fregata lor, acum zece ani. Sărmanii oameni!... Nu vine mai nimeni să-i viziteze; fiindcă am venit, să mergem să le spunem bună ziua...

— Din tot sufletul, moşule...

Cât de trist erà cimitirul *Semilantei!*... Il văd şi-acum cu zidul lui scund, cu poarta de fier, ruginită, greu de deschis, cu bisericuţa tăcută şi cu câteva sute de cruci ascunse prin iarbă... Nici o coroană de flori uscate, — nici o aducere-aminte!... nimic... Ah! sărmanii morţi părăsiţi, cât de frig trebuie să le fie în mormântul lor.

O clipă îngenunchiarăm. Pilotul se rugà cu glas tare. Goelanzi enormi, singurii paznici ai cimitirului, făceau rotocoale deasupra noastră, şi-şi amestecau strigătele cu plângerile mării.

După ce sfârşirăm rugăciunea, ne întoarserăm trişti către ţărmul unde ancorasem barca.

In lipsa noastră, mateloţii nu stătuseră degeaba. Găsirăm un foc mare arzând la adăpostul unei stânci, şi ca-

www.dacoromanica.ro

zanul fumegând. Ne aşezarăm ciotcă în jurul flacării, şi curând fiecare avurăm pe genunchi, într'o strachină de lut, două bucăţi de pâine neagră, bine muiate. Prânzul fu trist; eram uzi, ni erà foame, şi apoi apropierea cimitirului...

Totuş, după ce golirăm străchinile, aprinserăm lulelele şi începurăm vorba... Firește, vorbirăm de *Semilanta*.

— Dar în cele din urmă, cum s'a petrecut lucrul? întrebai eu pe pilot care, cu capul pe mâini, privià gânditor flacăra.

— Cum s'a petrecut lucrul? îmi răspunse bunul Lionetti oftând adânc, vai! domnule, nimeni pe lume n'ar puteà spune. Ceeace ştim, este că *Semilanta*, încărcată cu trupe pentru Crimeea, plecase din Toulon cu o seară înainte, pe vreme rea. Vânt, ploaie, vreme rea cum nu s'a mai văzut. Dimineaţa vântul se ostoì puţin, dar marea erà mereu turbată, şi pe lângă toate acestea, o blestemată de brumă că nu puteai vedeà la doi paşi... Nici nu-ţi poţi da seama, domnule, cât îs de înşelătoare brumele acestea!... Dar, în sfârşit, eu cred că *Semilanta* trebuie să-şi fi pierdut cârma dimineaţa, — căci, fără avarie, cu toată bruma, căpitanul nu s'ar fi izbit aici de ţărm. Erà un marinar straşnic, pe care noi toţi l-am cunoscut. Comandase trei ani în Corsica şi ştià coasta tot aşà de bine ca şi mine, care nu ştiu altceva.

— Şi la ce ceas se crede că *Semilanta* a pierit?

— Trebuie să fi fost la amiază; da, domnule, în plină amiază... Vorba merge!... cu bruma, această plină amiază nu erà decât o noapte neagră ca şi gâtlejul unui lup... Un vameş de pe coastă mi-a povestit că în ziua aceea, către unsprezece şi jumătate, ieşind din căsuţă ca să lege obloanele, vântul îi luă şapca şi deşi valurile l'ar fi putut prinde, el se puse să alerge în patru labe

www.dacoromanica.ro

după ea. Înţelegeţi!... vameşii nu sunt prea bogaţi şi o şapcă costă multe parale. Se pare că în clipa aceea omul ridicând capul, văzù foarte aproape de el, în ceaţă, o navă mare cu pânzele căzute, care erà mânată de vânt spre insulele Lavezzi. Această navă fugià aşà de repede, aşà de repede, încât vameşul abià putù s'o zărească. Toate ne fac să credem că această navă erà *Semilanta*, pentrucă după o jumătate de ceas, ciobanul acestor insule a auzit pe stânci... Dar iată ciobanul despre care vă vorbesc; el poate să ne spună cum a fost... Bună ziua, Palombo!... vino şi te încălzeşte, — nu-ţi fie teamă.

Un om cu glugă pe cap, pe care îl vedeam de câtva timp învârtindu-se în jurul focului nostru şi pe care îl asemuiam cu vreunul din ai noştri de pe barcă, căci nu ştiam că insula are un cioban, — se apropiè de noi cu fereală...

Erà un bătrân lepros, pe trei sferturi idiot, atins se vede de scorbut, care-i răsbuzase buzele, groaznice la vedere. Cu mare greutate puturăm să-l desluşim despre ce era vorba. Atunci ridicându-şi cu mâna buza-i bolnavă, bătrânul ne povestì că în ziua aceea, către nămezi, a auzit din coliba lui o pârâitură groaznică pe stânci. Cum insula erà cuprinsă aproape toată de apă, nu putuse să iasă, ci numai a doua zi deschizând uşa, văzùse ţărmul plin de sfărâmături şi de cadavre aruncate de mare. Spăimântat, alergase la barcă ca să se ducă la Bonifacio, să cheme lume.

Ostenit de-atâta vorbă, ciobanul se aşează şi pilotul urmă:

— Da, domnule, acest sărman bătrân ne-a înştiinţat. Aproape înnebunise de teamă şi de atunci a rămas puţin smintit... Aveà şi de ce... Inchipuiţi-vă şase sute de cadavre grămadă pe nisip, amestecate cu rupturi de lemn şi pânze sfâşiate... Sărmana *Semilanta!*... Marea o doborîse aşà de tare, încât din toate sfărâmă-

www.dacoromanica.ro

turile ei, bătrânul Palombo cu mare greutate găsì din ce să-şi facă un gard în jurul colibei. Cât despre oameni, aproape toţi erau desfiguraţi, sfărâmaţi groaznic... ţi-se făceà milă să-i vezi prinşi unul de altul, strugure... Găsirăm pe căpitan îmbrăcat de gală, — pe preot cu patrafirul în gât; într'un colţ, între două stânci, un elev de marină, cu ochii deschişi... ai fi crezut că trăieşte dar nu!... Aşà a fost lăsat, ca nici unul să scape...

Aici pilotul se oprì.

— Bagă de seamă, Nardi!... strigă el, — se stinge focul...

Nardi aruncă pe foc două sau trei bucăţi de scândură cătrănită, care se aprinseră, şi Lionetti urmă:

— Dar iată ce este mai trist din toate acestea... Cu trei săptămâni înainte de acest dezastru, o mică corvetă care se duceà în Crimea ca şi *Semilanta,* naufragiase tot aşà, aproape în acelaş loc; numai cât, de data aceasta, puturăm să scăpăm echipajul şi douăzeci de soldaţi din cei cari se aflau pe vas... Gândiţi-vă în ce hal erau aceşti sărmani oameni!... Ii duserăm la Bonifacio şi-i ţinurăm cu noi două zile, după obiceiul marinăresc... Puşi pe picioare şi uscaţi, salutare!... noroc bun!... se înturnară la Toulon unde, după câtva timp, îi îmbarcară din nou pentru Crimea. Ghiciţi pe ce vas?!... Pe *Semilanta,* domnule... I-am găsit pe toţi douăzeci întinşi printre ceilalţi morţi, chiar pe locul unde stăm... Eu ridicai pe un frumos brigadier. Cu mustaţa subţire, un parizian bălan, pe care data trecută îl găzduisem şi care ne făcuse să râdem cu drăciile lui. Văzându-l acolo, — mi-se sfâşià inima. A!... Maica Domnului...

Aici, bravul Lionetti, mişcat, scutură cenuşa lulelei, se înfăşură bine în mantà şi-mi poftì noapte bună... Incă puţin, mateloţii, pe şoptite, mai vorbiră câte ceva... Apoi, una după alta, lulelele se stinseră... Tăcere...

www.dacoromanica.ro

Ciobanul se duse... şi eu rămăsei să visez în mijlocul celorlalţi cari dormeau...

Incă sub impresia povestirii lugubre pe care o auzisem, încercam să desfac în minte mica navă care pierise şi povestea acestei agonii, la care numai goelanzii fuseseră martori. Câteva amănunte care mă atinseră, căpitanul în costum de gală, patrafirul duhovnicului, cei douăzeci de soldaţi, mă ajutară să ghicesc toate peripeţiile dramei... Vedeam fregata plecând noaptea din Toulon... Iese din port... Marea e rea, vântul groaznic... Dar căpitanul e un vajnic marinar şi lumea e liniştită pe bord.

Dimineaţa, ceaţa se lasă. Incepe neliniştea. Tot echipajul e sus. Căpitanul nu părăseşte luneta. Pe întrepunte, unde dorm soldaţii, întunerec; aerul e cald. Câţiva sunt bolnavi, dorm pe saci. Nava se leagănă înspăimântător, cu neputinţă să stai în picioare. Pe grupe, oamenii vorbesc stând jos şi ţinându-se cu mâinile de bănci; trebuie să strigi ca să fii auzit... Unii încep să se înfricoşeze... Ascultaţi!... naufragiile sunt dese prin aceste pustiuri; cei douăzeci de răcani sunt martori şi ceeace spun ei nu prea e îmbucurător... Brigadierul lor mai ales, un parizian care-şi bate joc de toate, cu glumele lui face părul măciucă celorlalţi:

— Un naufragiu!... Nimic mai plăcut ca un naufragiu... Trebuie să ne mulţumim cu o baie rece... şi pe urmă ne duce la Bonifacio, ca să mâncăm mierle la tata Lionetti...

Şi răcanii râd...

Deodată, o trosnitură... Ce este? Ce s'a întâmplat?

— Cârma s'a dus, — zice un matelot ud leoarcă, alergând pe întrepunte...

— Drum bun!... strigă turbatul de brigadier; dar nimeni nu mai râde.

www.dacoromanica.ro

Mare tumult pe punte. Ceaţa împiedică vederea. Mateloţii se duc şi vin, pe dibuite, spăimântaţi... Fără cârmă!... Orice manevră cu neputinţă... *Semilanta*, într'o parte, merge ca vântul... Atunci vameşul a văzut-o trecând, — e ora unsprezece şi jumătate... La vârful fregatei se aude o detunătură... Stâncile!... Stâncile!... S'a sfârşit, nu mai e nici o nădejde, ne izbim de ţărm... Căpitanul se coboară în cabină. După câteva clipe, se iveşte din nou pe dunetă, în haine de gală... S'a înfrumuseţat pentru moarte...

Pe întrepunte, soldaţii, neliniştiţi, se privesc în tăcere... Bolnavii cearcă să se ridice... micul brigadier nu mai râde... Atunci se deschide uşa şi duhovnicul se iveşte pe prag, cu patrafirul în gât:

— Ingenunchiaţi, copiii mei!...

Toţi ascultă. Cu glas răsunător, duhovnicul începe rugăciunea celor cari vor muri...

Deodată, o lovitură îngrozitoare, un strigăt, un singur strigăt, un strigăt imens, braţe întinse, mâini cari se acaţă, priviri spăimântate în care trece, ca un fulger, vedenia morţii...

Milostivire!...

Şi-aşà petrecui noaptea, visând, chemând, după zece ani, sufletul sărmanei nàvi, ale cărei sfărâmături mă înconjurau... Departe, în strâmtoare, furtuna turbà; flacăra bivuacului nostru se plecà sub vântoasă; şi eu auzeam barca noastră săltând la picioarele stâncilor într'un freamăt de odgoane...

GRĂNICERII

Vasul *Emilia* din Porto-Vechio, pe bordul căruia am făcut această lugubră călătorie la insulele Lavezzi, erà o veche navă a vămii, pe jumătate poditä, pe care,

www.dacoromanica.ro

ca să ne adăpostim contra vântului, a valurilor, a ploii, nu erà decât o cămăruţă cătrănită, în care abià de încăpeau o masă şi două pătişoare. Făceà să vezi pe mateloţi pe vreme rea. Pe feţe le curgeà apă, bluzele ude fumegau ca rufele la cazan, şi în plină iarnă nenorociţii petreceau astfel zile şi chiar nopţi întregi, cinchiţi pe bănci umede, — tremurând în umezeala înnăbuşitoare, căci foc nu puteau face pe punte şi nici ţărmul nu-l puteau atinge întotdeauna...

Ei bine, nici unul din ei nu se jeluià. Chiar pe vremurile cele mai grele, am băgat de seamă la ei aceeaş linişte şi aceeaş bună dispoziţie. Şi totuş, ce tristă e viaţa mateloţilor de graniţă!

Aproape toţi căsătoriţi, având la uscat femeie şi copii, ei stau afară luni întregi, să pândească pe aceste ţărmuri periculoase. Drept mâncare, nu au decât pâine mucegăită şi ceapă sălbatecă. Niciodată vin, niciodată carne, pentrucă vinul şi carnea sunt scumpe şi ei nu câştigă decât cinci sute de franci pe an. Cinci sute de franci pe an!... gândiţi-vă de ce coliba lor e neagră şi de ce copiii merg cu picioarele goale!... Ce-are aface!... Toţi aceşti oameni par mulţumiţi. Dinapoi, în faţa cămăruţei, erà un hârdău mare cu apă de ploaie, din care ei beau apă, şi-mi aduc aminte că după ce sorbeau câteva gâtleje de apă, fiecare din aceşti afurisiţi scuturà căniţa cu un «ah!» de satisfacţie, — o respirare de mulţumire, şi comică şi înduioşetoare.

Cel mai vesel, cel mai mulţumit dintre toţi, erà un om asudat şi îndesat din Bonifacio, numit Palombo. Chiar pe vremea cea mai rea, el nu făceà alta decât să râdă. Când valurile năpădeau grele, când cerul întunecat şi lăsat jos se umpleà de măzăriche, — şi când toţi laolaltă erau cu nasul în vânt şi cu urechea la pândă să prindă unda vântului care se ivià, — atunci, în tă-

www.dacoromanica.ro

cerea mare şi 'n neliniştea de pe bord, glasul liniştit al lui Palombo începeà:

Nu monseniore,
Cinstea-i prea mare,
Lizeta-i cuminte,
Şi harnică tare....

Şi cu toate că furtuna bătеà deabinelea, sguduind şi năpustind apa în barcă, făcând să trosnească frânghiile, — totuş cântarea grănicerului îşi căutà de treabă, legănată ca o muetă pe o creastă de val. Câteodată vântul întovărăşià tare cântarea, aşà că nu se mai auzeau vorbele; dar, între două izbituri de valuri, pe când apa se scurgeà în pârâiaşe pe punte, micul refren se auzià mereu:

Lizeta-i cuminte
Şi harnică tare...

Intr'o zi, totuş, pe când plouà şi bătеà vântul peste măsură, nu-l mai auzìi. Erà un lucru aşà de neobişnuit, încât scosei capul din cămăruţă:

— Ei, Palombo, — nu mai cânţi?...

Palombo nu răspunse. Stà nemişcat, culcat pe bancă. Mă apropiai de el. Ii clănţăneau dinţii, trupul îi tremurà de friguri.

— Are *puntura*, — îmi spuseră cu tristeţe, tovarăşii lui.

Puntura e un junghiu, — o pleuresie. Cerul ca de plumb, barca udă, sărmanul marinar prins de friguri, înfăşurat într'o veche mantà de cauciuc care strălucià în ploaie ca o piele de focă, — n'am văzut în vieaţa mea ceva mai lugubru. Curând frigul, vântul, sguduirea valurilor, îi înrăutăţì starea. Il prinse delirul; trebuì să tragem la ţărm.

Cu multe sforţări şi după multă vreme, intrarăm spre seară într'un mic port gol şi tăcut, căruia-i dădeà

www.dacoromanica.ro

suflet numai sborul învârtit al câtorva *gouaille*. De jur-împrejurul plajei se ridicau stânci mari râpoase, tufişuri nestrăbătute de arbuşti verzi, de un verde închis, acelaş în toate anotimpurile. Jos, la malul apei, o căsuţă cu obloane cenuşii; erà posta vămii. In mijlocul acelui pustiu, clădirea aceasta a Statului, numerotată ca o şapcă de uniformă, aveà în ea ceva sinistru. Acolo coborîrăm pe nenorocitul de Palombo. Trist adăpost pentru un bolnav!... Găsirăm pe vameş mâncând la colţul focului, cu nevasta şi copiii lui. Toţi aveau chipuri scofâlcite, galbene, cu ochii măriţi, încercuiţi de friguri. Mama, încă tânără, cu un copilaş în braţe, tremurà vorbindu-ne.

— E un post îngrozitor — îmi şoptì inspectorul. La fiecare doi ani trebuie să schimbăm vameşul. Frigurile de baltă îi ucide.

Erà vorba totuş să găsim un doctor. Nu erà decât la Sartène, adică la şase sau opt leghe de acolo. Ce erà de făcut? Mateloţii căzuseră; pentru unul din copii erà prea departe.

Atunci nevasta, plecându-se afară, strigă:

— Cecco!... Cecco!... Intră un sdrahon bine clădit, adevărat tip de braconier sau *banditto*, cu o tichie de lână neagră şi cu mantaua păroasă de capră. Când debarcarăm, îl băgasem de seamă stând în dreptul uşei cu luleaua roşie în dinţi şi cu puşca pe genunchi, dar nu ştiu de ce, fugise când ne-am apropiat. Credeà, poate, că sunt jandarmi cu noi. Când intră, vameşiţa se roşì puţin.

— Vărul meu... ne spuse ea. Nu-i nici o primejdie să se piardă în tufişuri.

Apoi îi vorbì pe şoptite, arătându-i pe bolnav. Sdrahonul se plecă fără să răspundă, ieşì, îşi fluieră câinele, — şi iată-l plecat, cu puşca pe umăr, sărind, cu lungile-i picioare, din stâncă în stâncă...

www.dacoromanica.ro

In vremea aceasta, copiii cari păreau spăimântaţi de prezenţa inspectorului, mâncară repede castanele şi *brucio* (brânză albă). Şi numai apă, mereu apă pe masă! Totuş, ce bine ar fi prins copiilor o leacă de vin. Ah! mizerie!... In sfârşit, mama făcù patul; tatăl, aprinzându-şi fanarul, se duse să cerceteze coasta, iar noi rămaserăm să veghem la foc, pe bolnavul care se svârcoleà pe ţoale, ca şi cum ar fi fost în plină mare, sguduit de valuri. Ca să-i mai liniştim *puntura,* încălzeam cărămizi pe care i-le puneam la coaste. Odată sau de două ori, când mă apropiai de patul lui, nenorocitul mă recunoscù, şi ca să-mi mulţumească, îmi întinse cu greutate mâna, — o mână mare uscată şi arzătoare ca şi cărămida din jeratec.

Tristă veghere!... Afară, vremea rea se întorsese odată cu noaptea, — erà o izbitură, o huială, o ţâşnire de spume, — lupta stâncilor cu apa. Din timp în timp, izbirea vântului din larguri se furişà până în golf şi învăluià casa. Se simţià după izbucnirea flacării care luminà deodată chipurile întunecate ale mateloţilor, strânşi în jurul vetrei şi privind focul cu acea linişte pe care o dau întinderile nesfârşite şi orizonturile fără fund... Câteodată, Palombo gemeà încet... Atunci toate privirile se întorceau spre colţul întunecos unde sărmanul camarad trăgeà să moară, departe de ai lui, fără ajutor; piepturile se ridicau şi se auzeau suspine grele. Propria lor nefericire atât puteà să rupă dela aceşti muncitori ai mării, blajini şi răbdători. Nici o nesupunere, nici o răsvrătire... Un suspin şi nimic mai mult! Totuş, mă înşel... Trecând pe dinaintea mea ca să arunce vreascuri pe foc, unul din ei îmi şoptì cu glas mâhnit şi tremurat:

— Vezi, domnule,... avem câteodată mult chin în meseria noastră!...

www.dacoromanica.ro

PREOTUL DIN CUCUGNAN

In fiecare an, la Intâmpinarea Domnului, poeţii proveņţali publică în Avignon o cărticică veselă, plină toată de versuri frumoase şi poveşti plăcute. Cea din anul acesta mi-a sosit chiar acum şi găsesc în ea o istorioară *(fabliau)* pe care am s'o vă traduc, scurtând-o puţin... Parizieni, întindeţi sacul: vi se serveşte floarea gingaşă de făină proveņţală...

Abatele Martin erà preot... în Cucugnan.

Bun ca pâinea, curat ca aurul, îşi iubià părinteşte Cucugnan-ezii săi; pentru el, Cucugnan-ul său ar fi fost raiul pe pământ, dacă Cucugnan-ezii i-ar fi dat mai multă băgare de seamă. Dar vai!... paianjenii foiau în confesional şi în frumoase zile de Paşti, nafura rămâneà neatinsă pe sfântul disc. Bunul părinte aveà inima sdrobită din pricina aceasta şi se rugà lui Dumnezeu să-l ţie cu zile până ce-şi va întoarce oile rătăcite, la căminu.

Să vedeţi cum l'a ascultat Dumnezeu într'o zi...

Intr'o Duminecă, după Evanghelie, părintele Martin se suì în amvon.

— Fraţilor — zise el — credeţi-mă dacă vreţi: în noaptea trecută m'am trezit, eu păcătosul, la poarta raiului.

Bătui; sfântul Petre îmi deschise.

— Iaca!... d-ta, vrednicul meu Martin, — îmi zise el; ce vânt te aduce? şi ce-ţi pot slujì?...

— Cuvioase sfinte Petre, tu care ţii cheile şi ceaslovul cel mare, poţi să-mi spui, dacă nu-s prea iscoditor, câţi Cucugnan-ezi se găsesc în rai?

— N'am nimic de ascuns, părinte Martin; stai şi vom vedeà împreună.

Şi sfântul Petre luă ceaslovul, îl deschise, şi puse ochelarii:

www.dacoromanica.ro

— Să vedem: Cucugnan, ziseşi... Cu... Cu... Cucugnan... Iaca: Cucugnan... Vrednice părinte Martin, fila-i albă toată... Nici un suflet... Câte oase de peşte într'o curcă, atâţi Cucugnan-ezi în rai...

— Cum, chiar nimeni?... Nimeni?... Nu-i cu putinţă!... Vezi mai bine...

— Nimeni, sfinţia ta. Priveşte singur dacă nu te încrezi...

— Eu, *pecaïre!*... dădeam din picioare şi cu mâinile împreunate, ceream milă. Atunci, sfântul Petre:

— Crede-mă, părinte Martin, — nu trebuie să-ţi faci inimă rea, să nu damblageşti, cumva... Nu-i vina d-tale, după cât văd. Cucugnan-ezii d-tale, pare-se, îşi fac osânda în cele patruzeci de zile ale purgatoriului...

— Ah! îndură-te, mărite sfinte Petre, înlesneşte-mi cel puţin să-i văd şi să-i mângâi.

— Bucuros, prietene... Iată: încalţă repede aceste sandale, căci drumurile într'acolo nu prea 's bune... Aşà, bine... Acum ia-o înainte... Vezi... colo jos, în fund, la cotitură? Dai de o uşă de argint, stropită cu cruci negre... pe mâna dreapta... Baţi şi ţi-se va deschide... să fii sănătos şi vesel...

Şi-am mers... am mers!... Ce goană!... Numai când mă gândesc mi-se încreţeşte pielea... O cărăruie plină de spini, de rubine care sticleau şi de şerpi cari şuierau, mă duse până la uşa de argint.

— Cioc! Cioc!...

— Cine-i acolo? zise un glas spart şi plângător.

— Preotul din Cucugnan.

— Din?

— Din Cucugnan.

— A!... Intră.

— Intrai. Un înger mare şi frumos, cu aripele întunecate ca noaptea, cu o haină strălucitoare ca ziua, cu o cheie de diamant prinsă de cingătoare, scrià, scârţ-

www.dacoromanica.ro

scârţ, într'un ceaslov şi mai gros decât al lui sfântu Petru.

— In cele din urmă, ce vrei şi ce doreşti? zise îngerul.

— Frumos Serafim al Domnului, vreau să ştiu — poate că's prea iscoditor — dacă aveţi aici Cucugnan-ezi?

— Cu...

— Cucugnan-ezi, vrasăzică oameni din Cucugnan. Eu li sunt duhovnic...

— A! părintele Martin, nu aşà?

— Sluga d-tale, îngere...

— Spui deci: Cucugnan...

Şi îngerul deschide şi filueşte ceaslovul, muindu-şi degetul în scuipat ca să poată merge mai repede.

— Cucugnan — zise el suspinând adânc... Părinte Martine, n'avem pe nimeni în purgatoriu din Cucugnan...

— Doamne Iisuse Hristoase!... Milostivule!... nimeni din Cucugnan în purgatoriu. Doamne sfinte!... unde-s atunci?...

— Sfinte părinte, sunt în raiu. Unde naiba vrei să fie?...

— Dar eu din raiu şi vin...

— Vii de acolo? Ei bine?

— Ei bine, — nu-s acolo... Ah!... Maica Domnului!

— Ce să faci, sfinte părinte: dacă nu-s nici în rai, nici în purgatoriu, alt' nu-i decât că sunt în...

— Cruce sfântă!... Iisus, fiul lui David! Vai! vai!... e cu putinţă?!... Să mintă oare, sfântul Petre?... N'am auzit cântând cocoşul... Ah! săracii de noi; cum am să mă duc în rai, când Cucugnan-ezii mei nu-s acolo?...

— Ascultă sărmane părinte Martin, pentrucă orice ar fi, vrei să fii sigur şi să vezi cu ochii d-tale, apucă drumeagul acesta, şterge-o repede şi nu te opri... Vei da, la stânga, de-o poartă mare... Acolo te vei deslusi... Domnul cu tine....

— Şi îngerul închise uşa.

www.dacoromanica.ro

— Era un drum lung cu caldarîm de jeratec roş. Mergeam ca beat; la tot pasul mă clătinam; eram o apă; firul de păr şi picătura de sudoare, şi suflam de sete... Pe credinţa mea, că datorită numai sandalelor date de sfântul Petre, nu mi-am ars ciolanele....

— Mersei schiopătând ca vai de lume şi văzui în stânga o uşă... nu, o poartă, o poartă nemăsurat de mare, ca o gură de cuptor.. Oh! copiii mei, ce privelişte! Acolo nimeni nu m'a întrebat nimic; şi nici ceaslov... Cu grămada şi pe cât pot intrà, aşà se îndeasă omenirea acolo, fraţilor, cum vă grămădiţi voi Dumineca la crâşmă.

— Eram o sudoare, şi totuş rebegit, tremuram. Părul măciucă pe cap. Imi mirosià a ars, a carne friptă, ceva ca mirosul care umple Cucugnan-ul nostru, când Eloy, potcovarul nostru, arde copita vreunui măgar bătrân, ca să-l potcovească... Mi-se tăia răsuflarea în aerul acela puturos şi fierbinte; auzeam un strigăt prelung, gemete, urlete şi înjurături.

— Ei bine! intri sau nu intri odată?... îmi zise, împingându-mă cu furca, un diavol încornorat.

— Eu? nu intru. Eu sunt suflet de-al lui Dumnezeu.

— De-al lui Dumnezeu?... Chelbosule!... Ce cauţi aici?

— Eu vin... Nu-mi vorbì că nu mă mai pot ţine pe picioare... Eu vin... Eu vin de departe şi... supus te întreb... dacă... dacă, din întâmplare nu se găseşte pe aici... vreunul... vreunul din Cucugnan...

— Ah! pedeapsa lui Dumnezeu!... Faci pe prostul, tu, ca şi cum n'ai ştì că tot Cucugnan-ul e aici. Iaca, corb nătâng ce eşti, priveşte şi ai să vezi cum îi aşezăm aici, pe grozavii tăi Cucugnan-ezi.

— Şi văzui în mijlocul unei prăpastii spăimântătoare de flăcări:

www.dacoromanica.ro

— Pe Coq-Galine — l'aţi cunoscut toţi, fraţilor! — Coq-Galine care se îmbătà aşà de des şi tot aşà de des sminteà în bătăi pe nevastă-sa Clairon...

«Văzui pe Catarinet... secătura ceea mică... cu nasul în vânt... care se culcà singură în hambar... V'aduceţi aminte, diavolilor!... Dar să trecem mai departe, — am spus destul...

«Văzui pe Pascal Deget-de-Smoală, care-şi făceà unt-delemnul cu măslinele d-lui Iulian.

«Văzui pe Babet, spicuitoarea, care ca să spicuiască mai repede smulgeà spice din căpiţă...

«Văzui pe meşterul Grapasi care îşi ungeà aşà de bine roata roabei sale.

«Şi Dauphine, care-şi vindeà aşà de scump apa la cişmeà.

«Şi pe Tortillard, care, când mă vedeà cu zântâiul, schimbà drumul, cu cuşma pe cap şi cu luleaua 'n dinţi... şi mândru ca Artaban..., ca şi cum ar fi întâlnit un câine....

«Şi pe Coulau cu Zetta lui, şi pe Iacob şi pe Petre, şi pe Toni...»

Mişcaţi, palizi de groază, poporenii gemură, văzând în iad, care pe tată-său, care pe maică-sa, care pe bunică-sa, care pe soră-sa...

— Simţiţi bine, fraţilor, reluà bunul abate Martin, simţiţi bine că aceasta nu mai merge. Eu am grija sufletelor şi vreau, vreau să vă scap din prăpastia în care sunteţi gata să vă rostogoliţi cu toţii... Mâine mă pun pe lucru, nu mai departe decât mâine. Şi lucrul nu are să lipsească. Iată ce am să fac. Şi ca să se facă bine, trebuie pe rând ca la moară. Vom merge cu rost, ca la Jonquières, când se joacă.

«Mâine Luni, voiu mărturisì pe bătrâni şi pe bătrâne. Asta-i puţin lucru.

www.dacoromanica.ro

«Marţi, copiii. Nici asta nu ţine mult.

«Miercuri, băieţii şi fetele. Asta poate fi ceva mai lung.

«Joi, bărbaţii. Voiu tăià scurt.

«Vineri, femeile. Le voiu spune: fără palavre!...

«Sâmbătă, morarul. Nu-i prea mult o zi pentru el.

«Şi dacă Dumineca vom isprăvì, — fi-vom foarte mulţumiţi.

«Vedeţi, copiii mei, când grâul s'a copt, trebuie să-l seceri; când vinu-i gata, trebuie să-l bei. Destule rufe murdare, trebuie să le spălăm, şi încă: să le spălăm bine.

«Vă doresc mila lui Dumnezeu. Amin!»

Zis şi făcut: rufele fură spălate.

Din Dumineca aceea neuitată, mireasma virtuţilor cucugnan-eze se împrăştiè la zece leghe împrejur.

Şi bunul părinte Martin, fericit şi plin de îmbucurare, a visat în altă noapte că, urmat de tot poporul său, urcà, într'o procesiune strălucitoare, în mijlocul lumânărilor aprinse, a unui nor de tămâie care îmbălsămà toată cuprinderea şi a copiilor care cântau Te-Deum, drumul luminat către Cetatea dumnezeească.

Şi iată povestea preotului din Cucugnan, aşà cum mi-a poruncit să v'o spun acel mare mucalit de Roumanille, care o aveà şi el dela un alt bun tovarăş.

BĂTRÂNII

— O scrisoare, moş Azan?

— Da, domnule... dela Paris.

Acest moş Azan erà cu desăvârşire mândru că aduce o scrisoare dela Paris... Eu nu. Ceva îmi spuneà că această pariziană din strada Jean-Jecques, căzând pe negândite pe masa mea aşà de dimineaţă, aveà să mă

www.dacoromanica.ro

facă să-mi pierd ziua degeaba. Nu mă înşelam, — să vedeţi:

«Trebuie să-mi faci un serviciu, dragul meu. Inchide moara o zi şi du-te repede la Eyguières... Eyguières e un orăşel la trei sau patru leghe dela moara ta... — o plimbare. Când ajungi, întreabă de mănăstirea orfanilor. Cea dintâiu casă după mănăstire, este o căsuţă joasă cu obloanele cenuşii şi cu o grădiniţă în spate. Intră fără să baţi — uşa e veşnic deschisă — şi când intri, să strigi tare: «Bună ziua, gospodarilor!... Eu sunt prietenul lui Mauriciu...» Atunci ai să vezi doi bătrâni!... oh! dar bătrâni, bătrâni, arhibătrâni, întinzându-ţi mâinile din fundul jelţurilor lor, — şi tu să-i îmbrăţişezi din partea mea, din toată inima, ca şi cum ar fi ai tăi... Apoi, veţi vorbì; ei îţi vor vorbì de mine, numai de mine; îţi vor povestì o miie de nimicuri, pe care tu să le asculţi fără să râzi... Auzi? Să nu râzi... Aceştia sunt bătrânii mei, două fiinţe pentru care eu sunt întreaga lor vieaţă, şi care nu m'au văzut de zece ani... Zece ani, cât e de mult... Dar, ce vrei!... Pe mine, Parisul nu mă lasă; ei, îs bătrâni... Is aşà de bătrâni, încât dacă ar veni să mă vadă, s'ar fărâmà pe drum... Din fericire, tu eşti acolo, scumpul meu morar, şi îmbrăţişându-te pe tine, vor aveà crezarea că mă îmbrăţişează puţin şi pe mine... Atât de des le-am vorbit de prietenia noastră, încât...»

. . . . . .

La dracu de prietenie!... Erà în dimineaţa aceea o vreme aşà de frumoasă, încât nu făceà să bat drumurile: mistral mult şi soare din belşug, o adevărată zi provenţală. Nici nu sosise scrisoarea când eu îmi şi alesesem un *cagnard* (adăpost) între două stânci şi socoteam să stau acolo toată ziua, ca o şopârlă, să beau lumină, ascultând foşnind pinii... In sfârşit, ce să fac?

www.dacoromanica.ro

Inchisei moara bodogănind, pusei cheia sub uşă. Bătul, luleaua, — şi drumul...

Pe la două ajunsei la Eyguières. Satul erà pustiu, — toată lumea la câmp. In curţi, albi de praf, greierii cântau nesupăraţi ca în plin Crau. Pe piaţa primăriei erà, în adevăr, un măgar care se soreà, un stol de porumbei erà pe fântâna bisericii, dar nimeni ca să-mi arate orfelinatul. Din fericire o bătrânică mi-se arătă dintr'odată, stând pe un prag şi torcând; îi spusei ce voiam; şi cum bătrânica erà atotştiutoare, n'avù decât să ridice furca: pe dată mănăstirea orfanilor se ridică în faţă-mi, ca prin vrajă... Erà o casă mare neagră şi bosumflată, mândră că-şi puteà arătà deasupra porţii ogivale o veche cruce de gresie roşie, înconjurată de câteva cuvinte latineşti... Alături de mănăstire, erà o casă ceva mai mică... Obloane cenuşii, grădină din dos. O recunoscui de îndată, şi intrai fără să bat...

Imi voiu aduce aminte toată vieaţa, acel lung coridor proaspăt şi liniştit, zidul vopsit trandafiriu, grădiniţa care se zărià în fund, printr'un stor de coloare deschisă, şi peste tot plante şi flori veştejite... Mi-se păreà că intru în casa vreunui bătrân judecător de pe vremea lui Sedaine. La capătul geamlâcului, pe stânga, printr'o uşă întredeschisă, se auzeà tic-tacul unui ceasornic şi vocea unui copil, dar a unui copil de şcoală, care cetià, oprindu-se la fiecare silabă: A... TUNCI... SFÂNTUL... I...RE...NEU... STRI...GĂ... EU... SUNT... GRÂ...UL... LUI... DUM...NE...ZEU... TRE...BUIE...SĂ... FIU... SDRO...BIT... DE... DINŢII... ACES...TOR... ANI...MALE...

Mă apropiai încet de uşă şi privii.

In liniştea şi umbra unei odăiţi, un bătrânel cu obrajii rumeni, sbârcit până în vârful degetelor, dormià în fundul unui jelţ, cu gura căscată şi cu mâinile pe genunchi La picioarele lui, o fetişoară îmbrăcată în albastru

www.dacoromanica.ro

— cu pelerină mare şi scufiţă mică, îmbrăcămintea orfanilor — cetià din viaţa sfântului Irineu, într'un ceaslov mai mare decât ea... Această cetanie vrăjise toată casa. Bătrânul dormià în jelţ, muştele pe tavan, canarii în cuştile de pe fereastră. Ceasornicul mare horăià: tic-tac... Trează nu erà în toată încăperea decât o mare fâşie de lumină care cădeà dreaptă şi albă, furişată printre vergelele storului, — fâşie plină de steluţe vii şi de învăluiri microscopice. In mijlocul liniştei obşteşti, copiliţa îşi urmà cetania, cu înfăţişarea serioasă: DE INDA...TĂ... DOI... LEI... SE... RĂPE... ZIRĂ... PE... EL... ŞI-L... SFÂŞIA...RĂ... Atunci intrai eu. Leii sfântului Irineu dacă ar fi intrat în odaie, n'ar fi produs atâta surprindere, cât mine. O adevărată lovitură de teatru. Micuţa dădù un ţipăt, ceaslovul îi căzù; canarii, muştele se deşteptară, ceasornicul sună, bătrânul se trezì într'o sguduire, speriat cu totul, şi eu însumi mă turburai; mă opresc pe prag şi zic deajuns de tare:

— Bună ziua, gospodari!... Eu sunt prietenul lui Mauriciu...

Oh! să-l fi văzut atunci pe sărmanul bătrân, să-l fi văzut venind cu braţele întinse spre mine, îmbrăţişându-mă, strângându-mi mâinile, alergând în neştire prin odaie şi spunând:

— Doamne! Doamne!...

Toate sbârciturile feţei râdeau. Erà roş şi gângăvià:

— Ah! domnule... ah! domnule...

Apoi merse spre fund şi strigă:

— Mamette!...

O uşă se deschise, un umblet de şoarece pe geamlâc... şi iată pe Mametta. Nimic mai frumos ca această bătrânică cu tichia ei învârtită, cu rochia neagră deschis şi cu batista înhorbotată pe care o ţineà în mână ca să-mi facă o deosebită cinste, ca 'n vremea de demult...

www.dacoromanica.ro

Lucru duios!.... bătrânii semănau. Cu fustă şi cu panglici... galbene, ar fi putut fi luat drept Mametta. Numai că adevărata Mametta trebuie să fi plâns mult în vieaţa ei, căci erà şi mai sbârcită ca el. Ca şi bătrânul, şi ea aveà pe lângă sine un alt copil al orfelinatului, o mică paznică cu pelerină albastră care n'o părăsià niciodată; nu erà nimic mai înduioşetor decât să vezi pe aceşti doi bătrâni proteguiţi de cei doi orfani.

Intrând, Mametta dădù să-mi facă o plecăciune mare, dar bătrânul cu o vorbă rupse plecăciunea 'n două:

— E prietenul lui Mauriciu...

Pe dată se turbură, începù să plângă, îşi pierdù batista, se făcù roşie cu totul, mai roşie ca el... Bătrânii aceştia n'au decât o picătură de sânge în vine şi la cea mai mică emoţie le sare în obraz...

— Repede, repede, un scaun... zise bătrâna, fetiţei...

— Deschide obloanele... strigă bătrânul, micuţei lui... Şi luându-mă fiecare de-o mână, mă duseră repejor până la fereastra deschisă larg, ca să mă poată vedeà mai bine... Apropie jilţurile, eu mă aşez între ei pe un scaun fără spetează, cele două fetiţe îndărătul nostru —şi încep să mă descoasă:

— Ce face? Cum se află? De ce nu vine? E mulţumit?...

Şi dă-i, şi dă-i... Aşà, vreme de ceasuri... Eu răspundeam cât puteam mai bine la întrebările lor, dând despre prietenul meu deslușiri pe care le ştiam, născocind cu neruşinare cele pe care nu le ştiam, păzindu-mă mai cu osebire să mărturisesc că nu băgasem de seamă niciodată dacă ferestrele casei lui se închid bine sau ce coloare are zugrăveala odăii lui.

— Zugrăveala odăii lui?... E albastră, doamnă, albastru deschis, cu flori...

— Adevărat? zice bătrâna înduioşată; şi adaugă întorcându-se către bărbatul ei: e un copil aşà de bun!...

www.dacoromanica.ro

— O! da, e un copil aşà de bun!... răspundea bătrânul cu entuziasm.

Şi toată vremea cât vorbii, fură între ei dătături din cap, uşoare surâsuri, clipiri din ochi, semne de înţelegere, — sau bătrânul care se apropiè de mine ca să-mi spună:

— Vorbeşte mai tare... Ea are urechea cam... Şi ea, din parte-i:

— Ceva mai tare, te rog!... El nu aude prea bine...

Atunci ridicai glasul; şi amândoi îmi mulţumiră cu un surâs; şi în aceste surâsuri veştejite care se înclinau spre mine, căutând până în fundul ochilor mei chipul lui Mauriciu al lor, — eu eram cu totul mişcat de a regăsì această icoană, vagă, adumbrită, aproape ştearsă, ca şi cum aş fi văzut pe prietenul meu surâzându-mì din mare depărtare, dintr'o ceaţă...

Deodată bătrânul se scoală din jelţ.

— Mă gândesc, Mamette... poate că dânsul n'a mâncat!...

Şi Mametta, speriată, cu braţele ridicate spre cer:

— N'a mâncat!... Doamne, Dumnezeule!...

Credeam că-i vorba tot de Mauriciu şi eram gata să le răspund că acest bun copil nu întârzià niciodată după nămezi ca să se pună la masă. Dar nu: de mine erà vorba; şi făceà să vezi ce răscoală am stârnit când le spusei că nu mâncasem:

— Repede un tacâm, fetiţelor... Masa în mijlocul odăiei, faţa de masă de sărbătoare, farfuriile înflorite... Şi nu mai râdeţi atâta, vă rog, — şi repede, repede...

Şi-a mers repede. Abià timpul să spargă trei farfurii, şi prânzul fu gata.

— Un prânz micuţ şi bun!... îmi spuneà Mametta, ducându-mă spre uşă; numai cât vei fi singur... Noi, ceştia, am stat la masă dimineaţa...

Sărmani bătrâni!... La orice ceas i-ai fi găsit, întotdeauna ei stătuseră la masă dimineaţa.

www.dacoromanica.ro

Prânzul micuț și bun al Mamettei erau două degete de lapte, curmale și o *barquette,* un fel de prăjitură, ceeace ar fi hrănit-o pe ea și canarii ei cel puțin o săptămână... Și când te gândești că'n câteva clipe eu le-am înghițit!... și ce răsvrătire în jurul mesei!... Fetițele care șopoteau dându-și coate, și colo, în fundul cuștii, canarii, — păreau că spun: «Vai!... domnul acesta a mâncat toată *barquette*-a!»

O mâncai toată, în adevăr, și aproape fără să mă gândesc, pe când priveam în jurul meu această odaie luminoasă și liniștită în care plutiă ca o aromă de lucruri bătrânești... Mai cu osebire două paturi mici îmi zălogiseră privirea. Aceste paturi, aproape niște leagăne, mi-le închipuiam dimineața, în zorii zilei, pe când ei stau încă înfundați sub perdelele mari cu ciucuri. E trei în ziuă. E ora când bătrânii se scoală:

— Dormi, Mametta?...

— Nu, dragul meu...

— Nu așà că Mauriciu e un băiat bun?...

Și-mi închipuiam astfel o întreagă convorbire, — numai văzând cele două paturi mici ale bătrânilor, așezate unul lângă altul...

In vremea aceasta, o dramă teribilă se petreceà în celălalt capăt al odăiei, în dulap. Erà vorba de a luà de sus, de pe un raft, un oarecare borcan cu cireșe murate în rachiu, care așteptà pe Mauriciu de zece ani, — borcan pe care voiau să-l deschidă. Cu toate rugămințile Mamettei, bătrânul ținuse să aducă el singur cireșele; și, urcat pe un scaun, spre marea spaimă a nevestei lui, bătrânul cercà să ajungă până sus... Vedeți tabloul de aici: un bătrân care tremură și se ridică în vârful picioarelor, fetițele ținând cu tărie scaunul, Mametta în spatele lor respirând greu, cu brațele întinse, și peste tot o aromă de pergamotă, scăpată din dulapul deschis, în care se vede și o stivă roșie de lenjerie... Erà încântător...

www.dacoromanica.ro

In sfârşit, după mari sforţări, ajunse să scoată din dulap acel faimos borcan şi dimpreună cu el un pahar vechiu de argint, paharul lui Mauriciu de când erà mic... Mi-l umplură până sus cu cireşe: lui Mauriciu îi plăceau aşà de mult cireşele!... Şi servindu-mă, bătrânii îmi şopteau, făcând pe lacomii:

— Eşti fericit d-ta să le mănânci... Is făcute de nevastă-mea... Vei gustà ceva bun...

Vai!... nevastă-sa le pregătise într'adevăr, dar uitase să le pună zahăr. Ce vreţi!.. Omul e distrat la bătrâneţe. Cireşele erau grozav de rele, — cireşele d-tale, sărmana mea Mametta... Dar aceasta nu m'a împiedicat să le mănânc pe toate, fără să clipesc....

Masa isprăvită, — mă sculai să plec. Ei ar fi vrut să mă ţie încă, să le mai vorbesc despre copilul lor cel bun, dar ziua se sfârşise, moara erà departe, — trebuià să plec.

Bătrânul se sculă odată cu mine.

— Mametta, dă-mi haina... Vreau să-l întovărăşesc până 'n piaţă...

De sigur că în gândul ei, Mametta găsià că-i prea rece ca să mă întovărăşească până în piaţă; dar nu-şi trădă acest gând. Numai cât, în timp ce-i ajutà să-şi îmbrace haina — o frumoasă haină coloarea tutunului spaniol, cu nasturi de sidef — auzii pe scumpa făptură şoptindu-i blajin:

— Nu întârzii, — nu aşà?...

Iar el cu o înfăţişare şugubaţă:

— He, he!... nu se ştie... poate...

Râseră atunci amândoi, şi fetiţele râseră şi ele de râsul bătrânilor, şi în colţul lor râdeau, în felul lor, şi canarii... Fie vorba între noi, cred că mirosul cireşelor îi cam îmbătase pe toţi...

Noaptea se lăsà, când plecarăm, — eu şi bătrânul... Fetiţa ne urmărià de departe ca să-l însoţească la întoarcere; dar el n'o vedeà şi erà mândru grozav că merge

www.dacoromanica.ro

la braţul meu, ca un tânăr. Mametta, cu faţa luminată, vedeà aceasta din pragul casei şi privindu-ne, dădeà din cap, ca şi cum ar fi spus: «Totuş, sărmanul meu om!... Incă se ţine...».

BALADE IN PROZĂ

Deschizând uşa azi dimineaţă, erà în jurul morii un mare covor de gheţuşcă albă. Iarba lucià şi trosnià ca sticla; toată costişa tremurà... Pentru o zi, draga mea Provenţa luă înfăţişarea unui ţinut de nord; şi printre pinii înhorbotaţi de chiciură, printre tufele de lavandă împrăştiate în buchete de cristal, am scris aceste două balade de o fantezie cam germanică, în timp ce gheţuşca îmi trimiteà scânteieri albe, iar colo sus, pe cerul limpede, mari triunghiuri de berze coborîte din ţara lui Henric Heine, se lăsau spre Camarga, croncănind: «E frig... e frig...».

I

MOARTEA DAUPHIN-ULUI

Micul Dauphin e bolnav, micul Dauphin va murì... In toate bisericile regatului, sfânta Cuminecătură stă expusă zi şi noapte şi făclii mari ard pentru însănătoşirea copilului regesc. Străzile bătrânei reşedinţe sunt triste şi tăcute, clopotele nu mai bat, trăsurile merg încet... In preajma palatului, oamenii privesc curioşi printre zăbrele, spre soldaţii cu piepturile aurite, cari vorbesc prin curţi, dându-şi însemnătate...

Tot castelul e înfrigurat... Şambelani, majordomi, se urcă şi coboară, alergând pe scările de marmură... Coridoarele sunt pline de paji şi de curtezani în haine

www.dacoromanica.ro

de mătase, cari merg dela un grup la altul ca să capete noutăți, vorbind în șoapte... Pe peronuri mari, doamnele de onoare, plânse, își fac între ele ploconiri mari, ștergându-și ochii cu frumoase batiste înhorbotate...

In grădina cu portocali, e mare adunare de doctori îmbrăcați în robe. Ii poți vedeà prin geamuri, mișcându-și lungile lor mâneci și înclinându-și cu măreție perucile... Guvernorul și aghiotantul micului Dauphin se plimbă prin fața ușii, așteptând hotărîrile Facultății...

Servitorii trec pe lângă ei fără să-i salute. Domnul aghiotant înjură ca un grăjdar, domnul guvernor recitează versuri din Horațiu... Și în timpul acesta, colo, în spre grajduri, se aude un lung nechezat plângător. E alezanul micului Dauphin pe care rândașii l'au uitat și care nechează trist în fața ieslelor goale.

Dar Regele?... Unde este Măria Sa Regele? Regele s'a închis singur într'o cameră, la capătul castelului... Măriilor nu le place să fie văzute când plâng... Cât despre Regină, e altceva... Așezată la căpătâiul micului Dauphin, ea are fața scăldată de lacrămi și hohotește de plâns în fața tuturor, ca o negustorească...

In pătucu-i de dantele, micul Dauphin, mai alb decât pernele pe care e întins, se odihnește cu ochii închiși. Ai crede că doarme; dar nu. Micul Dauphin nu doarme... Se întoarce către mama sa și văzând-o că plânge, îi spune:

— Doamnă Regină... de ce plângi?... Crezi oare că am să mor?

Regina vrea să răspundă. Hohotele de plâns o împiedică să vorbească.

— Nu plânge, doamnă Regină; uiți că eu sunt Dauphin și că Dauphinii nu pot să moară astfel...

Regina hohotește și mai tare, și micul Dauphin începe să se înfricoșeze.

— O! — zice el — nu vreau să vie moartea să mă ia, și am s'o împiedic să intre aici... Să vină de îndată

www.dacoromanica.ro

patruzeci de lanscheneţi sdraveni să-mi facă pază în jurul patului... O sută de tunuri mari să vegheze zi şi noapte cu fitilul aprins, sub ferestre!... Şi vai de moarte, dacă mai îndrăzneşte să se apropie de noi!...

Ca să facă pe plac copilului regesc, regina făcù un semn. Pe dată se şi aud tunurile mari huruind în curte şi patruzeci de lanscheneţi cu halebardele în mâini, se aşezară în jurul odăiei. Sunt vechi ostaşi cu mustăţi cenuşii. Micul Dauphin văzându-i, bate din palme. Recunoaşte pe unul şi-l chiamă:

— Lorain! Lorain!...

Soldatul face un pas spre pat:

— Eu te iubesc mult, bătrânul meu Lorain.... Arată-mi puţin sabia ta mare... Dacă moartea vrea să mă ia, ai s'o omori, nu aşà?

Lorain răspunde:

— Da, monseniore...

Şi două lacrămi se scurg pe faţa lui tăbăcită.

In clipa aceea, duhovnicul se apropie de micul Dauphin şi-i şopteşte îndelung, arătându-i un crucifix. Micul Dauphin îl ascultă mirat, apoi, deodată îl întrerupe:

— Inţeleg prea bine ce-mi spui, domnule abate; dar, în cele din urmă, n'ar puteà să moară în locul meu micul Beppo, dându-i bani mulţi?

Duhovnicul continuă să-i şoptească şi micul Dauphin e din ce în ce mai mirat.

După ce duhovnicul sfârşì, micul Dauphin suspină adânc:

— Tot ceeace-mi spui, domnule abate, e cât se poate de trist; dar mă mângâi cu un lucru: acolo sus, în paradisul stelelor, eu voiu fi tot Dauphin... Ştiu că bunul Dumnezeu e vărul meu şi are să mă trateze după rangul meu...

Apoi, întorcându-se spre mama sa, adăugă:

www.dacoromanica.ro

— Să mi-se aducă cele mai frumoase haine, pieptarul de hermină albă, pantofii de mătase. Vreau să fiu demn de îngeri şi să intru în paradis ca un Dauphin.

A treia oară duhovnicul se plecă spre micul Dauphin şi-i şopteşte îndelung... In mijlocul acestei litanii, copilul regesc îl întrerupe cu furie:

— Atunci, nu înseamnă nimic să fii Dauphin!...

Şi ne mai voind să asculte pe nimeni, micul Dauphin se întoarce la perete şi plânge cu amărăciune.

II

DOMNUL SUBPREFECT LA CÂMP...

D-l subprefect e în turneu. Cu vizitiul pe capră, cu lacheul la spate, caleaşca subprefecturii îl duce, majestos, la concursul regional dela Combe-aux-Fées. Pentru această zi memorabilă, d-l subprefect şi-a pus haina cea frumoasă, brodată, jobenul său mic, pantalonii pe picior cu vipuşcă de argint şi sabia de gală cu mâner de sidef... Pe genunchi ţine o geantă mare de piele încreţită pe care el o priveşte trist.

D-l subprefect priveşte trist geanta mare de piele creaţă; se gândeşte la faimosul discurs pe care trebuie să-l ţie peste puţin, în faţa locuitorilor din Combe-aux-Fées.

— D-lor şi scumpii mei administraţi...

Dar zadarnic şi-a sucit mereu părul mătăsos al favoritelor şi a repetat de douăzeci de ori:

— D-lor şi scumpii mei administraţi..., căci restul discursului nu vine.

Restul discursului nu vrea să vie... Şi-i aşà de cald în caleaşcă!... Cât vezi cu ochii, drumul spre Combe-aux-Fées joacă sub soarele de Midi... Aerul e văpaie... şi pe ulmii de pe marginea drumului, acoperiţi de sus până jos de praf, mii de grieeri ţârâie dela un copac la

www.dacoromanica.ro

altul. Deodată, d-l subprefect tresare. Colo, la poalele unei coline, a zărit o pădurice de stejari verzi, care par'că-l chiamă.

Pădurícea de stejarî verzi par'că-l chiamă:

— Vino pe aici, d-le subprefect; ca să-ţi faci discursul, nicăiri nu e mai bine decât sub copacii mei...

D-l subprefect e ademenit, sare din caleaşcă şi spune servitorilor să-l aştepte, căci se duce să-şi facă discursul în pădurícea de stejari verzi.

In pădurícea de stejari verzi sunt pasări, tămâioare şi izvoare sub iarba gingaşă... Când îl zăriră pe d-l subprefect cu frumoşii săi pantaloni şi cu geanta de piele creaţă, pasările se speriară şi se opriră din cântec, izvoarele nu mai îndrăzniră să murmure, şi tămâioarele se ascunseră în iarbă... Toată această lume nu mai văzuse un subprefect, şi se întrebă cu voce scăzută cine să fie acest frumos senior care se plimbă cu pantalonii de argint.

Cu voce scăzută, sub frunzar, se întreabă cine să fie acest frumos senior în pantaloni de argint...

In timpul acesta, d-l subprefect, răpit de tăcerea şi de frăgezimea pădurii, îşi ridică pulpanele hainei, îşi pune jobenul pe iarbă şi se aşează pe muşchiul dela piciorul unui stejar tânăr; apoi îşi deschide pe genunchi marea sa geantă de piele creaţă şi scoate o foaie mare de hârtie ministerială...

— E un artist! zice pitulicea.

— Nu — zice botgrosul — nu-i un artist, pentrucă are pantaloni de argint; mai degrabă e un prinţ.

— Mai degrabă e un prinţ, zice botgrosul.

— Nici un artist, nici un prinţ, întrerupse o bătrână privighetoare, care cântase o vară întreagă în curtea subprefecturii... Eu ştiu ce este: e un subprefect!...

Şi toată pădurea şopotì:

— E un subprefect!... E un subprefect!...

www.dacoromanica.ro

— Cât îi de chel!... bägă de seamă o ciocârlie moţată.

Tămâioarele întrebară:

— E un om rău?...

— E un om rău? întrebară tămâioarele.

Bătrâna privighetoare răspunse:

— Deloc!...

După această asigurare, pasările îşi reluară cântecul, izvoarele murmurul, tămâioarele începură iar să-şi verse mireasma, ca şi cum domnul n'ar fi fost acolo... Nepăsător în mijlocul unui asemenea freamăt, d-l subprefect, invoacă în inima sa pe muza comiţiilor agricole şi, cu creionul ridicat, începe să declame cu glas ceremonios:

— D-lor şi scumpii mei administraţi...

— D-lor şi scumpii mei administraţi..., spune subprefectul cu glas ceremonios...

Un hohot de râs îl întrerupe; se întoarce şi nu vede decât un grangur mare, cocoţat pe jobenul său şi privindu-l râzând. Domnul subprefect ridică din umeri şi vrea să-şi continue discursul, dar grangurul îl întrerupe iar şi-i strigă:

— La ce bun?

— Cum? la ce bun? zise subprefectul, înroşindu-se; şi alungând cu o mişcare această vietate obraznică, începe iar cu tot dinadinsul:

— Domnilor şi scumpii mei administraţi...

— Domnilor şi scumpii mei administraţi, — începe iarăşi domnul subprefect cu tot dinadinsul.

Atunci, iată micile tămâioare că se ridică spre el pe vârful tijelor lor şi-i zic blajin:

— Domnule subprefect, bagi de seamă ce frumos mirosim noi?...

Şi izvoarele îi fac sub muşchi o muzică dumnezeiască; şi în ramuri, deasupra capului, o grămadă de pitulici

www.dacoromanica.ro

încep să-i cânte cele mai frumoase arii; şi toată pădurea urzeşte împotrivă-i, ca să-l împiedice să-şi continue discursul.

Toată pădurea urzeşte împotrivă-i, să-l împiedice să-şi ţie discursul. Dar domnul subprefect, aromit de miresme, îmbătat de cântări, cearcă în zadar să ţie piept nouei vraje care îl năpădeşte. Se lasă în cot pe iarbă, îşi des face haina, îngăimează încă de două sau trei ori:

— Domnilor şi scumpii mei administraţi.. Domnilor şi scumpii mei admi... Domnilor şi scumpii...

Pe urmă dă dracului pe scumpii lui administraţi; şi Muzei comiţiilor agricole nu-i rămâne decât să-şi acopere faţa...

Acopere-ţi faţa, o! Muză a comiţiilor agricole!... După un ceas, când aprozii subprefecturii intrară în pădurice, văzură un spectacol care-i umplù de groază... Domnul subprefect stăteà culcat pe burtă în iarbă, desmăţat ca un boem... Işi scosese haina şi mestecând încet tămâioare, domnul subprefect făceà versuri.

PORTOFELUL LUI BIXIOU

Intr'o zi de Octomvrie, câteva zile înainte de a părăsì Parisul, venì la mine, pe când prânzeam, un bătrân cu hainele jerpelite, cu picioarele strâmbe, plin de noroiu, adus de spate, tremurând din lungile lui picioare ca un bâtlan fără pene. Acesta erà Bixiou. Da, Parizieni, Bixiou al vostru, sălbatecul şi încântătorul Bixiou, acel turbat zeflemist care v'a înveselit atâta de cincisprezece ani cu pamfletele şi caricaturile lui. Ah! nenorocitul, ce sărăcie!... Dacă nu ar fi făcut o strâmbătură pe când intrà, nu l'aş fi recunoscut.

Cu capul plecat pe umăr, cu bastonul în dinţi ca un clarinet, ilustrul şi lugubrul glumici merse până în

www.dacoromanica.ro

mijlocul odăii mele şi se propti în masă, zicând cu glas îndurerat:

— Ai milă de un biet orb!...

Imită aşà de bine pe orbul, încât nu mă putui oprì să râd. Insă el, rece de tot:

— Crezi că glumesc... priveşte-mi ochii...

Intoarse spre mine ochii mari, albi, fără privire.

— Sunt orb, dragul meu, orb pe vecie... Iată ce însemnează să scrii cu vitriol... Mi-am ars ochii cu meseria aceasta, dar, ştii, arşi până la fund... până în sfeşnic...! adăugă el arătându-mi pleoapele arse pe care nu mai erà nici umbră de gene.

Eram aşà de mişcat, încât nu găseam ce să-i spun.

Tăcerea mea îl neliniştì:

— Lucrezi?

— Nu, Bixiou, prânzesc. Nu pofteşti?

Nu răspunse, dar după tremurul nărilor vedeam bine că murià de pofta de a primì. Il luai de mână şi-l aşezai alăturì de mine.

Pe când îl serviam, sărmanul nenorocit mirosià masa cu un uşor zâmbet.

— Miroase bine. Am să mă satur; de multă vreme nu mai prânzesc! O pâine de zece bani în fiecare dimineaţă, alergând pe la ministere... căci, ştii, acuma alerg pe la toate ministerele; e singura mea profesie. Mă căznesc să iau un debit de tutun... Ce vrei!... Trebuie mâncare acasă. Nu mai pot desenà; nu mai pot scrie... Să dictez? Dar ce? N'am nimic în cap; nu inventez nimic. Meşteşugul meu erà să văd schimonositurile Parisului şi să le fac; acum nu mai e chip... Atunci m'am gândit la un debit de tutun; nu pe bulevarde, se 'nţelege. Nu!... Numai un mic debit de provincie — undeva, foarte departe, într'un colţ, în Vosgi. Voiu aveà o pipă mare de porţelan; mă voiu chemà Hans sau Zebedeu ca în Erckman-Chatrian, şi mă voiu

www.dacoromanica.ro

mângâia că nu mai pot scrie, făcând cornete pentru tutun cu operele contimporanilor mei.

«Iată ce doresc. Nu-i mare lucru... Nu așà? Ei bine, trebuie să ai pe dracu ca să izbuteşti... Totuş protecţiile n'ar trebuì să-mi lipsească. Eram foarte cunoscut odinioară. Prânziam la mareşal, la prinţ, la miniştri; toţi aceştia voiau să mă aibă, fie pentrucă-i făceam să râdă, fie fiindcă le erà frică de mine. Acum nu mai pot înfricoşà pe nimeni. Ah! Ochii mei!... Sărmanii mei ochi!... Nu mă chiamă nimeni nicăiri. E şi trist lucru, un orb la masă... Dă-mi pâinea, te rog... Ah! bandiţii!... au să-mi plătească acest mizerabil debit de tutun. De şapte luni mă plimb pe la toate ministerele cu petiţia. Mă duc desdedimineaţă când se aprind focurile şi când grăjdarii plimbă puţin pe nisipul curţii caii Excelenţei sale, şi nu plec decât noaptea, când se aduc aprinse lămpile şi când bucătăriile încep a mirosì bine.

«Toată viaţa mi-se mistuie pe cutiile pentru lemne din anticamerele ministerelor. Mă cunosc uşierii!... La interne, îmi zic: «domnul cela cum se cade». Şi ca să le capăt protecţiunea, fac calambururi sau desenez dintr'o trăsătură pe un colţ de sugativă, mustăţi mari care-i fac să râdă... Iată unde am ajuns după douăzeci de ani de succese sgomotoase, — iată sfârşitul unei vieţi de artist!... Şi când te gândeşti că sunt în Franţa patruzeci de mii de dobitoci, cărora profesia noastră le duce apă la moară! Când te gândeşti că 'n fiecare zi, în departamente, e o locomotivă care se mişcă pentru ca să ne aducă transporturi întregi cu imbecili înfometaţi de literatură şi de sgomot tipărit! Ah! provincie romanescă, dacă, cel puţin, mizeria lui Bixiou ar puteà să-ţi servească de pildă».

Apoi îşi băgă nasul în farfurie şi începù să mănânce cu lăcomie, în tăcere... Iţi făceà milă să-l vezi...

www.dacoromanica.ro

Mereu pierdeà pâinea, furculița, bâjbâià ca să-și găsească paharul. Sărmanul! nu erà obișnuit.

După o clipă, reluă:

— Și știi ceeace-i mai oribil pentru mine? E că nu mai pot cetì jurnalele... Trebuie să fii de meserie ca să înțelegi ce va să zică...

Câteodată seara, când mă întorc acasă, cumpăr unul numai ca să simt mirosul hârtiei umede și a noutăților proaspete... E așà de plăcut!... și n'am pe nimeni să-mi cctească! Nevasta ar puteà, dar nu vrea: pretinde că în știrile diverse se găsesc lucruri care nu-s tocmai convenabile... Ah! aceste bătrâne amante, odată măritate, fac pe ruşinoasele, nevoie mare. De când am făcut-o doamna Bixiou, se crede îndatorată să devie bogată, și, încă cum!... Nu zici că voià să-mi spele ochii cu apă din Salette!... Și pe urmă: nafură, ofrande, Maternitatea, micii Chinezi, și mai știu eu ce încă?... Suntem în opere de binefacere până în gât... Și ar fi o binefacere să-mi cetească jurnalele!... Ei bine, nu, nu vrea... Dacă fata ar fi acasă, ea mi-ar cetì — dar de când am orbit, am internat-o la Notre-Dame-des-Arts, ca să am o gură mai puțin de hrănit...

«Și fiică-mea, încă una care-mi face numai plăceri. E abià de nouă ani pe lume, și a și avut toate bolile... Și tristă!... și urîtă!... mai urîtă ca mine, dacă-i cu putință... un monstru!... Ce vrei!... N'am știut să fac niciodată decât caricaturi... E! dar la ce bun să-ți povestec daraverile mele familiare!... Ce-ți pasă d-tale de aceasta? Hai! mai dă-mi puțin rachiu... Trebuie să iau puteri... De aici plec la Instrucția publică și pe aprozi e greu să-i înveselești. Toți îs foști profesori.

Ii turnai rachiu. Începù să-l guste puțin câte puțin, ușor înduioșat. Deodată, prins de cine știe ce fantezie,

www.dacoromanica.ro

se sculă cu paharul în mână, își plimbă o clipă în jur capul de viperă oarbă, cu surâsul binevoitor al celui care vreà să țină un discurs, — apoi, cu glas aspru, ca pentru un banchet cu două sute de tacâmuri:

— Pentru arte! Pentru litere!... pentru presă!...

Și porni pentru un toast de zece minute, cea mai nebunească și mai minunată improvizație care a ieșit vreodată din acest creier de caraghios.

Inchipuiți-vă o revistă de sfârșit de an, întitulată: «Trotoarul literilor în 186» ; adunările noastre așà zise literare, vorbăriile noastre, sfezile noastre, toate caraghioslâcurile unei lumi nebune, băligar de cerneală, infern fără măreție, în care oameni se strâng de gât, își spintecă burțile, se jefuesc, — în care se fac afaceri și se vântură iubirea mai mult ca la ceilalți burghezi, ceeace nu-i împiedică să moară de foame mai mult ca aiurea; toate lașitățile noastre, toate mizeriile noastre; bătrânul baron T.... dela Tombola ducându-se să facă la Tuileries: «gna... gna... gna...» cu talerul și cu haina lui albăstrie; apoi morții noștri de peste an, înmormântările cu reclamă, cuvântarea funebră a domnului delegat, mereu aceeaș: «scumpul și regretatul!... sărmanul nostru scump!...» unui nenorocit cu groapa neplătită; și cei cari s'au sinucis și cei cari au înnebunit; închipuiți-vă toate acestea, istorisite, amănunțite, gesticulate de un caricaturist genial, veți aveà o idee de ceeace fu improvizația lui Bixiou.

După ce sfârșì toastul și băù paharul, mă întrebă cât e ceasul și se duse ca un sălbatic, fără să-mi spună bună ziua... Nu știu cum găsiră vizita lui în dimineața aceea, ușierii d-lui Duruy; dar știu că niciodată în vieața mea nu m'am simțit mai trist, mai fără rost decât după plecarea acestui orb teribil. Călimara îmi făceà rău, condeiul mă umpleà de groază. Aș fi vrut să plec, să mă duc de-

www.dacoromanica.ro

parte, să văd copaci, să simt ceva bun... Ce ură, Doamne, Dumnezeule!.... Ce fiere!... Ce nevoie să verse bale peste tot, să pângărească tot!... *Ah! mizerabilul!*...

Mă plimbam furios prin cameră, părându-mi-se că văd rânjitura de desgust pe care o avusese când vorbise de fiică-sa.

Deodată, aproape de scaunul unde stătuse orbul, simţii ceva rostogolindu-se la picioare. Plecându-mă, recunoscui portofelul lui, un portofel lucios, cu colţurile sfâşiate, care-l însoţeşte pretutindeni şi căruia el îi spune punga cu venin. Această pungă, în lumea noastră, erà tot aşà de renumită ca şi faimoasele cartoane ale d-lui de Girardin. Se spuneà că ea conţinea lucruri grozave. Prilejul mi-se prezentà minunat ca să mă conving. Portofelul acesta vechiu fiind prea plin, plesnise căzând, şi toate hârtiile se împrăştiaseră pe covor; trebuì să le strâng una câte una...

Un pachet cu scrisori scrise pe hârtie înflorită, începeau toate cu: «Dragul meu tată...» şi erau semnate: «Celina Bixiou, dela Notre-Dame-des-Arts...».

Vechi reţete pentru diferite boli de copii: crup, convulsiuni, scarlatină, rugeolă... (micuţa nu scăpase nici de una!...).

In sfârşit un plic închis din care ieşeau, ca de sub o bonetă de copil, două sau trei şuviţe de păr galben creţ; şi pe plic, o scriitură groasă şi tremurată, de orb:

«Părul Celinei, tăiat la 13 Maiu, în ziua când a intrat acolo...».

Iată ce erà în portofelul lui Bixiou...

Haide, Parizieni, sunteţi toţi aceiaşi. Desgustul, ironia, un râs infernal, bătaie de joc sălbatică, şi sfârşiţi cu... «Părul Celinei tăiat la 13 Maiu...».

www.dacoromanica.ro

LEGENDA OMULUI CU CREIER DE AUR

Doamnei care vrea povestiri vesele

Citindu-vă scrisoarea, am avut ca o remuşcare. Mi-am imputat coloarea puţin cam prea întunecată a istorioarelor mele şi deaceea m'am hotărît să vă dau astăzi ceva vesel, — de-o veselie nebunească.

Pentru ce aş fi trist, la urma urmei? Trăesc la o mie de leghe de ceţile pariziene, pe o costişă luminoasă în ţara tamburinelor şi a vinului muscat. In jurul locuinţei mele nu-i decât lumină şi muzică; am orchestre de păsărele, reuniuni artistice de piţigoi; dimineaţa şnepii (courlis) fac «curlì, curlì»; după amiază greierii; apoi ciobanii cari cântă din fluier şi fetişcanele oacheşe care cântă prin vii . . . In adevăr, locul e rău ales pentru a te dedà la gânduri triste; ar trebuì, mai de grabă, să trimit doamnelor poeme trandafirìi şi panere pline cu povestiri galante.

Ei bine, nu!... sunt încă prea aproape de Paris. In fiecare zi, până şi 'n pinii mei, el mă împroaşcă cu tristeţile lui. Chiar în ceasul când scriu aceste rânduri, aflù de moartea mizerabilă a sărmanului Carol Barbara; şi moara e în doliu mare. Adio şnepii şi greierii! Nu mai am nici o veselie în suflet... Iată pentru ce, doamnă, în loc de o frumoasă povestire glumeaţă pe care voiam să v'o scriu, aveţi pentru astăzi încă o legendă melancolică.

Erà odată un om cu creier de aur; dar, ştiţi, doamnă, cu totul de aur. Când se născù, doctorii credeau că acest copil n'are să trăească, atât îi erà capul de greu şi craniul fără măsură. Totuş el trăì şi se ridică sub lumina soarelui ca un frumos măslin; atât numai că marele său cap îl trăgeà într'o parte, şi-ţi făceà milă să-l vezi cum se loveà cu el de lucrurile pe lângă care mergeà...

www.dacoromanica.ro

Căderà adeseori. Intr'o zi se rostogolì de sus pe peron şi dădù cu fruntea de-o treaptă de marmură, iar capul îi sună ca un drug de aur. Toţi credeam c'a murit, dar când se ridică de jos, nu aveà decât o uşoară rană, cu două sau trei picături de aur închegate în părul său bălai. Atunci aflară părinţii că fiul lor are creier de aur.

Lucrul acesta fu tăinuit; însuş sărmanul copil nu bănuia nimic. Când şi când întrebà pe părinţi de ce nu-l lăsau şi pe el să joace cu băieţii pe stradă

— Te-ar furà, comoara noastră dragă!... îi răspundeà mama.

Atunci copilul prinse frică să nu fie furat; se jucà singur, pe tăcute, şi se târà dintr'o cameră în alta...

Tocmai la optsprezece ani, părinţii îi arătară darul monstruos cu care îl înzestrase soarta; şi, cum îl crescuseră şi-l hrăniseră până atunci, îi cerură în schimb puţin din aurul lui. Copilul nu se gândì mult; pe dată, — cum? prin ce mijloace? legenda nu spune nimic — îşi rupse din craniu o bucată de aur masiv, o bucată cât o nucă, pe care o aruncă mândru la picioarele mamei sale... Apoi, încântat peste fire de bogăţiile pe care le purtà în cap, nebun de doruri, beat de puterea lui, părăsì casa părintească şi se duse în lume ca să-şi împrăştie comoara.

După felul cum îşi duceà traiul, aşà de regesc şi aruncând aurul fără socoteală, s'ar fi zis că creierul său e nesecat... Cu toate acestea secà şi treptat-treptat ochii începură să se întunece, obrazul să se scofâlcească. In sfârşit, într'o zi, în zorii unei petreceri nebunești, nenorocitul, stând singur, printre rămăşiţele orgiei şi sub candelabrele care păleau, — se înspăimântă de enorma spărtură ce făcuse în comoara lui de aur; erà timpul să se oprească.

www.dacoromanica.ro

De atunci fu o vieaţă nouă. Omul cu creier de aur se trase de o parte, să trăească din munca mâinilor lui, bănuitor şi fricos ca un avar, fugind de ademeniri, căutând să uite aceste bogăţii fatale de care nu mai voià să se atingă... Din nenorocire, un prieten îl urmă în singurătate, — şi acest prieten îi cunoşteà taina.

Intr'o noapte, sărmanul om se trezì sguduit de o mare durere de cap, — o durere înspăimântătoare; se ridică înfricoşat şi văzù în lumina lunii pe prietenul său fugind şi ascunzând ceva sub haină...

Incă o bucată de creier care i se luà!...

După o vreme, omul cu creier de aur se îndrăgostì, şi de data aceasta totul se sfârşì... Iubià cu toate puterile lui o femeie bălaie, care îl iubià şi ea tot aşà de tare, dar căreia îi plăceà mai mult moţurile, penele albe şi frumoasele canafuri aurii-roşcate care-i atârnau dealungul încălţămintei.

In mâinile acestei drăgălaşe făpturi — jumătate păsărică, jumătate păpuşă — fărâmile de aur se topiau una după alta. Ea avea o mulţime de gusturi, el nu puteà zice nu, niciodată; ba, mai mult, de teamă să n'o întristeze, îi ascunse până la sfârşit trista taină a comorii lui.

— Prin urmare suntem foarte bogaţi? îl întrebà ea.

— O! da, foarte bogaţi!...

Şi dânsul surâdeà cu drag păsăricii albastre care, nevinovată, îi mâncà creierul.

Câteodată însă îl luà o teamă şi aveà pornirea să fie avar; dar atunci micuţa lui femeie venià sărind spre el şi-i spuneà:

— Dragul meu, tu care eşti aşà de bogat!... Cumpără-mi ceva scump de tot...

Şi el îi cumpără ceva scump de tot...; apoi, într'o dimineaţă, micuţa lui femeie murì, fără să ştie de ce,

www.dacoromanica.ro

ca o pasăre... Comoara se apropià de sfârşit; cu ceaace-i rămâneà, văduvul făcù scumpei lui moarte o înmormântare prea frumoasă... Clopote sunând pretutindeni, trăsuri grele îmbrăcate în negru, cai înzorzonaţi, picături de argint pe catifele, — nimic nu i-se părù prea frumos. Ce-i mai trebuià aurul acum? Il dădù bisericii, cioclilor, vânzătoarelor de flori; îl dădù pretutindeni fără să socotească... Ieşind din cimitir, nu-i mai rămâneà aproape nimic din minunatul său creier, abià câteva fărâme prin scobiturile ţeastei.

Atunci fu văzut mergând pe strade, cu privirea pierdută, cu mâinile înainte, călcând ca un om beat. Seara, când magazinele se umplură de lumină, se oprì în faţa unei vitrine mari în care un amestec de stofe şi de găteli străluceau în lumină, şi rămase acolo privind multă vreme o pereche de ghete de mătasă albastră, având pe margine fulgi de lebădă. «Ştiu pe cineva, căruia aceste ghete i-ar face o mare plăcere»... îşi zise el surâzând; şi ne mai aducându-şi aminte că micuţa lui femeie murise, intră ca să le cumpere.

Din fundul odăiei de dindosul magazinului, vânzătoarea auzì un ţipăt grozav; alergă şi rămase ţintuită de spaimă văzând un om în picioare, cu coatele pe tejgheà, şi privind-o îndurerat, cu ochii pierduţi... Omul ţineà într'o mână ghetele albastre cu fulgi de lebădă, iar cu cealaltă care erà sângerată, îi întindeà câteva răzuituri de aur pe vârful unghiilor.

Aceasta este, doamnă, legenda omului cu creierul de aur.

Cu toate că pare o poveste fantastică, această legendă este adevărată dela început până la sfârşit... Sunt, în lumea aceasta, bieţi oameni care-s hărăziţi să trăiască din creierul lor, şi plătesc cu frumos aur curat, cu măduva şi cu fiinţa lor, cele mai mici lucruri ale vieţii. E, pentru

www.dacoromanica.ro

ei, o durere de fiecare ceas, dar pe urmă, când nu mai pot suferi...

POETUL MISTRAL

Dumineca trecută, când mă deşteptai, avui crezarea că mă trezesc în Faubourg-Montmartre. Plouà, cerul erà cenuşiu, moara tristă. Imi fu teamă să stau acasă în această zi friguroasă de ploaie, şi de îndată mă prinse dorinţa să plec să mă încălzesc puţin lângă Frederic Mistral, acest mare poet care trăeşte la trei leghe de pinii mei, în sătişorul Maillane.

Zis şi făcut: băţul de lemn de mirt, Montaigne-ul meu, o pelerină şi la drum!... Nimeni pe câmp... Frumoasa noastră Provenţă catolică, lasă câmpiile să se odihnească Dumineca... Acasă numai câinii, curţile închise... Din loc în loc, căruţe de-ale cărăuşilor, cu coviltirul plin de apă; o bătrână îmbrobodită, îmbrăcată într'o mantà de coloarea frunzei uscate; catârce în ţinută de gală: învelitoare de rogojină subţire albastră, şi albă, moţ roşu, clopoţei de argint, — trăgând în trap mic o căruţă plină cu întreaga familie care se duce la liturghie; apoi, colo, prin ceaţă, o barcă pe o *roubine*-ă şi un pescar, în picioare, aruncând prostovolul...

Nu erà chip să cetesc mergând, în ziua aceea. Ploaia căderà torenţial şi tramontana mi-o aruncà cu găleata în faţă... Făcui drumul dintr'o respirare şi, în sfârşit, după trei ceasuri de mers, zărîi păduricele de cipru în mijlocul cărora ţinutul Maillanei se adăposteşte de frica vântului.

Nici o pisică pe drumurile satului, toată lumea erà la biserică. Când trecui prin faţa bisericii, se auzià orga, şi văzui făcliile strălucind prin ferestrele colorate.

Casa preotului e la capătul ţinutului; e cea din urmă casă pe mâna stângă pe drumul spre Saint-Rémy, —

www.dacoromanica.ro

o căsuță cu un rând, având o grădină în față... Intru încet... Nimeni!... ușa dela salon e închisă, dar aud îndărătul ei pe cineva mergând și vorbind tare... Acest mers și această voce îmi sunt foarte cunoscute... Mă opresc o clipă în micul coridor văruit, cu mâna pe clanța ușei, emoționat... Imi bate inima. El e acolo... Lucrează . . . Să aștept oare până ce-și sfârșește strofa?... Pe legea mea!... cu atât mai rău, — să intru...

Oh! Parizieni, când poetul din Maillane a venit să arate Parisului pe *Mireille* a lui și când l'ați văzut în saloanele voastre, pe acest Chactas în haine de oraș, cu gulerul drept și pălăria mare, care-l supărau tot atât cât și gloria lui, — ați crezut că acela era Mistral... Nu, — nu era el... Nu-i decât un Mistral pe lume, acel pe care l'am surprins eu Dumineca trecută în satul lui, cu pălăria de catifea pe ureche, fără vestă, în jachetă, cu roșia sa cingătoare catalană împrejurul șalelor, cu ochiul vioiu, cu flacăra inspirației în obraji, superb, cu un surâs blajin, elegant ca un păstor grec și mergând cu pași largi, cu mâinile în buzunare, făcând versuri...

— Cum! Tu ești?... strigă Mistral sărindu-mi de gât; ce bună idee ai avut să vii!... Chiar azi e sărbătoarea Maillanei... Avem muzică dela Avignon, tauri, procesiune, farandolă, va fi strașnic... Mama trebuie să se întoarcă dela liturghie; mâncăm, și pe urmă... st! mergem să vedem cum joacă frumoasele fetișcane...

Pe când îmi vorbia, priviam cu emoție acel salonaș cu zugrăveală deschisă, pe care nu-l mai văzusem de atâta timp și unde petrecusem atâtea ceasuri plăcute. Nimic nu era schimbat. Mereu aceeaș canapea cu pătrățele galbene, cele două foteluri de paiu, Venus fără brațe și Venus din Arles pe cămin, portretul poetului

www.dacoromanica.ro

de Hébert, fotografia lui de Etienne Carjat, şi într'un colţ, aproape de fereastră, biuroul lui — un biurou mic de ţiitor de registre — plin de cărţi şi de dicţionare. In mijlocul biuroului, zării un caiet gros, deschis... Erà *Calendal*, noul poem al lui Frederic Mistral, care trebuie să apară spre sfârşitul anului acesta, la Crăciun. De şapte ani lucrează Mistral la acest poem şi iată mai bine de şase luni de când a scris cel din urmă vers, — şi totuş nu îndrăzneşte să se despartă de el... Inţelegeţi, mereu găseşte de şlefuit o strofă, de găsit o rimă mai sunătoare... Mistral deşi a scris în dialect provental, lucrează versurile ca şi cum toată lumea ar trebui să le citească în dialect şi să-i ţină socoteală de sforţările lui de bun lucrător... Oh! bravul poet, — despre Mistral, Montaigne ar fi putut spune: «Amintiţi-vă de acela care, întrebat de ce se asuprià aşà de tare într'o artă care nu puteà să ajungă la cunoştinţa multor oameni, — el răspunse: mă mulţumesc cu puţini, *mi*-e de ajuns unul. Mă mulţumesc chiar cu nici unul».

Ţineam caietul cu Calendal în mâini şi îl filuiam, cuprins de emoţie... Deodată o muzică de tamburine şi de fluiere, izbucneşte în stradă, la fereastră, şi iată pe Mistral că aleargă la dulap, scoate sticle, pahare, trage masa în mijlocul salonului şi deschide uşa muzicanţilor, zicându-mi:

— Nu râde... Vin să-mi facă o cântare... sunt consilier comunal.

Odăiţa se umplù de lume. Pun darabanele pe scaune, steagul cel vechiu într'un colţ; şi paharele cu vin fiert încep să facă roată. După ce se băù câteva sticle în cinstea d-lui Mistral, după ce vorbiră foarte serios despre serbare — dacă farandola avea să fie tot aşà de frumoasă ca şi anul trecut, dacă taurii se prezintau bine, — muzicanţii plecară să cânte şi celorlalţi consilieri comunali. Tot atunci venì mama lui Mistral.

www.dacoromanica.ro

In câteva clipe masa e pusă: o faţă de masă albă şi două tacâmuri. Ştiu obiceiul casei: ştiu că dacă Mistral are lume, mamă-sa nu stă cu ei la masă... Sărmana bătrână nu ştie decât provenţala şi s'ar simţi stânjenită să vorbească cu francezii... Dealtfel, e nevoie de ea la bucătărie...

Doamne!... ce prânz frumos am luat în dimineaţa aceea: — o bucată de carne de capră, friptă, brânză de munte, prăjitură făcută cu must, smochine, struguri muscat... Totul udat de acel Cheateau-Neuf al Papilor, care are o coloare trandafirie în pahare...

La sfârşit, aduc caietul cu poeme şi îl aşez în faţa lui Mistral.

— Ai spus că ieşim, — zice, surâzând, poetul...

— Nu! nu!... Calendal!... Calendal!...

Mistral se resemnează, şi cu glasu-i muzical şi dulce, bătând măsura versurilor cu mâna, începe primul cânt: «Acum că am cântat povestea tristă — a unei fete moartă din dragoste — voiu cântă, dacă Dumnezeu vrea, pe un copil din Cassès, — un sărman pescar de sardele...»

Afară clopotele sunau de vecernie, pocnitorile izbucniau în piaţă, fluierele treceau şi se întorceau pe strade, dimpreună cu darabanele... Taurii din Camarga, ducându-i la serbare, mugiau...

Eu, cu coatele pe masă şi cu lacrămile în ochi, ascultam povestea micului pescar provenţal.

Calendal nu erà decât un pescar; dragostea face din el un erou... Ca să capete inima drăguţei lui — frumoasa Esterella — face isprăvi minunate, pe lângă care cele douăsprezece isprăvi ale lui Hercule nu sunt nimic...

Odată punându-şi în minte să fie bogat, a descoperit nişte formidabile scule de pescărie cu care aducea în port tot peştele mării.

www.dacoromanica.ro

Altădată, pe un bandit teribil din trecătorile Ollioules, contele Sévéran, îl aruncă în culcuşul lui, cu hoţii şi cu ţiitoarele lui.... Ce tare flăcău acest mic Calendal! Intr'o zi, la Sainte-Baume, întâlneşte două bande de fârtaţi veniţi acolo să răfuească sfada lor cu lovituri de berbeci pe mormântul meşterului Jacques, un provental care a făcut cheresteaua templului lui Solomon... Calendal se aruncă în mijlocul luptătorilor şi-i linişteşte, vorbindu-le...

Isprăvi supraomeneşti!... Erà sus, în stâncile din Lure, o pădure nepătrunsă, de cedri, în care nu îndrăznià să urce nici un tăietor de lemne. Calendal, — se duce. Se aşează singurel pentru treizeci de zile. Şi treizeci de zile răsună toporul lui, lovind trunchiurile copacilor. Pădurea geme: unul după altul bătrânii copaci seculari cad şi se rostogolesc în fundul prăpăstiilor şi când Calendal se coboară, nu mai e nici un cedru pe munte...

In sfârşit, după atâtea isprăvi, pescarul de sardele capătă dragostea Esterellei şi e numit împuternicit al locuitorilor din Cassès... Aceasta e povestea lui Calendal... Dar ce ne interesează Calendal? Ceeace, înainte de toate, respiră poema, e Provenţa — Provenţa mării, Provenţa muntelui — cu istoria, cu moravurile, cu legendele, cu înfăţişerile ei — un întreg popor naiv şi liber care şi-a găsit poetul, înainte de a murì... Şi acum, aşezaţi linii de drum de fier, înfigeţi stâlpi de telegraf, alungaţi limba proventală din şcoli!... Provenţa va trăì veşnic în Mireille şi în Calendal...

— Destulă poezie!... zise Mistral închizând caietul. Să mergem să vedem serbarea.

Ieşirăm; tot satul erà pe uliţi; un vânt tare spălase cerul, care strălucià voios pe acoperişurile roşii, muiate de ploaie. Sosirăm la vreme, ca să vedem retragerea procesiunii. Vreme de o oră fu o nesfârşită defilare de

www.dacoromanica.ro

penitenţi cu glugă, penitenţi albi, albaştri, cenuşii, asociaţiuni de fete cu faţa acoperită, steaguri roşii cu flori de aur, sfinţi mari de lemn aurit, purtaţi pe umeri, sfinte de faianţă, colorate ca nişte idoli cu buchete mari de flori în mână, omofoare, potire, pologuri de catifeà verde, crucifixuri prinse pe mătasă albă, — toate acestea undoind la vânt în lumina făcliilor şi a soarelui, în mijlocul psalmilor, a litaniilor şi a clopotelor care sunau în văzduhuri...

Odată procesiunea isprăvită şi sfinţii puşi la locul lor în biserică, merserăm să vedem taurii, apoi jocurile la câmp, luptele de bărbaţi, săriturile, jocul burdufului, şi tot acel val-vârtej al serbărilor din Provenţa... Cădeà noaptea când intrarăm în Maillane. In piaţă, în faţa cafenelei unde Mistral îşi face, seara, partida lui cu prietenul Zidore, s'a aprins un foc mare, sărbătoresc... Farandola începe... Felinare de hârtie tăiată se aprindeau peste tot în umbră; tinereţea se arată; şi curând, la o chemare de tamburine, începù în jurul flacărilor o horă nebună, sgomotoasă, care aveà să ţină toată noaptea.

După masa de seara, prea obosiţi ca să ieşim din nou, ne urcarăm în odaia lui Mistral. O modestă odaie de ţăran, cu două paturi. Zidurile nu au tapete; grinzile de sus se văd... Acum patru ani, când Academia dădù autorului lui Mireille premiul de trei mii de franci, d-na Mistral avù o idee.

— Dacă am pune tapete şi am ascunde grinzile în odaia ta?... zise ea fiului său.

— Nu! nu! răspunse Mistral... Nu mă ating de ei, — sunt banii poeţilor...

Şi odaia rămăsese tot aşà; dar atâta vreme cât banii poeţilor ţinură, cei cari au bătut la uşa lui Mistral, i-au găsit punga deschisă...

www.dacoromanica.ro

Adusesem caietul cu Calendal în odaie, şi-l pusei pe poet să-mi cetească încă o pagină înainte de a adormi. Mistral alese episodul faianţelor. Iată-l în câteva vorbe:

E, nu ştiu unde, la un mare prânz... Se aduce pe masă un prea frumos serviciu de faianţă de Moustiers. Pe fundul fiecărei farfurii, desemnat albastru în email, e un subiect provenţal; e trecută acolo toată istoria ţinutului. Trebuie să vezi cu câtă dragoste sunt descrise aceste faianţe; o strofă pentru fiecare farfurie, tot atâtea mici poeme muncite naiv şi savant, desăvârşite ca un tablotin de Théocrit.

In timp ce Mistral recită versurile în acea limbă provenţală, pe trei sferturi latină, limbă pe care odinioară o vorbiseră reginele şi pe care acum abia o mai înţeleg ciobanii, — admiram acest om în mine însumi şi gândindu-mă la starea de ruină în care găsise limba lui maternă şi ce a făcut el din ea, îmi închipuiam un vechiu palat al prinţilor din Baux, cum se văd în Alpili, fără acoperiş, fără apărători la peroane, fără geamuri, cu trifoiu, ogivelor sfărâmat, cu blazonul dela uşi mâncat de muşchil cu găini ciugulind prin curtea de onoare, cu porci tolăniţi pe sub coloanele subţiri ale galeriilor, cu măgarul care paşte în capela năpădită de iarbă, cu porumbei veniţi să bea din marile aghesmătare pline cu apa ploilor, şi, în sfârşit, printre dărâmături, două sau trei familii de ţărani care şi-au ridicat colibe în apropierea vechiului palat.

Şi iată că într'o zi, feciorul unuia din aceşti ţărani se îndrăgosteşte de aceste ruine şi se indignează că le vede astfel batjocorite; repede, repede, el alungă dobitoacele afară din curtea de onoare; şi, zeiţele venindu-i în ajutor, el singur înalţă din nou scările, reface lemnăria zidurilor, pune sticlăria la geamuri, ridică turlele, aureşte iarăş sala tronului şi pune din nou pe picioare

www.dacoromanica.ro

marele palat de altădată, unde au stat papi şi împărătese...

Palatul statornicit din nou, e limba provenţală.

Feciorul de ţăran, e Mistral.

CELE TREI LITURGHII MICI
POVESTE DE CRĂCIUN

I

— Două curci umplute cu trufe, Garrigou?

— Da, cucernice părinte, două curci straşnice, umplute cu trufe. Cum să nu ştiu, dacă eu am ajutat la umplut? Ai fi zis că are să plesnească pielea la fript, aşà de îndesate erau.

— Iisuse Hristoase! Şi mie care-mi plac aşà de mult trufele... Dă-mi repede vestmintele, Garrigou... Şi pe lângă curci — spune ce-ai mai zărit pe la bucătărie?

— Vai!... Tot felul de lucruri bune... Dela amiază n'am făcut alta decât să curăţim de pene fasani, pupeze, găinuşe, cocoşi de munte. Peste tot sburau numai pene... Apoi din lac au adus ţipari, crapi aurii, păstrăvi...

— Păstrăvii, cât de mari, Garrigou?

— Uite-aşà de mari..., cucernice..., enormi!...

— Ah! Doamne, mi-se pare că-i văd... Ai pus vinul în sticlă pentru liturghie?

— Da, cucernice, am pus vinul în sticle pentru liturghie... Dar ce-are face!... Nici două parale pe lângă cel pe care-l vei beà după liturghie. Dac'ai vedeà în sufrageria castelului toate garăfile care sticlesc pline cu vin de toate colorile!... Şi farfuriile de argint, şi sticlăria şlefuită, şi florile, şi candelabrele!... N'a fost niciodată un revelion aşà de frumos!... Domnul marchiz a chemat pe toţi domnii din împrejurimi. Veţi fi cel puţin, patruzeci la masă, fără primar, fără notar...

www.dacoromanica.ro

Ce fericit eşti, cucernice părinte, că vei fi şi d-ta acolo!... Numai cât am mirosit curcile umplute, şi mereu par'că le am sub nas...

— Haide, haide, copilul meu. Să ne păzim de păcatul lăcomiei şi mai ales în noaptea Naşterii... Du-te repede, aprinde lumânările şi sună clopotul pentru liturghie, că-i aproape miezul nopţii şi nu trebuie să întârziem.

Această convorbire avea loc în noaptea de Crăciun a anului de graţie o mie şase sute şi mai nu ştiu cât, între cucernicul dom Balaguère, vechiu părinte al Barnabiţilor, în prezent duhovnic plătit de domnii de Trinquelage, — şi între dascălul său Garrigou, sau, cel puţin, ceeace el luà drept dascălul Garrigou, — căci, cum veţi vedeà, diavolul în seara aceea luase chipul rotund şi trăsăturile nehotărîte ale tânărului dascăl, pentru ca să ademenească pe cucernicul părinte şi să-l împingă să făptuiască un spăimântător păcat de lăcomie. Deci, în timp ce aşà zisul Garrigou (hm! hm!...) sunà pe rând clopotele capelei senioriale, părintele îşi îmbrăcà veşmintele în altar; şi cu sufletul cam turburat de toate acele descrieri gastronomice, îşi ziceà în sine, îmbrăcându-se:

— Curci fripte... crapi aurii... păstrăvi mari atâta...

Afară, vântul nopţii bàteà, împrăştiind muzica clopotelor şi, una câte una, se iviau lumini în umbra din coastele muntelui Ventoux, în vârful căruia se ridicau vechile turnuri ale Trinquelage-lui. Veniau familiile fermierilor ca să asculte liturghia dela miezul nopţii, la castel.

Urcau coasta cântând, în grupe de cinci-şase, tatăl înainte cu felinarul în mână, nevestele înfăşurate în largi mantale negre în care copiii se strângeau şi se adăpostiau. Cu toate că erà noapte târziu şi frig, toţi aceşti vrednci gospodari mergeau veseli, gândindu-se că după liturghie, ca în toţi anii, îi aşteptà masă întinsă colo,

www.dacoromanica.ro

jos, la bucătării. Din vreme 'n vreme, pe urcuș, caleașca vreunui senior, cu purtători de făclii înainte, își muiă sticlăriile în lumina lunii, sau vreo catârcă venià în trap sunându-și clopoțeii și la lumina fanarelor mari încercuite de ceață, gospodarii își recunoșteau primarul și-l salutau în tăcere:

— Bună seara, bună seara, domnule Arnoton...

— Bună seara, bună seara, copii...

Noaptea erà limpede, stelele înviorate de frig, vântul pișcà, și o măzăriche măruntă, căzând pe haine fără să le umeziască, păstrà cu credință datina Crăciunurilor albe de zăpadă. In vârful colinii se ivià castelul, cu îngrămădirea lui enormă de turle, de ziduri, cu clopotnița capelei înfiptă în negreața bolții, cu mii de luminițe care clipiau, se duceau, veniau, tremurau la toate ferestrele și semănau, pe trupul întunecat al clădirii, cu steluțele care izbucnesc din cenușa hârtiei arsă... După ce treceai puntea suspendată și intrarea tainică, ca să ajungi la capelă, trebuià să treci prin curtea de serviciu, plină de calești, de servitori, de scaune închise duse de doi oameni, — și luminată de focul torțelor și de văpaia bucătăriilor. Se auzià huruitul frigărilor, zăngănitul tingirilor, ciocănitul sticlăriilor și a argintăriei în pregătirea ospățului; iar peste tot, un abur călduț, care mirosià a carne friptă și a mirodenii tari din sosurile complicate, îi îndemnà să spună, pe gospodari, ca și pe preot, ca și pe primar, ca și pe toată lumea:

— Ce frumos revelion vom face după liturghie!

II

Drelindin din! Drelindin din!...

Incepe liturghia dela miezul nopții. In capela castelului, un fel de catedrală în miniatură, cu arcade încrucișate, cu lemnăria de stejar, urcând până sus, covoarele fură întinse, toate lumânările aprinse. Și ce

www.dacoromanica.ro

de lume! Şi ce îmbrăcăminţi!... Mai întâiu, aşezaţi în stranele sculptate din faţă, iată pe seniorul de Trinquelage, îmbrăcat în mătasă trandafirie, şi în preajma lui toţi nobilii seniori, poftiţi de el. Mai în faţă, îngenunchiate pe mici scaune de rugăciune, garnisite cu catifea, luară loc bătrâna marchiză văduvă, în rochie de brocart coloarea focului şi tânăra doamnă de Trinquelage, având pe cap un turnuleţ de dantelă încreţită, după cea din urmă modă dela Curtea Franţei. Mai încolo se găsesc, îmbrăcaţi în negru, cu mari peruci ascuţite şi cu obrajii bărbieriţi, primarul Thoma Arnoton şi notarul Ambroy, două note serioase printre mătăsurile deschise şi damascurile grele. Apoi vin majordomii graşi, pajii, vânătorii, intendenţii, jupâneasa Barbe cu toate cheile atârnate la şold de un inel de argint subţire. In fund, pe bănci, stau servitorii, argaţii, gospodarii dimprejur cu familiile lor; şi în sfârşit, în fund de tot, aproape de uşa pe care o deschid şi o închid tainic, domnii bucătari, cari între două sosuri vin să asculte o leacă de liturghie şi să aducă o aromă de revelion în biserica însărbătorită şi aburită de atâtea lumânări aprinse.

Oare vederea atâtor barete mici, albe, îl face pe cel care oficiază slujba să fie distrat? Nu e oare, mai degrabă, clopoţelul lui Garrigou, acel clopoţel turbat care se mişcă la piciorul altarului cu o înfrigurare drăcească, părând că spune mereu:

— Să ne grăbim, să ne grăbim... Cu cât isprăvim mai repede, cu atât mergem mai degrabă la ospăţ...

Adevăr este că ori de câte ori sună clopoţelul diavolesc, părintele pierde şirul liturghiei şi nu se gândeşte decât la revelion. Işi închipuie pe bucătari umblând de colo-colo — cuptoarele în care arde un foc năstruşnic, aburul care se ridică de sub capacele întredeschise, şi în acest abur, două curci straşnice, umplute, întinse, împietrite cu trufe...

www.dacoromanica.ro

Sau încă: vede trecând şirurile de paji, ducând pe sus farfurii mari învăluite de aburi ademenitori şi intrând astfel în sala cea mare care-i şi gata de ospăţ. O, deliciu!... iată masa nesfârşită, încărcată şi strălucitoare, cu păuni înveşmântaţi în propriile lor pene, fazani cu aripile lor roşcate, întinse — garăfi coloarea rubinului, grămezi de fructe minunate ascunse în ramuri verzi şi acei peşti gustoşi de cari vorbiă Garrigou (oh! da, Garrigou!) întinşi pe un pat de mărar, cu solzii sidefii ca şi cum ar fi ieşit atunci din apă, cu un mănunchiu de ierburi mirositoare în nările lor de monştri. Aşà de vie e vedenia acestor bunătăţi, încât i-se pare lui dom Balaguère că toate aceste mâncări straşnice îi stau în faţă pe horbotele de pe masa altarului şi de două sau trei ori, în loc de *Dominus vobiscum!*... scapă şi spune *Benedicite* (Blagosloveşte)... Lăsând de o parte aceste scăpări, vrednicul părinte îşi face slujba foarte conştiincios, fără să sară o linie, fără să înlăture o mătanie şi toate merseră destul de bine până la sfârşitul primei liturghii, căci trebuie să ştiţi că la Crăciun acelaş preot trebuie să slujească trei liturghii una după alta.

— S'a dus una!... îşi zise duhovnicul respirând uşurat; apoi, fără să piardă o clipă, face semn dascălului, sau celui pe care-l crede atare, — şi iar...

Drelindin... din! Drelindin... din!...

Incepe a doua liturghie şi cu ea începe, deasemenea, şi păcatul lui dom Balaguère.

— Repede, repede, — să ne grăbim, îi ţipă cu vocea-i mică şi ascuţită clopoţelul lui Garrigou şi de data aceasta nenorocitul slujitor al Domnului, dat pradă cu totul diavolului lăcomiei, se năruie asupra evangheliei şi-i mănâncă paginile cu furia poftei lui sgândărite. Cu frenesie se coboară, se ridică, abiă porneşte semnul crucei şi îngenuncherile, micşorează toate mişcările ca să isprăvească mai degrabă. Abiă îşi întinde braţul la cetirea

www.dacoromanica.ro

evangheliei, abiă dacă-şi atinge pieptul la *Confiteor*. Între el şi dascăl e o întrecere care să o îngăimeze mai repede. Versete şi răspunsuri se îngrămădesc unele peste altele, se ciocnesc. Cuvintele pe jumătate spuse, cu gura închisă, ca să nu se piardă multă vreme, se topesc într'un murmur neînţeles.

Oremus... ps... ps...

Mea culpa... pa... pa...

Întocmai ca nişte culegători de vie grăbiţi, cari îndeasă strugurii în căzi, aşă amândoi se bălăcesc în latineasca liturghiei, împrăştiind împroşcături în toate părţile.

Dom... scum!... zice Balaguère.

... *Stutuo!...* răspunse Garrigou; şi mereu blestematul de clopoţel care picură la urechile lor, ca zurgălăii puşi la poştalioane ca să facă pe cai să meargă cât mai repede. Închipuiţi-vă că în felul acesta repede se dă peste cap o liturghie!

Încă una!... îşi zice duhovnicul repede; apoi, luându-şi respirarea, roş la faţă, asudat, se rostogoleşte pe treptele altarului, — şi iar...

Drelindin din!... Drelindin din!...

Începe a treia liturghie. Numai câţiva paşi îl mai desparte de sala ospăţului; dar vai!... pe măsură ce se apropie revelionul, nefericitul Balaguère se simte răpit de o nebunie de nerăbdare şi de lăcomie. Vedeniile prind tărie, crapii aurii, curcile prăjite sunt colea... El le atinge... le... Oh! Doamne!... Farfuriile fumegă, vinurile îmbălsămează aerul; şi îndrăcitul clopoţel îi strigă:

— Repede, repede, încă mai repede...

Dar cum să meargă mai repede? Buzele abiă i-se mişcă. Nu mai pronunţă cuvintele... Aproape că înşeală cu totul pe Dumnezeu şi-i fură liturghia. Şi tocmai aceasta face, nenorocitul!... Din ispită în ispită, începe să

www.dacoromanica.ro

sară un verset, apoi două... Apoi cazania e prea lungă, şi deaceea n'o mai sfârşeşte, abiă atinge evanghelia, trece pe lângă *Credo* fără să intre, sare Tatăl nostru, salută de departe prefaţa, şi prin salturi şi elanuri, se prăbuşeşte în pedeapsa veşnică, însoţit mereu de afurisitul Garrigou *(vade retro, Satanas!)* care îl urmează cu o minunată pricepere, îi scoate patrafirul, întoarce foile câte două, loveşte pupitrele, răstoarnă sticlele şi mişcă fără încetare clopoţelul, din ce în ce mai repede.

Face să vezi feţele speriate ale celor din capelă!... Siliţi să urmărească după chipul preotului această liturghie din care nu pricep un singur cuvânt, unii se ridică pe când alţii îngenunchează, se aşează pe când alţii se ridică; şi toate apele acestei slujbe ciudate se confundă în bănci într'o mare de înfăţişeri deosebite. Steaua Naşterii, în mersul ei pe drumurile cereşti, colo, către staulul dumnezeesc, păli de spaimă la vederea acestei învălmăşeli...

— Părintele merge prea repede... Nu-l poate urmări nimeni... şopteşte bătrâna doamnă văduvă, mişcându-şi, nedumerită, broboada...

Domnul Arnoton, cu ochelarii săi mari de oţel, pe nas, caută în cartea sa de rugăciuni unde dracu ajunsese popa. Dar la dreptul vorbind, toţi aceşti bravi oameni, cari, şi ei, nu se gândeau decât la revelion, nu prea erau supăraţi că liturghia merge aşă de repede; şi când dom Balaguère, cu chipul înseninat, se întoarce spre cei de faţă, strigând din toate puterile: *Ite, missa est,* toţi într'o singură voce îi răspund *Deo gratias* aşă de cu veselie, şi aşă de înviorător, de par'că ar fi fost cel dintâiu toast al revelionului.

III

Cinci minute pe urmă, mulţimea de nobili se aşează în sala cea mare, cu duhovnicul în mijlocul lor. Castelul,

www.dacoromanica.ro

luminat de sus până jos, răsună de cântări, de strigăte, de râsete, de rumoare; şi venerabilul dom Balaguère înfigeà furculiţa într'o aripă de găinuşă, înnecându-şi remuşcarea păcatului său în valurile vinului papal şi în zemurile gustoase ale cărnurilor. Atât a mâncat şi a băut, bietul om, încât murì în noaptea aceea de un atac groaznic, fără măcar să fi avut vremea să se pocăiască; apoi, dimineaţa, sosì în cerul încă plin de svoana serbărilor de peste noapte şi vă las să cugetaţi cum fu primit.

— Piei din ochii mei, creştin rău!... îi zise judecătorul cel mare — stăpânul nostru al tuturor. Greşeala ta e aşà de mare încât n'o poate şterge o vieaţă întreagă de virtute. Ah!... mi-ai mâncat o liturghie întreagă!... Ei bine, îmi vei plătì trei sute în locu-i şi nu vei intrà în rai decât după ce vei fi slujit în propria ta capelă aceste trei sute de liturghii de Crăciun, faţă fiind toţi acei cari au păcătuit din pricina ta şi dimpreună cu tine...

... Şi iată adevărata legendă a lui dom Balaguère cum se povesteşte în ţara maslinilor. Azi castelul Trinquelage nu mai este, dar capela se ţine în picioare sus de tot, pe muntele Ventoux, într'un boschet de stejari verzi. Vântul sgâlţâie uşa ieşită din ţâţâni, iarba năpădeşte pragul; sunt cuiburi de vulturi în altar şi în îmbucătura ferestrelor înalte ale căror geamuri colorate au pierit de mult. Totuş, se pare că în toţi anii la Crăciun, o lumină supranaturală rătăceşte prin aceste ruine şi că, mergând la liturghii şi la revelioane, ţăranii găsesc această capelă ca pe o vedenie luminată de făclii nevăzute care ard în văzduhuri, chiar pe vânt sau pe ninsoare. Puteţi râde dacă vreţi, dar un vier din partea locului, unul Garrigue, fără îndoeală un coborîtor al lui Garrigou, mi-a spus că într'o seară de Crăciun, fiind puţin cu chef, se rătăcise în muntele din spre Trinquelage; şi iată ce-a văzut...

www.dacoromanica.ro

Până la unsprezece noaptea, nimic!... Totul erà tăcut, stins, fără vieaţă... Deodată, către miezul nopţii, un clopot sună sus în clopotniţă — un vechiu, foarte vechiu clopot care păreà că sună dela zece leghe... Curând, pe drumul care urcă sus, Garrigue văzù tresărind focuri, mişcându-se forme nelămurite... Sub poarta castelului se auzià mers de paşi şi şoapte:

— Bună seara, domnule Arnoton!...

— Bună seara, bună seara, copii!...

Când toată lumea intră, vierul meu, care erà un om curagios, se apropiè încet şi privind prin uşa spartă, văzù un spectacol ciudat. Toţi aceşti oameni pe cari îi văzuse trecând, erau aşezaţi în jurul altarului sub naosul ruinat, ca şi cum vechile bănci ar mai fi fost. Frumoase doamne în brocart, cu găteli de dantele pe cap, nobili muiaţi în aurării de sus până jos, ţărani în haine înflorite, aşà cum aveau străbunii noştri, toţi cu o înfăţişare veche, veştejită, prăfuită, ostenită. Din timp în timp, pasări de noapte, oaspeţii obişnuiţi ai capelei, deşteptaţi de aceste lumini, dădeau târcoale făcliilor, a căror flacără urcà dreaptă şi nelămurită ca şi cum ar fi ars după o pânză; şi ceeace plăcù mult lui Garrigue erà un oarecare personaj cu mari ochelari de oţel pe nas, care-şi mişcà mereu peruca neagră pe care una din pasările nopţii stăteà dreaptă, ţintuită, bătând, în tăcere, din aripi...

In fund, un biet bătrân cu înfăţişare de copil, în genunchi în mijlocul bisericii, mişcà desperat un clopoţel fără limbă şi fără glas, în vreme ce un preot, îmbrăcat în odăjdii vechi, se duceà, venià în faţa altarului, spunând rugăciuni din care nu se auzià o vorbă... De sigur că erà dom Balaguère, spunând cea de a treia liturghie...

www.dacoromanica.ro

PORTOCALELE
FANTAZIE

La Paris, portocalele au înfăţişarea tristă a fructelor căzute, adunate de sub pomi. Când ajung la voi, în plină iarnă ploioasă şi rece, coaja lor strălucitoare, parfumul lor aşà de tare în ţările cu gusturi liniştite, — le dă un aspect straniu, puţin cam boemian. In serile ceţoase, ele se înşiră triste pe trotoare, îngrămădite în cărucioare, la lumina slabă a unei lanterne de hârtie roşie. Un strigăt monoton şi tremurat le însoţeşte, pierdut în huruiala trăsurilor şi sgomotul omnibuselor:

— Douăzeci de bani Valenţa!...

Pentru trei sferturi din Parizieni, acest fruct cules aşà de departe, banal în rotunjimea lui, în care arborele n'a lăsat decât o mică urmă verde, e tot una cu zahăricalele, cu prăjiturile. Hârtia de mătasă care-l înconjoară, serbările pe care el le întovărăşeşte, adaugă la această impresie. In apropierea lui Ianuarie mai ales, miile de portocale împrăştiate pe strade, toate acele coji care se târăsc în nomolul râurilor, fac să te gândeşti la cine ştie ce pom gigantic de Crăciun, care şi-ar scutură peste Paris ramurile încărcate cu fructe mincinoase. Pretutindeni le întâlneşti. La vitrina luminoasă a galantarelor, alese şi împodobite; la poarta închisorilor şi a ospiciilor, printre pachetele de biscuiţi şi grămezile de mere; la intrarea în baluri şi la spectacolele de Duminecă. Şi parfumul lor ales se amestecă laolaltă cu mirosul gazului, cu sgomotul diblelor, cu praful băncilor dela galerie... Şi astfel lumea uită că trebuie portocali ca să producă portocale, căci, în vreme ce fructul ne vine deadreptul din Midi în coşuri pline, — arborele tăiat, transformat, schimbat în sera caldă unde e ţinut în timpul iernii, abiă e scos puţină vreme în aerul plin al grădinilor publice.

www.dacoromanica.ro

Ca să cunoşti bine portocalele, trebuie să le fi văzut la ele acasă, în insulele Baleare, în Sardinia, în Corsica, în Algeria, în aerul albastru-auriu, în atmosfera călduţă a Mediteranei. Imi aduc aminte o pădurice de portocali, la porţile Blidah-ului; acolo erau frumoase portocalele! In frunzişul umbros, lustruit, fructele aveau strălucire de sticlă colorată şi aureau aerul din jur cu acea aureolă splendidă care împrejmuie florile strălucitoare. Ici şi colo luminişuri lăsau să se vadă prin ramuri zidurile orăşelului, minaretul unei moschei, cupola unei geamii şi deasupra, masa enormă a Atlasului, verde la poale, încoronat cu zăpadă ca într'o blană albă, cu undoiri ca un abur de fulgi căzuţi.

Pe când eram acolo, într'o noapte, nu ştiu prin ce fenomen ne mai întâmplat de treizeci de ani, înălţimile acelea de frig şi de iarnă se scuturară deasupra oraşului adormit şi Blidah se deşteptă schimbat, prăfuit în alb. In aerul algerian aşà de uşor şi de curat, zăpada semănà cu o prăfuire de sidef. Aveà resfrângeri de pene de păun alb. Cea mai frumoasă erà păduricea de portocali. Frunzele tari păstrau zăpada neatinsă şi ţeapănă ca o îngheţată pe-o tavă de lac şi fructele prăfuite de fulgi aveau o înfăţişare splendidă, o strălucire tainică, aur înfăşurat în străvezii stofe albe... Aveai nedesluşita impresie a unei sărbători la biserică, a sutanelor roşii acoperite cu haine de dantele, a auriturilor de altar înfăşurate în broderii...

Dar cea mai frumoasă amintire despre portocale o am dela Barbicaglia, o grădină mare lângă Ajaccio, unde mă duceam să mă odihnesc în ceasurile călduroase. Aici, portocalii, mai înalţi şi mai depărtaţi unul de altul decât la Blidah, se coborau până în drumul de care grădina nu erà despărţită decât printr'un gard viu şi un şanţ. De îndată venià Marea, nesfârşita Mare albastră... Ce clipe fericite am petrecut în grădina aceea!...

www.dacoromanica.ro

Deasupra capului meu, portocalii în floare îşi mistuiau miresmele lor adânci. Din timp în timp, o portocală coaptă, desprinsă deodată, căderà în apropierea mea, îngreuiată de căldură, cu un sgomot mut, fără ecou, pe pământul plin. N'aveam decât să întind mâna. Erau fructe minunate, de un roş purpuriu înăuntru. Mi-se păreau aşà de gustoase, — şi zarea aşà de frumoasă!... Prin frunzar, Marea aruncà mici pete albastre strălucitoare, ca nişte bucăţi de sticlă care sclipiau în prăfuirea depărtărilor. Apoi mişcarea valurilor care agitau atmosfera la mari distanţe, murmurul cadenţat care te legăna ca într'o barcă nevăzută, căldura, mirosul portocalelor... Ah!... Ce bine se dormià în grădina dela Barbicaglia!...

Câteodată totuş, în clipa cea mai bună a odihnei, sgomote de darabană mă deşteptau pe neaşteptate. Nişte nenorociţi de toboşari făceau exerciţiu jos, la drum. Prin ochiurile gardului viu, zăriam alămurile darabanelor şi şorţurile de piele albă pe pantalonii roşii. Ca să se ferească de lumina orbitoare pe care praful drumului li-o trimiteà fără milă, sărmanii darabangii veniau la marginea grădinii, în umbra puţintică a gardului. Şi băteau în darabane — şi li erà cald!... Atunci, smulgându-mă din nemişcarea în care stăteam, pierdeam vremea aruncându-le fructe de acestea, frumoase, de aur — care atârnau deasupra capului meu. Toboşarul ochit, se oprià. Aveà o clipă de îndoială, o privire împrejur să vadă de unde-i vine portocala care se rostogolià până în şanţ, — pe urmă o luà repede şi o muşcà în plin, fără să-i scoată coaja.

Imi mai aduc aminte că tot aproape de Barbicaglia, şi despărţită de ea numai printr'un zid scund, erà o grădiniţă ciudată pe care eu o dominam de pe înălţimea unde mă găsiam. Erà un colţişor de loc aranjat burghezeşte. Aleele lui albe de nisip, mărginite de co-

www.dacoromanica.ro

păcei foarte verzi, cei doi cipri dela intrare, îi dădeau înfăţişarea unei întăriturí marsilieze. Nici un fir de umbră. In fund, o aşezare de piatră albă cu ferestre de cavou la faţa pământului. Intâiu crezui că-i o casă de ţară; dar privind mai bine crucea care erà înălţată deasupra, o inscripţie pe care o vedeam de departe, sculptată în piatră, fără să-i pot descifrà conţinutul, mă făcură să văd că era un mormânt de familie, corsican. De jur-împrejur de Ajaccio, sunt multe capele mici mortuare, de acestea, ridicate în mijlocul grădinilor. Familia vine Dumineca să-şi viziteze morţii. Astfel înţeleasă, moartea e mai puţin lugubră decât în amestecul cimitirelor. Numai paşi prietenoşi turbură tăcerea.

De unde stăteam, vedeam pe un bătrân mergând liniştit pe alee. Toată ziua tăià copacii, săpà, stropià, rupeà cu mare grijă florile veştejite, intrà în capela mică în care dormiau morţii familiei; strângeà hârleţul, grebla, stropitorile; toate acestea cu liniştea şi seninătatea unui grădinar de cimitir. Totuş, fără să-şi dea seama, acest om harnic muncià cu o mare reculegere, amuţià sgomotele şi închideà cu grijă uşa la cavou, ca şi cum s'ar fi temut să nu deştepte pe cineva. In marea tăcere din jur, trebăluiala din grădina aceasta nu supără nici o pasăre şi apropierea ei nu aveà nimic întristător. Numai cât Marea păreà mai imensă, cerul mai înalt, şi această odihnă fără sfârşit aruncà imprejur dealungul naturii turburătoare, copleşitoare de atâta vieaţă, simţimântul veşnicului repaos...

CELE DOUĂ HANURI...

Mă întorceam într'o după amiază din Nîmes; erà o căldură înnăbuşitoare. Cât vedeai cu ochii, drumul prăfuit, încintat, albià printre grădinile de măslini şi stejarii

www.dacoromanica.ro

mici, sub un soare greu, de argint fără lustru, care umpleà tot cerul. Nici o pată de umbră, nici un fir de vânt, nimic decât tremurul aburului cald şi ţârîitul ascuţit al greierilor, muzică nebunească, asurzitoare, grăbită, care părea însăş sonoritatea acelei imense vibraţiuni de lumină... Mergeam de două ceasuri în plin pustiu, când deodată, din pulberea drumului,se arătă în faţă-mi un grup de case albe. Erà ceeace se numeşte schimbul de poştă dela Saint-Vicent: cinci sau şase *mas*-uri, lungi hambare cu acoperiş roşu, un adăpător fără apă în mijlocul câtorva smochini firavi şi tocmai la marginea aşezării două mari hanuri care se privesc faţă 'n faţă, de fiecare parte a drumului. Vecinătatea dintre aceste două hanuri îţi atrăgeà băgarea de seamă. De o parte, o mare clădire nouă, plină de vieaţă, de mişcare, cu toate uşile deschise, cu diligenţa oprită în faţă, cu cai aburiţi deshămaţi în pripă, cu călători cari se coboară să bea la botul calului în umbra scurtă a zidurilor; cu cărăuşi tolăniţi sub hambare, aşteptând răcoreala serii. Inăuntru, strigăte, înjurături, lovituri de pumn în mese, ciocnete de pahare, lovituri de biliard, dopuri de limonadă sărind în podèle, şi, pe deasupra acestui tumult, un glas vesel, răsunător, care cântă de tremură geamurile:

Frumoasa Margoton
De dimineaţă s'a sculat,
Şi-a luat cana de-argint,
Şi la fântână a plecat...

... Hanul din faţă, din contră, erà tăcut şi părea pustiu. Iarbă pe prag, obloane sparte, deasupra porţii o bucată de sapă ruginită atârnà ca un pampon vechiu, treptele scării înţepenite cu pietre din drum... Şi totul aşà de sărăcăcios şi de păcătos, încât, de milă te opreai să bei un pahar de vin.

www.dacoromanica.ro

Intrând, dădui de o sală lungă, goală şi posomorîtă, pe care lumina orbitoare a zilei care năpădià pe trei ferestre mari, o făceà şi mai posomorîtă, şi mai pustie. Câteva mese şchioape, pe care lâncezeau nişte pahare înnăclăite de praf, un biliard crăpat, cu picioarele cât cofele, un pat galben, o tejgheà veche, dormitau în căldura grea şi bolnavă... Şi muşte! muşte!... câte n'am văzut în vieaţa mea: pe tavan, lipite de geamuri, în pahare, — strugure... Când deschisei uşa, fu un zumzet, un freamăt de aripi, ca în preajma unui stup...

In fundul sălii, în pervazul unei ferestruici, o femeie stăteà cu fruntea pe geam, îndeletnicindu-se să priviască afară. O chemai de două ori:

— Ei!... hangiţo!...

Se întoarse încet, arătându-mi un sărman chip de ţărancă, sbârcit, crăpat, pământiu, îmbrobodit în lungi fâşii de dantelă roşie, cum poartă bătrânele dela noi. Totuş nu erà bătrână, dar se vedeà c'o uscase lacrămile.

— Ce doriţi? mă întrebă ea, ştergându-şí ochii.

— Să stau puţin şi să beau ceva...

Mă privì mirată, fără să se mişte din loc, ca şi cum nu m'ar fi înţeles.

— Nu-i han aici?

Femeia suspină:

— Ba da... un han, dacă vreţi. Dar de ce nu vă duceţi dincolo, cum fac toţi ceilalţi? E mai vesel acolo...

— E prea vesel pentru mine... Imi place mai degrabă aici...

Şi fără să-i aştept răpunsul, mă aşezai la o masă.

Când fu sigură că nu glumesc, hangiţa începù să se mişte încolo şi încoace foarte preocupată, deschizând saltarele, mişcând garăfile, ştergând paharele, supărând muştele... Se vedeà că era o adevărată întâmplare, un oaspete... Din timp în timp sărmana femeie se oprià, apucându-se de cap ca şi cum nu mai ştià ce să facă...

www.dacoromanica.ro

Apoi trecu în odaia din fund, o auzli zornăind cheile, deschizând lacăte, scotocind în panerul cu pâine, suflând, ştergând, spălând farfuriile. Când şi când, un suspin adânc, un sughiţ de plâns, greu înnăbuşit...

După un sfert de ceas de alergătură, îmi puse dinainte o farfurie cu *passerilles* (struguri uscaţi), o pâine veche din Beaucaire, tare ca piatra şi o sticlă cu poşircă.

— Poftiţi,—zise această fiinţă ciudată; şi se întoarse în grabă să-şi ia locul la fereastră.

Bând, o îmboldli la vorbă.

— Nu aveţi des oameni pe aici? Nu aşà, sărmană femeie?...

— O nu! domnule! niciodată, nimeni... Cu totul altceva când eram numai noi aici; aveam schimbul de poştă, ospeţe de vânătoare pe vremea raţelor sălbatece, trăsuri tot anul... Dar de când s'au aşezat aici vecinii, am pierdut totul... Oamenilor le place mai mult acolo. La noi, zic, e prea trist... Drept e că locul aici nu-i plăcut... Eu nu sunt frumoasă, am friguri, cei doi copii mi-au murit... Acolo, dimpotrivă, se râde toată vremea... O Arlesiană ţine hanul, o femeie frumoasă cu dantele şi cu lanţ de aur după gât... Conductorul, care-i ibovnicul ei, trage diligenţa la ea... Mai are slujnice, nişte îndrăcite... Cum n'are să-i meargă bine? Are toată tinerimea din Bezouces, din Redessan, din Jonquières. Cărăuşii fac ocol ca să treacă pe la ea... Eu stau aici toată ziua, fără nici un muşteriu, mă topesc...

Ea vorbià privind aiurea, nepăsătoare, cu fruntea mereu sprijinită de geam. Erà ceva în hanul din faţă care, fără îndoeală, îi luà toată atenţia...

Deodată, de cealaltă parte a drumului, se făcu o mare mişcare. Diligenţa se mişcà în pulbere... Se auziau

www.dacoromanica.ro

pocnete de biciu, zurgălăii postalionului şi strigătele fetelor care alergau la poartă:

— *Adiousias!...* [1]) *adiousias!...* iar peste toate, glasul de odinioară care reîncepù strașnic:

Şi-a luat cana de-argint
Şi la fântână a plecat.
Acolo au venit,
Trei feţi de împărat...

... La glasul acesta, hangiţa tresărì toată şi întorcându-se spre mine:

— Auziţi? îmi şoptì ea, — e bărbatu-meu... Nu aşà: cântă bine?...

O privìi nedumerit.

— Cum? bărbatul d-tale!... Se duce şi el acolo?...

Atunci femeia, cu glas mâhnit, dar cu mare dulceaţă:

— Ce vreţi, domnule? Aşà-s bărbaţii, — nu le plac lacrămile; şi eu nu fac decât să plâng de când mi-au murit copilaşii... Apoi, i-aşà de tristă magherniţa asta, unde nu intră nimeni... Şi-atunci, când se plictiseşte din cale-afară, sărmanul meu José se duce să bea în faţă, şi cum cântă frumos, Arlesiana îl pune să cânte... St!... i-auzi, începe din nou...

Şi tremurătoare, cu mâinile înainte, cu grele lacrămi pe obraz, ceeace o făceà şi mai urîtă, ea stăteà acolo, în extas, în faţa ferestrei, să asculte pe José al ei, cântând Arlesianei:

Şi cel dintâiu i-a spus:
«Frumoaso, — bună ziua!...

[1]) Strigăt provenţal.

www.dacoromanica.ro

LA MILIANAH
INSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE

De data aceasta vă duc să petreceţi o zi într'un frumos orăşel din Algeria, la două-trei sute de leghe de aici, dela moară... Să mai scăpăm de tamburine şi de greieri...

... Are să plouă, cerul e cenuşiu, culmile muntelui Zaccar se învăluie în ceaţă. Duminecă tristă... In odăiţa mea de hotel, cu fereastra deschisă către întăriturile arabe, mă distrez aprinzând ţigarete... Mi s'a pus la îndemână toată biblioteca hotelului: între o istorie amănunţită asupra taxelor de înregistrare şi între câteva romane de Paul de Kock, descoper un volum stingher din Montaigne... Deschid cartea la întâmplare, recitesc admirabila scrisoare asupra morţii lui La Boétie... Iată-mă şi mai visător şi mai întunecat ca înainte...

Cad câteva picături de ploaie... Fiecare picătură, căzând pe marginea ferestrei, face o stea mare în praful îngrămădit acolo dela ploile de anul trecut... Cartea îmi alunecă din mâini şi o bucată de vreme privesc această stea melancolică...

Sună ora două la ceasornicul oraşului — un vechiu *marabout,* ale cărui ziduri subţiri le văd de aici... Sărmană geamie!... Cine ar fi putut spune, acum treizeci de ani, că într'o zi are să poarte în mijlocul pieptului ei un mare ceasornic municipal şi că, în toate Dumineciile, pe la două ceasuri, va da semnalul vecerniei la toate bisercile din Milianah? Ding! dong!... clopotele au pornit... Şi are să ţină mult... Hotărît, odaia mea e tristă. Marii păianjeni de dimineaţă, numiţi gânduri filosofice, şi-au ţesut pânzele în toate colţurile... Să ieşim!...

Ajung în piaţa mare. Muzica regimentului 3 de linie, pe care ploaia puţintică n'o sperie, se orândueşte îm-

www.dacoromanica.ro

prejurul şefului. La una din ferestrele diviziei, apare generalul, înconjurat de domnişoarele sale; în piaţă, subprefectul se plimbă în sus şi în jos, la braţ cu judecătorul de pace. Vreo câţiva arabi micuţi, pe jumătate goi, se joacă în bile, într'un colţ, sbierând sălbatic. Colo, un evreu bătrân în sdrenţe caută raza de soare pe care o lăsase ieri în locul acela şi pe care mirat n'o mai găseşte... «Unu, doi, trei, gata!» Muzica începe să cânte o veche mazurcă de Talexy, pe care toate minavetele o cântau iarna trecută sub ferestrele mele... Altădată mazurca aceasta mă plictisiă, — acum mă mişcă până la lacrămi... Oh! cât îs de fericiţi muzicanţii dela regimentul 3! Cu ochii prinşi de notele din faţă, beţi de ritm şi de sgomot, nu se gândesc decât să nu piardă măsura. Sufletul lor, întregul lor suflet atârnă de pătratul de hârtie cât podul palmei, — care tremură la vârful instrumentului între doi dinţi de alamă. «Unu, doi, trei, gata!» Pentru aceşti vrednici băieţi, totul e aceasta...; niciodată ariile naţionale pe care le cântă, nu le-au dat aşà de tare dorul de ţară... Vai!... mie care nu sunt muzicant, această muzică îmi face rău — şi mă depărtez...

. Unde aş puteà petrece mai bine această după amiază cenuşie, de Duminecă? Bine!... dugheana lui Sid'Omar e deschisă... Să intrăm la Sid'Omar. Cu toate că are o dugheană, Sid'Omar nu-i de fel negustor. E un prinţ de sânge, fiul unui bătrân *dey* (şef arab) care fu sugrumat de ieniceri... La moartea tatălui său, Sid'Omar fugì la Milianah cu mama lui, pe care o adorà şi trăì aici câţiva ani ca un mare senior, filozof, printre câinii, vulturii, caii şi femeile sale, în frumoase palate curate, pline de portocali şi de fântâni. Veniră Francezii. Sid'Omar, la început duşmanul nostru şi tovarăş cu Abd-el-Kader, sfârşì prin a se certà cu emirul şi a-şi

www.dacoromanica.ro

face supunerea către noi. Emirul, ca să se răsbune, veni la Milianah, în lipsa lui Sid'Omar, îi prădă palatele, îi distruse portocalii, îi fură caii şi femeile şi frânse gâtul mamă-sei sub marginea capacului unui cufăr... Furia lui Sid'Omar fu îngrozitoare; pe dată se puse în serviciul Franţei şi, niciodată nu avurăm un soldat mai bun şi mai feroce decât el, cât ţinù răsboiul nostru împotriva emirului. După ce răsboiul se isprăvì, Sid'Omar se întoarse la Milianah; dar şi azi, când i-se vorbeşte de Abd-el-Kader, se face palid şi ochii i-se aprind.

Sid'Omar e de şasezeci de ani. Cu toată vârsta şi cu toate ciupiturile de vărsat, faţa lui e încă frumoasă: gene mari, o privire femeiască, un surâs încântător, înfăţişare de prinţ. Ruinat de răsboiu, nu-i rămâne din vechea lui bogăţie decât o fermă în câmpia Chélf şi o casă la Milianah, unde trăeşte burghezeşte, cu cei trei fii crescuţi sub ochii lui. Şefii băştinaşi îi poartă multă veneraţie. Când se iscă vreo ceartă, îl iau bucuros de împăciuitor, şi judecata lui are putere de lege mai totdeauna. Iese puţin; îl găseşti în toate după-amiezile, într'o dugheană care ţine de casă şi se deschide în stradă. Mobilierul prăvăliei nu e bogat: ziduri albe văruite, o bancă de lemn de jur-împrejur, perne, lulele lungi, două vase cu cărbuni aprinşi... Acolo Sid'Omar dă audienţe şi împarte dreptatea... Un Solomon în prăvălie.

Azi, Duminecă, adunarea e numeroasă. Vreo doisprezece şefi stau turceşte, îmbrăcaţi în anteree de jur-împrejurul odăiei. Fiecare are alături o pipă mare, şi o ceşcuţă de cafeà, cu picior, în filigran. Intru nimeni nu se mişcă... Din locul lui, Sid'Omar trimite, în întâmpinarea mea cel mai încântător surâs şi-mi face semn cu mâna să mă aşez lângă el, pe o pernă mare de mătasă galbenă; apoi, cu degetul pe buze, îmi face semn să ascult.

www.dacoromanica.ro

Iată cazul: Caidul Beni-Zugzugilor având o neînțelegere cu un evreu din Milianah, dela un petec de pământ, cele două părți aduseră pricina înaintea lui Sid'Omar și se supuseră judecății lui. In aceeaș zi își dădură întâlnire și fură citați martorii — când, deodată, evreul își ia seama și vine fără martori, declarând că se duce mai degrabă la judecătorul francez decât la Sid'Omar... Aici erà pricina, când intrai...

Evreul — bătrân, cu barba pământie, vestă castanie, șapcă de catifeà — ridică nasul în sus, rostogolește rugător ochii, sărută papucii lui Sid'Omar, înclină capul, îngenunche, își împreunează mâinile... Nu înțeleg arăbește, dar după jocul evreului, zicând cuvintele: judecător de pace, judecător de pace, spuse mereu, ghicìi vorbirea lui:

— Nu mă îndoesc de Sid'Omar. Sid'Omar e înțelept, Sid'Omar e drept... Totuș judecătorul de pace are să facă mai bine...

Cei de față, indignați, stau nemișcați ca niște arabi ce sunt... Intins pe perna sa, cu ochiul închis, cu țigareta de chihlibar în gură, Sid'Omar — zeul ironiei — ascultă surâzând. Deodată, pe când vorbià mai cu foc, evreul e întrerupt de un puternic *Caramba!* care-l oprește scurt; tot atunci un colon spaniol, martor de-al caidului, se scoală de unde ședeà și apropiindu-se de Iscariot, îi aruncă o groază de înjurături, de toate colorile și în toate limbile — între altele, și oarecare vorbe franțuzești cam groase care nu pot fi repetate aici... Feciorul lui Sid'Omar, care pricepe franțuzește, se înroșește la auzul acestor vorbe în fața tatălui său, și iese din sală... Băgați de seamă această trăsătură a educației arabe. Asistența e aceeaș, nepăsătoare, Sid'Omar surâde mereu... Evreul s'a ridicat și iese cu spatele spre ușă, tremurând de frică, bâiguind mereu: judecătorul de pace, judecătorul de pace... Iese. Spa-

www.dacoromanica.ro

niolul, furios, se ia după el, îl întâlneşte în stradă, şi de două ori: pac! pac!... îl loveşte în obraz.

Iscariotul cade în genunchi, cu braţele încrucişate... Spaniolul, cam ruşinat, intră în prăvălie... Cum a intrat — evreul se ridică şi-şi plimbă privirea întunecată spre lumea amestecată din jurul lui. Sunt oameni de toată mâna: Maltezi, Mahonezi, Negri, Arabi, toţi uniţi în aceeaş ură împotriva evreului şi bucuroşi că văd pe unul maltratat... Iscariotul stă o clipă la îndoială, apoi luând pe un arab de pulpana hainei:

— L'ai văzut, Ahmed, l'ai văzut... Erai acolo... Creştinul m'a lovit. Ieşti martor... bine... bine... ai să fii martor...

Arabul îşi trage haina şi respinge pe evreu. Nu ştie nimic, n'a văzut nimic; tocmai atunci întorsese capul...

— Dar tu, Kadur, l'ai văzut pe creştin când m'a lovit..., strigă bietul Iscariot unui negru înalt, care mâncă o smochină de Barbària.

Negrul scuipă dispreţuitor, şi pleacă: n'a văzut nimic... Asemenea n'a văzut nimic, micul Maltez ai cărui ochi de cărbune lucesc răutăcioşi; n'a văzut nimic nici acea Mahoneză cu obrazul tuciuriu care pleacă râzând, cu panerul de ròdii pe cap...

Evreul a strigat zadarnic, s'a rugat, s'a sbătut... Nici un martor! nimeni n'a văzut... Din fericire, doi coreligionari trec în clipa aceea pe stradă, cu capul în jos, mergând pe lângă ziduri. Evreul îi opreşte:

— Repede, repede, fraţilor!... Haidem să reclamăm la judecătorul de pace!... Voi l'aţi văzut... nu aşà?... Aţi văzut cum m'a bătut, bătrânul de mine!...

Dacă l-au văzut!... Dar se înţelege...

...Mare mişcare în prăvălia lui Sid'Omar... Cafegiul umple ceştile, aprinde lulelele... Vorbesc, râd din toată inima... Aşà-i de plăcut să vezi un evreu bătut!... In mijlocul sgomotului şi al fumului, ies pe nesimţite; vreau

www.dacoromanica.ro

să mă duc puțin și prin mahalaua lui Israël, să aflu cum primesc coreligionarii Iscariotului, această rușine a unui frate...

— Vino să iei masa cu noi, domnule — îmi strigă bunul Sid'Omar.

Primesc, îi mulțumesc. Iată-mă-s afară.

In mahalaua evreiască, toată lumea e 'n picioare. Afacerea a și făcut sgomot mare. Nimeni în casă.

Cismari, croitori, curelari..., tot Israelul în stradă... Bărbații — cu șapcă de catifeà și ciorapi de lână albă — dau din mâini și vociferează, în grupe... Femeile, palide, umflate, țepene ca niște idoli de lemn, în rochiile lor plate cu pieptar de aur, cu chipul împodobit cu fâșii negre, merg dela un grup la altul, mieunând... In clipa când ajung în mijlocul lor, se face o mare mișcare... Se îndeasă, se grăbesc... Sprijinit pe mărturii, evreul — eroul întâmplării — trece printre două rânduri de șepci, sub o ploaie de exclamații:

— Răsbună-te, frate, răsbună-ne, răsbună poporul evreiesc. Nu te teme de nimic; ai legea cu tine...

Un pitic înfricoșetor, mirosind a catran și a piele veche, se apropie de mine, cu înfățișare păcătoasă, suspinând adânc:

— Vezi!... îmi spune el, sărmanii evrei!... cum ne tratează!... E un bătrân!... privește!... Aproape l'au ucis...

Adevărat, sărmanul Iscariot e mai mult mort decât viu. Trece prin fața mea — cu ochiul stins, cu chipul descompus; nu merge, se târăște... Numai o mare sumă de bani l'ar puteà vindecà; deaceea nu-l duce nimeni la doctor, ci la agentura de afaceri...

Ca și lăcustele, agenții de afaceri sunt în Algeria mulțime. Meșteșugul e bun, se pare. In toate cazurile are acest bine, că pentru ca să te apuci de el, nu se cere

www.dacoromanica.ro

nici examen, nici garanţie, nici stagiu — intri deodată. Cum ne facem noi literaţi la Paris, aşà se face cineva agent de afaceri în Algeria. E de ajuns să ştii puţină franceză, spaniolă, arabă, să porţi mereu un cod cu tine şi, mai ales, să ai aplecare pentru aşà ceva.

Slujbele agentului sunt foarte variate: rând pe rând, advocat, notar, curtier, expert, tâlmaciu, ţiitor de registre, comisionar, scriitor public, un fel de maestru Iacob al coloniei. Numai cât Harpagon aveà un singur maestru Iacob — pe când colonia are câţi nu-i trebuie... Numai la Milianah se socotesc cu duzinele... Deobşte, ca să nu aibă cheltueli de biurou, aceşti domni îşi primesc muşteriii la cafeneaua din piaţa cea mare şi le dau consultaţiile — le dau?! — între un absint şi o cafeà.

Vrednicul Iscariot se îndreaptă spre cafeneaua din piaţa cea mare, întovărăşit de doi martori. Să-l părăsim...

Ieşind din mahalaua evreiască, trec prin faţa casei biuroului arab. Pe dinafară, cu acoperişul de ardesie şi cu drapelul francez fluturând deasupra, ai puteà s'o iei drept o primărie de sat. Cunosc tâlmaciul şi intru să fumez o ţigară cu el. Din ţigară în ţigară, cred că am să ucid această Duminecă fără soare.

Curtea din faţa biuroului e plină de Arabi sdrenţoşi. Aşteaptă vreo cincizeci, stând jos lângă zid, în burnufele lor. Deşi în plin aer, această antecameră beduină împrăştie un miros de piele omenească. Să trecem repede... In biurou găsii pe tâlmaciu ocupat cu doi gălăgioşi, goi de tot sub lungile lor învelitori murdare, care-i povesteau cu nişte schime de turbaţi nu ştiu ce poveste cu nişte mătănii furate. Mă aşez pe-o scoarţă într'un colţ şi privesc.

Cât e de frumoasă îmbrăcămintea de tâlmaciu; şi cât de bine o poartă tâlmaciul din Milianah!... Omul şi veşmântul par croiţi unul pentru altul. Veşmântul e

www.dacoromanica.ro

albastru ca cerul, cu şireturi negre şi nasturi de aur cari lucesc. Tâlmaciul e blond, cu părul creţ, — un husar frumos, albastru, plin de voie bună şi fantazie — puţin cam vorbăreţ — ştie atâtea limbi! — puţin cam neîncrezător — a cunoscut pe Renan la şcoala orientalistă — mare amator de sporturi, tot aşà de îndemânatec în bivuacul arab ca şi la seratele dela subprefectură, jucând mazurca cum nu joacă nimeni şi preparând *cus-cus* (griş) cu mare îndemânare.

Parizian, într'o vorbă; iată omul nostru şi deaceea să nu vă miraţi că doamnele se dau în vânt după el. In chestie de dandism, nu are decât un adversar: pe sergentul biuroului arab. Acesta — cu tunica lui de stofă fină şi cu jambierele cu nasturi de sidef — desperează şi umple de invidie toată garnizoana. Alipit pe lângă biuroul arab, el nu e pus la corvezi şi mereu iese pe stradă, cu mănuşi albe, ras din proaspăt, cu grele registre sub braţ. E admirat şi temut. E o autoritate.

Hotărît, povestea cu mătăniile furate ameninţă să nu se mai isprăvească. Bună seara!... nu mai aştept sfârşitul.

Plecând, găsesc toată antecamera în mişcare. Mulţimea se îngrămădeşte în jurul unui băştinaş. Inalt, palid, mândru, îmbrăcat cu burnuf negru. Omul acesta, acum opt zile, se luptase în Zaccar cu o panteră. Omorîse pantera, dar şi el avù o jumătate de braţ mâncată. Dimineaţa şi seara venià de i-se făceau spălături la biuroul arab, şi la fiecare dată erà oprit de lume în curte şi pus să spuie din nou întâmplarea. Vorbeşte tărăgănat, cu un glas gutural, frumos. Din timp în timp, îşi dă de o parte pulpana hainei şi-şi arată, lipit de piept, braţul stâng înfăşurat în albituri pline de sânge.

Abià ajunsei în stradă şi o furtună nemaipomenită izbucneşte. Ploaie, tunete, fulgere, siroco... Repede, la

www.dacoromanica.ro

adăpost... Intru, la întâmplare, pe o uşă şi cad tocmai în mijlocul unui sălaş de ţigani, înghesuiţi sub bolţile unei curţi maureşti. Această curte ţine de moscheia din Milianah, şi-i refugiul obişnuit al golănimii musulmane — se chiamă curtea săracilor. Nişte câini slabi, mâncaţi de viermi, dau târcoale în jurul nostru, privindu-ne cu răutate. Sprijinit cu spinarea de un stâlp al galeriei, căutând să mă arăt hotărît şi fără să vorbesc cuiva, privesc ploaia care ricoşează pe dalele colorate ale curţii. Ţiganii stau pe pământ, culcaţi claie peste grămadă. Aproape de mine, o femeie tânără, aproape frumoasă, cu gâtul şi picioarele desgolite, cu grele brăţări de fier la mâini şi la glezne, cântă o arie ciudată pe trei note melancolice şi fârnâite. Cântând, alăptează un copilaş gol ca de bronz roş, şi cu braţul rămas liber, bate nişte orz într'o piuă de piatră. Ploaia asvârlită de un vânt îndărătnic udă picioarele mamei şi trupul gol al copilaşului. Ţiganca nu dă nici un fel de băgare de seamă, cântă înainte în furtună, bate orzul şi-şi dă sânul copilului...

Furtuna scade. Profitând de-o înseninare, părăsesc în grabă această curte a Miracolelor şi mă îndrept spre prânzul lui Sid'Omar; e vreme... Străbătând piaţa mare, am întâlnit din nou pe bătrânul meu evreu de adineaori... Se reazimă de agentul de afaceri; martorii merg veseli în urma lui; o adunătură de evreiaşi sar primprejur... Toate chipurile sunt înseninate. Agentul s'a însărcinat cu afacerea: va cere tribunalului o indemnizaţie de două mii franci.

La Sid'Omar, masă mare... Sala de mâncare se deschide spre o elegantă curte maurescă, în care susură două sau trei fântâni... Prânz excelent, recomandat baronului Brisse. Intre alte mâncări, bag de seamă un puiu cu migdale, un cuscus cu vanilie, broască ţestoasă

www.dacoromanica.ro

friptă — puțin cam greoaie, dar de foarte bun gust — și biscuiți cu miere, numiți «îmbucătura cadiului»... Drept vin, nimic decât șampanie. Cu toată oprirea legii musulmane, Sid'Omar bea puțin — când nu-s de față servitorii... După masă, trecem în odaia gazdei, unde se aduc prăjituri, țigări și cafea... Mobila acestei odăi e din cele mai simple: un divan, câteva scoarțe; în fund un pat mare, foarte înalt, pe care stau risipite perne mici roșii, brodate cu aur... Pe zid e atârnată o veche pictură turcească reprezintând isprăvile unui oarecare amiral Hamadi. Se pare că în Turcia pictorii nu întrebuințează decât o coloare de fiecare tablou; — acestui tablou îi era hărăzită coloarea verde. Marea, cerul, năvile, amiralul Hamadi însuș, totul e verde, — și ce verde!...

Obiceiul arab e să te retragi de vreme. După ce luai cafeaua și fumai țigara, dădui bună seara gazdei și-l lăsai cu femeile sale.

Unde să-mi sfârșesc seara? E prea de vreme să mă culc — goarnele spahiilor n'au sunat încă retragerea. Dealtfel, perinuțele de aur ale lui Sid'Omar joacă în jurul meu farandole fantastice și m'ar împiedică să adorm... Iată-mă în fața teatrului... Să intrăm!...

Teatrul din Milianah e un vechiu magazin de furage, schimbat de bine, de rău, în sală de spectacol. Niște enorme candele, care în antracte sunt umplute cu oloiu, țin loc de candelabre. Parterul e înalt, orchestra e pe bănci. Galeria e prea mândră că are scaune de paiu. De jur-împrejurul sălii, un coridor lung, întunecos, fără scânduri... Te-ai crede în stradă — nimic nu lipsește... Când am sosit, piesa începuse... Spre surprinderea mea, actorii nu erau proști, vorbesc de bărbați; jucau cu suflet — aveau vieață... Mai toți sunt amatori, soldați din regimentul al 3-lea; camarazii sunt mândri și vin de-i aplaudă în fiecare seară...

www.dacoromanica.ro

Cât despre femei, vai!... mereu acelaş etern femenin al teatrelor mici de provincie, pretenţios, plin de el, fals... Două din ele, totuş, mă interesează, două evreice din Milianah, foarte tinere, care debutează în teatru... Părinţii sunt în sală şi par încântaţi. Au convingerea că fiicele lor vor câştigà mii de *douros,* cu acest comerţ. Legenda lui Rachel, evreică, milionară şi comediană, este răspândită printre evreii Orientului.

Nimic mai comic şi mai înduioşetor decât aceste două evreice micuţe pe scenă... Ele stau fricoase într'un colţ, date cu pudră, vopsite, desgolite la piept şi ţapene. Li-i frig şi li-i ruşine. Din timp în timp bolborosesc o frază fără s'o înţeleagă şi în vreme ce vorbesc, ochii lor mari, ebraici, privesc miraţi, în sală.

Ies dela teatru... In mijlocul umbrei care mă înconjoară, aud strigăte într'un colţ al pieţei... Fără îndoială sunt nişte maltezi gata să se răfuiască cu lovituri de cuţit...

Mă întorc la hotel, încet, dealungul întăriturilor. Minunate miresme de portocali şi de tuia se ridică din câmpie. Aerul e dulce, cerul aproape clar... Colo, la capătul drumului, se ridică fantoma veche a unui zid, rămăşiţa vreunui templu bătrân. Acest zid e sfânt: în toate zilele femeile arabe acaţă pe el ex-voto-uri, lungi şuviţe de păr roş legate cu fire de argint, pulpane de burnuf...

Toate acestea undoesc sub o rază slabă de lună la suflarea călduţă a nopţii...

LĂCUSTELE

Incă o amintire din Algeria şi pe urmă ne întoarcem iar la moară...

In noaptea sosirii mele dela Sahel, nu putui să dorm. Locurile noui, sbuciumul drumului, lătratul şacalilor,

www.dacoromanica.ro

apoi o căldură chinuitoare, apăsătoare, o înnăbuşeală desăvârşită, ca şi cum poloagele pentru ţânţari n'ar fi lăsat să treacă nici un fir de aer... Când deschisei fereastra, în zori, o ceaţă vărătecă, grea, încet mişcată, cu o gingine neagră şi trandafirie pe margini, plutià în aer ca un nor de praf pe un câmp de bătălie. Nici o frunză nu se mişca, şi în frumoasele grădini pe care le priviam, viile împrăştiate pe coaste sub soarele tare care face vinul zaharos, fructele de Europa adăpostite într'un colţ de umbră, micii portocali, mandarinii în lungi şiruri abià zărite, totul păstrà aceeaş întăţişare întunecată, acea nemişcare a frunzarului care aşteaptă furtuna. Chiar bananii, acele trestii mari de un verde dulce, mereu mişcaţi de-o boare uşoară care li amestecă frunzişul lor fin, aşà de uşor — se ridicau tăcuţi şi drepţi în şiruri regulate.

Rămăsei astfel o clipă să privesc această minunată plantaţie, în care se găsiau înfrăţiţi toţi arborii de pe lume, dând fiecare la timpul său, florile şi fructele lor deştărnate. Intre câmpul cu grâu şi masivele de gârneaţă, o apă lucià, împrospătând privirea în dimineaţa aceea înnăbuşitoare; şi admirând mereu luxul şi regula acestor lucruri, ferma frumoasă cu bolţi maureşti, cu terasele sale albite de lumina zorilor, cu grajdurile şi hambarele din jurul ei, mă gândiam că acum douăzeci de ani, când aceşti bravi muncitori se aşezaseră în valea aceasta din Sahel, nu găsiseră decât o baratcă proastă de cantonier, un pământ necultivat şi acoperit cu palmieri scunzi şi cu mastic. Totul de creat, totul de construit. In fiece moment o revoltă de-a Arabilor. Trebuiau să lase plugul şi să pună mâna pe arme. Apoi bolile, oftalmiile, frigurile, recoltele pierdute, bâjbâelile neexperienţei, lupta cu o administraţie mărginită, mereu schimbătoare. Ce de sforţări!... Ce de osteneli! Ce grijă necontenită!

www.dacoromanica.ro

Acuma chiar, cu toate că vremurile grele au trecut şi buna stare s'a ridicat cu atâtea greutăţi, totuş, amândoi, bărbatul cu nevasta lui erau cei dintâiu sculaţi din fermă. La ceasul acela de dimineaţă îi vedeam umblând încolo şi încoace în bucătăriile mari din catul de jos, supraveghind cina lucrătorilor. Curând se auzi un clopot şi după o clipă lucrătorii trecură pe drum. Vieri din Burgogne; muncitori cabili în sdrenţe, având fesuri roşii pe cap; săpători mahonezi cu picioarele goale; Maltezi; Luchezi; un întreg amestec de neamuri greu de condus. Fiecăruia, în faţa porţii, fermierul îi dădeà însărcinarea din ziua aceea, cu glas scurt, puţin cam aspru. După ce sfârşi, harnicul gospodar ridică privirea, cercetă cu îngrijorare cerul; apoi zărindu-mă la fereastră:

— Rău timp pentru cultură, — îmi zise... iată şi siroco...

In adevăr, pe măsură ce soarele se ridică, răbufneli de aer, arzătoare, înnecăcioase, veniau dinspre sud, ca de pe gura unui cuptor, deschisă şi iar închisă. Nu ştiai unde să te aşezi, ce să faci. Toată dimineaţa trecù astfel.

Luarăm cafeaua pe scoarţele de pe galerie, fără să avem curajul de a vorbì sau a ne mişcà. Câinii lungiţi jos, căutând răcoreala lespezilor de piatră, se întindeau în silă. Dejunul ne mai înviorà puţin — un dejun îmbelşugat şi ciudat, în care erau crapi, păstrăvi, porc mistreţ, ariciu, unt de Staouëli, vin de Crescia, goiave, banane, un amestec de mâncări care semănà aidoma cu natura aşà de complexă ce ne înconjurà . . . Eram gata să ne sculăm dela masă. Deodată, la oblonul ferestrei, închis pentru ca să ne feriască de căldura grădinii încintate, răsunară strigăte desperate:

— Lăcustele! Lăcustele!...

Gazda mea se făcù galbenă la faţă, ca şi cum i se anunţa un dezastru — şi toţi ieşirăm repede afară...

www.dacoromanica.ro

Vreme de zece minute, în locuinţa aşà de liniştită de adineaori, fu un sgomot de paşi grăbiţi, de voci nelămurite, ca pierdute în val-vârtejul unei deşteptări. Din umbra vestibulelor unde dormiau, servitorii se năpustiră afară bătând şi sunând cu bastoane, cu furci, cu harapnice, cu toate lucrurile de metal care le veniseră la îndemână, căldări de aramă, ligheane, tingiri. Ciobanii suflau din buciumele lor. Alţii aveau scoici mari, marine — cornuri de vânătoare. Toate acestea făceau un sgomot îmspăimântător, frânt, pe care-l domină numai strigătele ascuţite «iu, iu, iu...» al femeilor arabe, care alergaseră dintr'un sălaş vecin. Adeseori, se pare, e de ajuns un mare sgomot, un freamăt mare al aerului, ca să îndepărteze lăcustele, împiedicându-le să coboare.

Dar unde erau aceste vietăţi teribile? Pe cerul tremurat de căldură, nu vedeam nimic alta decât un nor venind în zare, arămiu, îndesat, ca un nor de grindină, aducând o svoană ca şi cum ar fi bătut vântul în miile de ramuri ale unei păduri. Erau lăcustele. Susţinându-se între ele cu ajutorul aripelor întinse, ele sburau în massă şi cu toate strigătele şi sforţările noastre, norul venià mereu, aruncând pe câmpie o umbră imensă. Curând ajunse deasupra capului nostru; pe margini văzurăm într'o clipă o desfacere, — o ruptură. Ca boabele dintâiu ale grindinei, câteva se desfăcură, distincte şi roşiatice; în sfârşit norul se crăpă şi ploaia de insecte căzù deasă şi sgomotoasă. Cât vedeai cu ochii, câmpiile se umplură de lăcuste, de lăcuste enorme, mari cât degetul.

Atunci începù măcelul. Scârbos sgomot de turtire, de paiu sdrobit. Cu hârleţele, cu sapele, cu plugurile, mişcară acest teren umblător; şi de ce omorau, de ce se iviau altele. Mişunau cu grămada, cu picioarele lor înalte, încâlcite; cele de deasupra, de desperare, săriau în botul cailor, înhămaţi pentru această stranie muncă.

www.dacoromanica.ro

Caii fermei şi cei din sălaşurile învecinate, alergau pe câmp, se năpustiau peste ele, le fărâmau cu furie. In clipa aceea, două companii de turci, cu trompeţii în frunte, sosiră în ajutorul sărmanilor coloni, şi omorîrea lăcustelor luă altă înfăţişare.

In loc să le sdrobească, soldaţii le aprindeau, răspândind peste tot locul praf de puşcă.

Obosit de sdrobit lăcuste, îngreţoşat de miros, intrai în casă. Înăuntrul fermei, erau aproape cât şi afară. Intraseră prin uşi, prin ferestre, prin hoarne. Pe marginea lemnăriei, în perdelele pe care le şi mâncaseră, lăcustele se târau, cădeau, sburau, se acăţau pe zidurile albe lăsând o umbră nemăsurat de mare, care le făceà şi mai scârboase. Şi pretutindeni acelaş miros de nesuferit. La prânz nu băurăm apă. Cisternele, basinurile, fântânile, eleşteele, totul fusese infectat. Seara, în odaia mea, unde fuseseră omorîte o mulţime, auzli încă foşnituri pe sub mobile şi pâcâituri de aripi, asemeni pocniturilor de păstăi pe vremea căldurilor mari. Nici în noaptea aceea nu putui să dorm. Dealtfel, de jurîmprejurul fermei toţi vegheau. Flacări alergau pe faţa pământului dela un capăt la altul al fermei. Turcii omorau mereu.

A doua zi când deschisei fereastra ca şi cu o zi înainte, lăcustele plecaseră, dar ce ruină lăsaseră în urma lor! Nici o floare, nici un fir de iarbă; tot erà negru, ros, ars... Bananii, caişii, piersicii, mandarinii se recunoşteau după ramurile lor despoiate — fără farmecul mişcării frunzarului, care-i vieaţa copacilor. Se curăţară fântânile, cisternele. Pretutindeni muncitorii săpau pământul ca să îngroape ouăle lăsate de insecte. Fiecare bulgăre de pământ fu răsturnat, fărâmat cu grijă. Şi ţi-se strângeà inima să vezi miile de rădăcini albe, pline de sevă ivindu-se în această vânturare de pământ rodnic...

www.dacoromanica.ro

— Bea asta, vecine; şi să-mi spui ce crezi...

Şi, picătură cu picătură, cu o grijă amănunţită de giuvaergiu care-şi numără perlele, părintele din Graveson îmi turnă două degete dintr'o licoare verde, aurie, caldă, lucitoare, aleasă... Mi-se lumină stomacul.

— Acesta-i balsamul părintelui Gaucher, bucuria şi sănătatea Provenţei noastre, îmi zise vrednicul abate cu o înfăţişare triumfătoare; se face la mănăstirea Prémontrés, la două leghe de moara d-tale... Aşà că-i mai bună decât toate lichiorurile din lume? Şi daca-i ştî ce plăcută-i povestea acestei licori... Mai bine ascultă...

Atunci, copilăreşte, fără răutate, — în acea sufragerie a casei parohiale, aşà de luminoasă şi liniştită, cu acel Drum al Crucei înfăţişat în câteva tablouri mici, — şi cu perdeluţele albe scrobite, părintele începù să-mi spună o istorioară puţin cam sceptică şi fără perdeà, după felul poveştilor lui Erasm sau d'Assoucy.

— Acum douăzeci de ani, călugării din Prémontrés, sau călugării albi cum le spuneam noi Proventalii, căzuseră într'o mare mizerie. Dacă le-ai fi văzut locuinţa atunci, le-ai fi plâns de milă.

Zidul cel mare, turnul Pacôme, se năruià. Iarba năpădià peste tot, stâlpii se lăsau într'o parte, sfinţii de piatră cădeau de pe soclurile lor. Nici un geam la locul lui, nici o uşă ca lumea. In ogrăzi, în capele, băteà vântul dinspre Ron, ca în Camarga, stingând lumânările, scoţând geamurile din ţâţâni, împrăştiind apa din aghiasmatar. Dar mai întristătoare ca toate erà clopotniţa mănăstirii, tăcută ca un porumbar gol, şi călugării, neavând cu ce cumpără un clopot, erau siliţi la utrenie să sune din nişte bucăţi de lemn de migdal!... Sărmanii călugări albi!... Par'că-i văd la procesiunea din Joia

www.dacoromanica.ro

Sfântă, trecând trişti cu glugile lor cârpite — palizi, slabi, hrăniţi cu *citres* şi cu pepeni verzi, şi în urma lor monseniorul stareţ, venind cu capul plecat, ruşinat de a-şi fi scos la lumina soarelui cârja cu aureala căzută şi cu mitra de lână albă, mâncată de molii. Femeile enoriaşe plângeau în mulţime, şi purtătorii de prapure chicoteau între ei arătând spre sărmanii călugări:

— Graurii îs slabi când merg în turmă...

Adevăr erà că nefericiţii părinţi albi ajunseseră să se întrebe dacă n'ar face mai bine să plece care încotro, în lume, purtându-şi fiecare de grija gurii lui.

Iată că într'o zi, pe când această grea întrebare se desbăteà în sobor, cineva venì să spuie stareţului că fratele Gaucher cere să fie ascultat în sfat... Spre ştiinţa d-tale, vei cunoaşte că fratele Gaucher erà bouarul mănăstirii: aceasta însemnà să-şi piardă zilele pe sub bolţile mănăstirii, mânând două vaci prăpădite, care smulgeau iarba dintre pietrele curţii.

Hrănit până la doisprezece ani de o bătrână nevolnică de prin Baux, numită mătuşa Bégon, după aceea luat de călugări, nenorocitul bouar nu putuse învăţà alta decât să mâie vitele şi să spună Tatăl nostru — şi încă în dialect provenţal, căci erà tare de cap şi aveà spiritul delicat ca un drug de plumb. Creştin bun dealtfel, cu toate că erà cam puţin zănatec — simţindu-se bine sub cingătoarea călugărească şi dându-şi penitenţa cu o convingere hotărîtă — şi ce braţe!

Când îl văzură intrând în sobor, simplu şi greoiu, ploconindu-se adunării cu piciorul tras puţin înapoi — stareţul, călugării, arhondarul, toţi începură să râdă. Totdeauna aşà i-se întâmplà oriunde intrà — acestei feţe monahiceşti bună şi surie, cu barba ca de capră şi cu ochii fugători; dar fratele Gaucher nu-şi pierdù cumpătul.

— Prea cuvioşilor, zise el bătrâneşte, chinuindu-şi mătăniile făcute din măduvă de măslin — e drept ceeace

www.dacoromanica.ro

se zice, că vasele goale sună bine. Inchipuiţi-vă că tot căznindu-mi mintea, şi fără aceasta de ajuns de căznită, cred că am găsit mijlocul şi putem scăpà de sărăcie.

Iată cum. Ştiţi bine pe mătuşa Bégon, vrednica femeie care m'a crescut când eram mic. (Dumnezeu s'o ierte, sărmana smintită! cântà cântece murdare după ce se îmbătà). Veţi cunoaşte deci, prea cuvioşilor, că mătuşa Bégon, pe când trăià, erà foarte pricepută în ierburile munţilor, mai bine decât un mierloi bătrân din Corsica.

Aşà că, spre sfârşitul vieţii ei, făcuse un balsam nemaipomenit de bun, amestecând cinci sau şase feluri de ierburi pe care le culegeam împreună în Alpili. E vreme multă de atunci; dar gândesc că dacă m'ajută sfântul Augustin şi dacă părintele stareţ îmi îngăduie, aş puteà — socotind bine — să găsesc amestecul acelui minunat balsam. Pe urmă nu ne mai rămâne decât să-l punem în sticle şi să-l vindem cu preţ bun — ceeace ar îngădui mănăstirii să se îmbogăţească încet-încet, cum au făcut fraţii noştri din Trappe şi din Grande.

N'avù vreme să sfârşiască. Stareţul se sculă şi-l apucă de gât, călugării îi luară mâinile, arhondarul, încă şi mai mişcat decât ceilalţi, îi sărutà cu respect marginea desfăcută a rassei. Apoi toţi se reîntoarseră la scaunele lor ca să chibzuiască; şi acolo, soborul hotărî ca să se încredinţeze vacile fratelui Trasibul, pentru ca fratele Gaucher să se poată dà trup şi suflet balsamului său.

Cum ajunsese bunul frate să găsească reţeta mătuşii Bégon? cu ce sforţări? cu preţul cărei osteneli? Povestea nu ne spune. Atât numai e prea sigur, că după şase luni, balsamul Părinţilor albi erà foarte cunoscut. In tot ţinutul Comtat, cât şi în Arles, nu erà nici un *mas*, nici un hambar, care să nu aibă în fundul lui, pe lângă

www.dacoromanica.ro

sticlele cu vin fiert şi chiupurile cu masline murate, o sticluţă de pământ negru, pecetluită cu semnele Proveneţei, având pe etichetă un călugăr căzut în extas.

Datorită renumelui balsamului ei, mănăstirea Prémontrés se îmbogăţi cât ai clipi. Turnul Pacôme fu ridicat. Stareţul căpătă o mitră nouă, şi biserica frumoase geamuri înflorite; iar în clopotniţa zăbreluită, o întreagă ârmie de clopote şi clopoţei se aşeză şi, într'o bună zi de Paşti, începură să sune şi să zăngăniască în văzduhuri...

Cât despre fratele Gaucher, acest sărman frate laic, ale cărui ţărănii făceau să râdă întregul sobor, nu mai fu vorba în mănăstire. De aici încolo nu se mai cunoşteà decât prea cuviosul părinte Gaucher, om de seamă şi cunoscător, care trăià cu desăvârşire de o parte de îndeletnicirile multe şi mărunte ale mănăstirii, şi se închideà în fiece zi în distileria sa, în vreme ce treizeci de călugări bătătoriau munţii ca să-i caute ierburile mirositoare . . . Această distilerie, în care nimeni, nici chiar stareţul n'aveà voie să intre, erà o veche capelă părăsită la capătul grădinii călugăreşti.

Simplitatea bunilor părinţi făcuse din această distilerie ceva tainic şi grozav; şi dacă, din întâmplare, vreun frate curios şi îndrăzneţ, acăţându-se de viţele de vie urcătoare, ajungeà până la florile de deasupra intrării — repede se dădeà jos, speriat că văzuse pe părintele Gaucher, cu barba de vrăjitor, plecat pe cuptoraşele sale, cu cântarul în mână, având împrejur retorte de pământ roş, alambicuri gigantice, serpentine de cristal, un amestec ciudat care scânteià ca vrăjit sub lumina roşie a geamurilor...

In amurg, când sunà cel din urmă Angélus, uşa acestui locaş tainic se deschideà încet şi cuviosul se duceà la biserică pentru slujba de seară. Trebuia să vezi primirea

www.dacoromanica.ro

ce i-o făceau toți când treceà prin curtea mănăstirii. Frații se dădeau înlături din calea lui. Spuneau:

— St!... el are taina!...

Arhondarul îl urmà și-i vorbià cu capul plecat...

In mijlocul acestor linguşeli, părintele mergeà ştergându-şi fruntea, cu tricornul său cu margini largi, pus îndărăt ca o aureolă, privind în juru-i cu mărinimie, marile curți sădite cu portocali, acoperişurile albastre pe care se învârtiau morişti noui, şi, în biserica strălucind de albeață — între stâlpii eleganți şi înfloriți — pe călugării îmbrăcați cuviincios, cari mergeau doi câte doi, cu figuri liniştite şi îndestulate.

— Mie mi se datoresc toate acestea — îşi ziceà cuviosul în sine însuş; şi fiece dată când îi venià în minte această idee, o undă de mândrie i se urcà în suflet...

Sărmanul fu însă aspru pedepsit... Veți vedeà...

Inchipuiți-vă că într'o seară, în timpul slujbei, el sosì în biserică într'o agitație nemaipomenită; roş, gâfâind, cu gluga deandoaselea şi aşà de turburat, încât luând aghiazmă îşi muie mânecile până în coate. Ceilalți crezură că din cauza emoțiunii întârzierii; dar când îl văzură făcând plecăciuni mari spre orgă şi spre pereți, în loc de a se închinà către altar — străbătând ca o furtună biserica, rătăcind cinci minute ca să-şi găsească banca, închinându-se în dreapta şi în stânga cu un surâs de fericire — atunci un murmur de mirare se prelinse în toată biserica. Şoptiră din unul în altul:

— Ce are părintele nostru Gaucher?... Ce are părintele nostru Gaucher?...

De două ori starețul, pierzându-şi răbdarea, lăsă să-i cadă din mâini cârja pe pietre, ca să poruncească tăcere... Colo, în fundul bisericii, psalmii mergeau bine, dar răspunsurile erau fără vieață...

www.dacoromanica.ro

Deodată, chiar în mijlocul lui *Ave verum,* iată pe părintele nostru Gaucher răsturnându-se pe scaun şi cântând cu glas tare:

La Paris e un părinte alb
Patatin, patapan, tarabin, taraban...

Toată lumea tâmpită. Toţi se scoală. Strigă:
— Luaţi-l... a intrat dracul în el!
Călugării se închină. Cârja monseniorului se sbuciumă. Dar părintele Gaucher nu vede nimic, nu ascultă nimic; şi doi călugări sdrahoni fură siliţi să-l ia pe sus şi să-l ducă prin uşa cea mică, pe când el se sbăteà ca un afurisit şi-i dădea mereu cu *patatin* şi *taraban.*

A doua zi, în zori, nenorocitul şedeà îngenunchiat, în odaia de rugăciune a stareţului şi-şi făceà penitenţa, scăldat în lacrămi.
— Balsamul, monseniore, balsamul mi-a luat minţile, — ziceà el bătându-se în piept.
Văzându-l aşà de abătut, aşà de căit, bunul stareţ însuş fu mişcat.
— Haide, haide părinte Gaucher, linişteşte-te, totul va trece ca roua la soare... La drept vorbind, scandalul n'a prea fost atât de mare, pe cât gândeşti... Numai cântecul erà cam... hm! hm!... In sfârşit, să credem că fraţii nu l'au auzit... Acum, să vedem, spune cum s'au petrecut?... Nu aşà, cercând balsamul?... Ai avut poate, mâna mai grea... Da, da, înţeleg..., Ai păţit-o ca şi fratele Schwartz, descoperitorul prafului de puşcă; ai fost victima propriei d-tale invenţiuni... Şi spune-mi, vrednicul meu prieten, trebuie numaidecât să cerci acest teribil balsam cu d-ta însuţi?
— Din nenorocire, da, monseniore... eprubeta îmi dă tăria şi gradul spiritului; dar cât priveşte desă-

www.dacoromanica.ro

vârşirea, gustul, — nu mă încred decât în limba mea...

— A! da, foarte bine... Dar ascultă ce vreau să-ţi mai spun... Când guşti astfel balsamul, de nevoie, ţi-se pare bun, — îţi face plăcere?!...

— Vai! da, monseniore, — zise nenorocitul părinte înroşindu-se tot... Iată două seri de când îi simt o aromă, un buchet!... De sigur că diavolul mi-a jucat acest renghiu... Aşà că sunt hotărît ca de aici înainte să nu mai mă servesc decât de eprubetă... Cu atât mai rău dacă lichiorul n'are să mai fie aşà de fin, şi nu de ajuns de limpede....

— Ia seama — întrerupse stareţul cu tărie. Nu trebuie să ne expunem să nemulţumim clientela. Tot ce ai de făcut de aici înainte, după ce te-am prevenit, este să te păzeşti... Să vedem: ca să poţi să-ţi dai socoteală, cât îţi trebuie?... Cincisprezece-douăzeci de picături îs de ajuns?... Să punem douăzeci de picături... Ar trebui să fie prea deştept diavolul să te prindă cu douăzeci de picături... Dealtfel, ca să înlăturăm orice întâmplare, te scutesc de aici înainte să mai vii la biserică... Slujba de seara o vei face în distilerie. Şi acum mergi cu bine, cuvioase, şi mai ales... socoteşte bine picăturile...

Vai!... sărmanul cuvios socoteà el bine picăturile... dar diavolul îl aveà în mână şi nu voià să-i dea drumul. Ce slujbe ciudate a auzit de-atunci distileria!...

Ziua, încă, mergeà bine. Părintele erà de ajuns de liniştit; îşi pregătià mangalul, alambicurile, alegeà cu grijă ierburile, — toate acele ierburi ale Provenţei, subţiri, înhorbotate, arse de miresme şi de soare... Dar seara, când ierburile fuseseră fierte şi când balsamul stătcà călduţ în marile basinuri de aramă oşie, atunci chinurile sărmanului călugăr începeau.

— ... Şaptesprezece... optsprezece... nouăsprezece... douăzeci!...

www.dacoromanica.ro

Picăturile se prelingeau de pe paiu în păhăruțul argintiu. Aceste douăzeci de picături, părintele le înghițiă dintr'odată, aproape fără plăcere. Numai cea de-a douăzeci și una îi scormonià lăcomia. Oh! această a douăzeci și una picătură!... Atunci, ca să scape de ispită, îngenunchià în fundul laboratorului și se cufundà în rugăciuni. Dar din licoarea călduță încă, se ridicà un abur plin de miresme, care se învârtià prin preajma lui și, cu voie — fără voie, îl trăgeà spre ea... Licoarea aveà coloarea verde-aurie. Plecat peste ea, cu nările lărgite, părintele o mestecà încet cu paiul și în micii fluturași lucioși cari undoiau în licoarea de smarald, părintelui i-se păreà că zăreşte ochii mătușii Bégon cari râdeau și sclipiau privindu-l...

— Haide! încă o picătură!...

Și din picătură în picătură, nenorocitul ajungeà la paharul plin. Atunci, cu puterile istovite, căderà într'un jeț mare și cu trupul prăpădit, cu pleoapele pe jumătate închise, gustà pe încetul păcatul, zicându-și în șoaptă cu o remuşcare delicioasă:

— Ah!... mă blestem... mă blestem...

Cel mai grozav lucru erà că pe fundul balsamului diavolesc, regăsià, prin nu știu ce vrăjitorie, toate cântecele blestemate ale mătușii Bégon: *Sunt trei cumetriţe, care pun la cale un ospăţ...* sau: *Bergereta meșterului Andrei se duce singurică la pădure...* și mereu acel faimos refren al Părinților albi: Patatin-patapan.

Inchipuiți-vă ce harababură a doua zi dimineața când vecinii îi spuneau cu surâs răutăcios:

— Ehe!... părinte Gaucher, eri seară când te-ai culcat, îți umblau greieri prin cap.

Atunci veniau lacrămile, desperarea, postul, pocăința și canonul. Dar toate erau neputincioase împotriva diavolului balsamului; și în fiecare seară, la acelaș ceas, blestemul reîncepea.

www.dacoromanica.ro

In timpul acesta, comenzile plouau la mănăstire. Erà o binecuvântare. Veneau din Nîmes, din Aix, din Avignon, din Marsilia... Din zi în zi, mănăstirea luà înfăţişarea unei fabrici. Erau fraţi cari împachetau, fraţi cari lipiau etichetele, alţii cari scriau, alţii cari transportau, slujba dumnezeiască pierdeà pe ici pe colo câte o toacă sau câte o sunare de clopot; dar poporenii nu pierdeau nimic, vă spun eu...

Şi iată cum într'o bună dimineaţă de Duminecă, în vreme ce arhondarul cetià în plin sobor socoteala de sfârşit de an şi bunii călugări îl ascultau cu ochii ţintă şi cu surâs pe buze — iată zic, pe părintele Gaucher că năvăleşte în mijlocul lor, strigând:

— S'a sfârşit... Nu mai fac... Daţi-mi vacile îndărăt...

— Ce este, părinte Gaucher? întrebă stareţul, care nu se cam îndoià despre ce erà vorba...

— Ce este, monseniore?... Este că sunt gata să-mi pregătesc o frumoasă veşnicie de foc şi de spânzurătoare... Este că beau... beau ca un ticălos...

— Dar ţi-am spus să socoteşti picăturile...

— Ah! da, să socotesc picăturile..., socotesc paharele acum... Da, cuvioşilor, aici am ajuns... Trei ceşti în fiecare seară... Înţelegeţi că aceasta nu mai poate să meargă... Aşà că să vă facă balsamul cine ştiţi... Să mă ardă focul dumnezeesc dacă mă mai amestec...

Soborul nu mai râdeà.

— Dar bine, nenorocitule, ne ruinezi! strigă arhondarul, ridicând în sus ceaslovul socotelilor...

— Vă pare bine să mă vedeţi blestemat?...

Atunci stareţul se ridică.

— Cuvioşilor — zise el întinzând frumoasa-i mână albă pe care strălucià inelul pastoral — este mijloc să îndreptăm lucrul... Nu e aşà că seara, scumpul meu fiu, te ispiteşte diavolul?

www.dacoromanica.ro

— Da, cuvioase stareţe, în fiecare seară, de obiceiu noaptea, mă iau, să am iertare, sudorile ca pe măgarul lui Capitou, când vedeà samarul...

— Bine! bine!... linişteşte-te... De aici înainte, în toate serile, la slujbă, noi vom zice, pentru tine, rugăciunea sfântului Augustin, care-ţi va da deplina indulgenţă... Cu aceasta, orice s'ar întâmplà, d-ta eşti acoperit... E absolvirea în timpul păcatului...

— Oh!... bine, atunci mulţumesc, cucernice stareţ!...

Şi fără să ceară mai mult, părintele Gaucher se reîntoarse la alambicurile sale, uşor ca o ciocârlie.

In adevăr, din clipa aceea, în toate serile după ce se sfârşeau rugăciunile obişnuite, cel ce slujià, adăugà totdeauna:

— Să ne rugăm pentru sărmanul părinte Gaucher, care-şi jertfeşte sufletul pentru binele tovărăşiei noastre... *Oremus Domine*...

Şi în timp ce peste toate glugile albe aplecate în umbra naosului, rugăciunea alergà fremătând ca vântul peste zăpadă — colo, în fundul mănăstirii, în dosul geamurilor înflăcărate ale distileriei, se auzià cântarea hăuitoare a părintelui Gaucher:

In Paris erà un părinte alb,
Patatin-patapan, tarabin-taraban...
In Paris erà un părinte alb,
Care puneà vrăbiuţele,
Să joace în grădină, trin, trin, trin...
Care puneà vră...

...Aici bunul păstor se oprì, înspăimântat:

— Milostivire!... să mă audă poporenii....

www.dacoromanica.ro

IN CAMARGA

I. PLECAREA

Mare mişcare la castel. Trimisul venise aducând o vorbă dela paznic, jumătate pe franţuzeşte, jumătate provenţal, vestind că fuseseră vreo două treceri de galejoni, de şarlotine şi că nici becaţinele nu lipsiau.

«Sunteţi al nostru», îmi scrieau amabilii mei vecini; şi azi dimineaţă, la cinci în ziuă, marele lor break, încărcat cu puşti, câini, merinde, veni să mă ia dela poalele colinei.

Iată-ne mergând pe drumul Arles-ului, puţin cam uscat, cam gol, în dimineaţa aceea de Decemvrie, când verdeaţa palidă a maslinilor abiă se vede, şi verdele crud al gârneţelor e puţin cam iernatic şi cam searbăd. Gospodăriile încep a se trezi. Lumini se aprind de mânecate, la ferestrele fermelor; şi în firidele de piatră ale mănăstirii Montmajour, ereţi încă grei de somn, bat din aripi printre ruine. Cu toate acestea, ne încrucişem, dealungul şanţurilor, cu ţărănci bătrâne, care merg la târg în trapul măgăriţelor lor. Ele vin dela Ville-de-Baux. Şase lungi leghe ca să steà un ceas pe scările dela Saint-Trophyme, ca să vândă pacheţele de ierburi adunate de pe munţi!...

Acum iată întăriturile dela Arles; întărituri joase şi crenelate, cum se văd pe stampe vechi, pe care luptători armaţi cu lănci apar pe nişte talusuri mai mici ca ei. Trecem în galop prin acest minunat oraş, unul din cele mai pitoreşti din Franţa, cu balcoanele lui sculptate, rotunjite, ieşind în afară, ca nişte odăi, până în mijlocul străzilor strâmte — cu case bătrâneşti, negre, cu mici porţi maureşti, ogivale şi joase, care te fac să te gândeşti la vremea lui Wilhelm Nas-scurt şi a Sarasinilor. La ceasul acela, nimeni nu erà pe afară. Singur cheiul

www.dacoromanica.ro

Ronului e însufleţit. Vasul cu aburi care deserveşte Camarga, pufăie în josul treptelor, gata de plecare. Vătafi în haină de lână roşie, fete din La Roquette care se duc să se tocmiască pentru munci la ferme, se urcă pe punte cu noi, vorbind şi râzând între ei. Sub lungile mantale negre, aplecate din cauza aerului tare al dimineţii, pieptănătura înaltă, arlesiană, face capul mic şi elegant, dându-i un grăunte de obrăznicie, o năzuinţă par'că, de a se înălţà ca să poată aruncà râsul sau gluma înţepătoare mai departe... Clopotul sună; plecăm.

Cu tripla viteză: a Ronului, a elicei şi a vântului, cele două maluri rămân în urmă... De o parte este Crau-l, o câmpie stearpă, pietroasă. De cealaltă parte, Camarga, mai verde, care-şi duce până în Mare iarba scurtă şi mlaştinele pline de trestie.

Din timp în timp, vaporul se apropie de un ponton, la stânga sau la dreapta, la imperiu sau la regat, cum se ziceà în evul mediu, în timpul regatului din Arles, şi cum mai spun şi astăzi vechii marinari de pe Ron. La fiecare ponton: o fermă albă, un boschet de copaci. Muncitorii se coboară încărcaţi de unelte, femeile cu coşurile pe braţ, drepte, pe punte. Spre imperiu sau spre regat, încetul cu încetul vaporul se goleşte şi când ajungem la pontonul din Mas-de-Giraud, unde ne coborîm, aproape nu mai e nimeni pe bord.

Mas-de-Giraud este o veche fermă a seniorilor de Barbentane, unde intrăm ca să aşteptăm pe paznicul care trebuie să vină să ne caute. In bucătăria înaltă toţi oamenii fermei, muncitori, vieri, ciobani, păstori, stau la masă, serioşi, tăcuţi, mâncând încet, serviţi de femei care vor mâncà pe urmă. In curând paznicul vine cu căruciorul lui. Adevărat tip în felul lui Fenimore, vânător de apă şi de uscat, gardian-pescar şi pădurar, — oamenii din partea locului îi zic *lou Roudeïrou* (haimanaua), pentrucă-l văd mereu, şi' n ceţele dimineţii

www.dacoromanica.ro

şi când se lasă seara, ascuns la pândă printre trestii sau stând ţeapăn în luntrea lui, supraveghindu-şi leşile în lacuri (claires) şi în canalurile de irigaţie (roubines). Poate că meseria aceasta de veşnic pândar îl face aşà de tăcut şi de închis în el. Totuş, pe când căruciorul său încărcat de puşti şi de panere merge înaintea noastră, dânsul ne dă ştiri despre vânătoare, despre trecerile pasărilor, despre locurile unde ele s'au lăsat. Vorbind, ne înfundăm în ţinut.

După ce trecurăm de pământurile cultivate, intrarăm în plină Camarga sălbatică. Cât vezi cu ochii, printre păşune — lucesc lacuri şi canale. Boschetele de tamarini şi de trestie fac ca nişte insule pe o Mare liniştită. Nici un copac înalt. Priveliştea întinsă, imensă, a câmpiei, e nemişcată. Din loc în loc, parcurile de animale îşi întind acoperişurile joase, până aproape de faţa pământului... Turme împrăştiate, culcate în ierburile sărate, sau mergând strânse în jurul glugii roşii a ciobanului, nu frâng linia mare uniformă, micşorate fiind de spaţiul nesfârşit al zărilor albastre şi al cerului deschis. Ca şi din Marea care e una, aceeaş, cu toate valurile ei, tot aşà se desprinde din această câmpie un simţimânt de singurătate, de imensitate, încă şi mai mărit de mistralul care suflă neîncetat, fără împiedicare, şi care, cu suflarea-i puternică, pare că turteşte şi măreşte priveliştea. Totul se îndoaie în faţa lui. Cei mai mici copăcei, păstrează urma trecerii lui, aplecându-se spre sud într'un fel de fugă nesfârşită...

II. COLIBA

Un acoperiş de trestie, pereţi de trestie, uscaţi şi galbeni: iată coliba!... Aşà se numeşte locul nostru de întâlnire pentru vânătoare. Tip de casă camargheză, coliba se compune din o singură odaie înaltă, spaţioasă, fără ferestre, primind lumina zilei numai prin uşa cu

www.dacoromanica.ro

geamuri, pe care seara o închide cu obloane pline. Dealungul zidurilor mari văruiţi, care pârâie, stau rastèle pentru armele cari vor sosì, tolbe, botfori de baltă. In fund cinci sau şase ţărani sunt aşezaţi în jurul unui par bătut în pământ şi mergând până la acoperiş, căruia îi serveşte de reazim. Noaptea, când suflă mistralul şi când casa pârâie din toate încheieturile — cu Marea depărtată şi cu vântul care o apropie, şi-i duce vuetul, umflându-l — te-ai crede în cabina unui vapor.

După-amiezile însă, la colibă, sunt încântătoare. In frumoasele zile de iarnă meridională, îmi place să stau singur aproape de vatra înaltă în care mocnesc câteva cioate de tamarin. Sub răbufnelile mistralului şi ale tramontanei, uşa se sgâlţâie, trestiile trosnesc şi toate aceste sguduiri par, cu adevărat, un ecou al marei sbuciumări a naturii din jur. Soarele iernatic, biciuit de vârtejul grozav, se împrăştie, îşi adună razele şi le risipeşte. Umbre mari aleargă sub cerul de-un albastru admirabil. Lumina vine prin revărsări, ca şi sunetele; şi clinchetele dela oi, acì auzite şi acì uitate, mistuite de vânt, se reîntorc să cânte la uşa ce se sgâlţâie în ţâţâni, având farmecul unui refren... Ceasul cel mai ales, e apusul, cu o clipă înainte de a se reîntoarce ciobanii... Vântul s'a liniştit. Ies puţin. Liniştit, soarele mare şi roşu se coboară, înflăcărat şi lipsit de căldură. Noaptea cade — trecând, te atinge cu aripa ei neagră, plină de umezeală... Colo în marginea zării, aproape de pământ, lumina unei descărcături de armă trece ca sclipirea unei stele roşii însufleţită de întunerecul înconjurător. In cele din urmă clipe ale zilei, vieaţa se grăbeşte... Un triunghiu lung de raţe sălbatice sboară jos de tot, ca şi cum ar vrea să se coboare; dar deodată, coliba în care arde *caleil*-ul, le îndepărtează; cea din fruntea stolului îşi sumete capul, urcă, şi toate celelalte, înapoia ei, se urcă sus, ţipând sălbatic.

www.dacoromanica.ro

Curând un tropăit imens se apropie, asemeni ropotului de ploaie. Mii de oi, chemate de ciobani, hărțuite de câini, al căror alergat confuz și respirare gâfâită se aud, — se îngrămădesc spre ocoale, fricoase și desordonate. Sunt și eu răpit, atins, cufundat în acest vârtej de lână creață și de behăieli; o adevărată hulă de Mare pe care ciobanii par duși cu umbra lor cu tot, de valuri săltate... După turme — iată pași cunoscuți și glasuri vesele... Coliba se umple, înviorată și sgomotoasă. Vreascurile ard. Și cu cât sunt mai obosiți, cu atât râd mai mult. E o amețeală de oboseală tihnită, cu armele puse în rastel, cu cismele aruncate claie peste grămadă, cu tolbele goale — și alături pene roșii, aurii, verzi, argintate, toate pătate de sânge. Masa-i gata; și 'n aburul unei supe bune de țipari, se așează tăcerea, tăcerea mare a poftei sănătoase, întreruptă numai de hăpăiala sălbatică a câinilor cari-și linchesc pe dibuite strachina cu mâncare, la ușă...

Veghea va fi scurtă. Aproape de focul care clipește deasemeni, n'a mai rămas decât paznicul și cu mine. Vorbim, adică, la dreptul, ni aruncăm din când în când unul altuia, jumătăți de cuvinte, ca țăranii — acele interjecții aproape indiene, scurte și repede stinse ca și cele din urmă sclipiri ale vreascurilor arse... In sfârșit paznicul se scoală, își aprinde fânarul — și pasul lui îl aud cum se pierde în noapte...

III. LA ESPÈRE-Ă (LA PÂNDĂ)

Espère-a! ce nume frumos ca să arate pânda, așteptarea vânătorului în cursă, și acele ceasuri nehotărîte în care totul așteaptă, speră, stă între noapte și zi. Pânda de dimineață, puțin înainte de răsăritul soarelui, — pânda de seară, la asfințit. Cea din urmă îmi place, mai cu seamă în locurile mlăștinoase, unde apa lacurilor păstrează lumina mult timp...

www.dacoromanica.ro

Câteodată pânda se face în *negochin,* o mică barcă cu fundul ascuțit, strâmtă, gata să se răstoarne la cea mai mică mișcare. Adăpostit după trestii, vânătorul pândește rațele stând pe fundul bărcii, din care se iveşte numai cozorocul unei şepci, țeava puşcii şi capul câinelui care adulmecă vântul, clămpănind din fălci după țânțari sau plecând barca cu labele lui mari, întinse, şi făcând astfel să dea apa în barcă. Acest soiu de pândă este prea complicat pentru neîndemânarea mea vânătorească. Aşà că, mai adesea, mă duc la pândă pe jos, bălăcindu-mă în mlaştină, încălțat cu cisme grozave, făcute dintr'o piele întreagă. Merg încet, cu băgare de seamă, de teamă să nu mă înnămolesc. Dau de o parte trestii pline de miresme, sălcii în care sar broscoii...

In sfârşit iată o insulă mică de tamarini, un colț de pământ pe care mă aşez. Paznicul, ca să-mi facă mare cinste, şi-a lăsat câinele cu mine; un câine enorm de Pirinei, cu mițe mari, albe, vânător şi pescar de mâna întâia, şi a cărui prezență mă face şi mai neîndemânatec. Când trece prin dreptul meu vreo găinuşă de baltă, el are un fel batjocoritor de a mă privi, aruncându-şi înapoi, cu o smâncitură artistică din cap, cele două urechi moi care-i atârnă în ochi; apoi anumite ținute, dătături din coadă, o întreagă mimică de nerăbdare, ca să-mi spună:

— Trage... trage odată!...

Trag — nu nimeresc. Atunci, lungit, el cască şi se întinde, ostenit, descurajat şi obraznic...

Ei bine! da!... zic şi eu că sunt un prost vânător. Pânda pentru mine, e clipa care trece, lumina care scade mistuindu-se în ape, lacurile care lucesc, poleind până la argintiul fin, cenuşiul cerului întunecat. Imi place mireasma apelor, foşnetul tainic al vietăților din trestii, murmurul abiă auzit ale frunzelor lungi care tremură... Din când în când, un vaer trist trece şi se

www.dacoromanica.ro

pierde în văzduh, ca un vuet de scoică de Mare. E bâtlanul care-şi înfundă în apă ciocul său imens de pasăre-pescar şi strigă... rrruuuu!... Invăluiri de cocori foşnesc deasupra mea. Aud freamătul aripilor, ciufuleala fulgilor în aerul rece şi chiar pârâiala micilor oase osteni te. Apoi, nimic, noapte adâncă, cu o rămăşiţă de lucire de zi pe ape...

Deodată simt o tresărire, un fel de sfială nervoasă, ca şi cum aş aveà pe cineva în spate. Mă întorc şi zăresc pe tot arăşul nopţilor frumoase, luna, luna rotundă care se ridică molcom, cu o mişcare de urcare simţitoare la început, dar încetinind-o treptat, cu cât se depărtează de zare.

Iată o rază alături de mine, alta mai încolo.... Iată: toată mlaştina se aprinde. Tufa cea mai mică are umbra ei. Pânda s'a sfârşit, pasările ne văd, trebuie să ne reîntoarcem. Mergem în mijlocul unei revărsări de lumină albăstrie, uşoară, prăfuită; şi fiecare pas al nostru în ghioluri şi 'n canale, mişcă o puzderie de stele căzute în razele lunii, care străbat apa până la fund...

IV. ROŞ ŞI ALB

Foarte aproape de noi, la o bătaie de puşcă de colibă, este încă una care se aseamănă, dar care-i mai ţărănească. Acolo locueşte paznicul cu femeia şi cu cei doi copii mai mari: o fată care îngrijeşte de facerea hranei şi drege plăşile pentru vânat peşte, şi băiatul care ajută pe tată-său să scoată plăşile, să supravegheze *martilières*-le (stăvilarele) lacurilor. Ceilalţi doi, mai tineri, sunt în Arles, la bunica lor; şi vor stà acolo până vor învăţà să cetească şi să-şi facă prima împărtăşanie, căci aici e prea departe de biserică şi de şcoală şi apoi şi aerul din Camarga nu le prieşte. Drept e, că odată cu venirea verii, când mlaştinile seacă şi nomolul alb al ca-

www.dacoromanica.ro

nalelor se crapă de căldură — insula nu mai e de locuit.

Am văzut toate acestea odată în luna lui August, şi nu voiu uită niciodată înfăţişarea tristă şi sălbatică a acestui loc aprins. Din loc în loc, lacurile fumegau la soare ca nişte imense vase, păstrând la fund de tot o rămăşiţă de vieaţă care se mişcă — o forfoteală de salamandre, de păianjeni şi de muşte de apă care caută cotloane umede. Erà un aer înciumat, o aburire de miasme care plutiau greoaie şi pe care o îngroşau mai tare nenumărate vârtejuri de ţânţari. Acasă la paznic, pe toţi îi scuturau frigurile, şi-ţi erà milă să le vezi feţele trase, galbene, cu cearcăne în jurul ochilor măriţi peste măsură, ale acestor nenorociţi hărăziţi să se târască vreme de trei luni sub acest soare neîndurător care arde pe cei cu friguri, dar nu-i încălzeşte... Tristă şi grea-i vieaţa pentru paznicii de vânătoare din Camarga! Şi cel puţin paznicul nostru are nevastă şi copii cu el, dar la două leghe mai departe, în baltă, se află un paznic al hergheliilor de cai, care trăeşte cu desăvârşire singur tot anul dela un capăt la altul, şi duce o adevărată vieaţă de Robinson. In coliba de trestie pe care şi-a făcut-o singur, toate-s făcute de mâna lui, şi hamacul de răchită împletită, şi vatra clădită din trei pietre negre, şi scăunaşul cu picioare de tamarin, şi încuietoarea şi cheia de lemn alb, care închide această ciudată locuinţă. Omul e aproape tot aşà de ciudat ca şi locuinţa lui. E un fel de filozof tăcut ca toţi singuraticii, adăpostindu-şi neîncrederea de ţăran, pe după nişte sprâncene stufoase.

Când nu-i cu vitele la păşune, îl găseşti stând în faţa uşii, descifrând încet, cu o îndemânare copilărească şi atingătoare, una din acele cărticele roze, albastre sau galbene, care înfăşură sticluţele dela farmacie cu doctorii pentru caii lui. Bietul om nu are altă distracţie decât cetitul, şi altă carte decât aceasta. Cu toate că sunt

www.dacoromanica.ro

vecini cu colibele, paznicul nostru şi cu el nu se întâlnesc. Şi chiar se feresc unul de altul. Intr'o zi, pe când îl întrebam de ce nu se pot suferi, paznicul nostru îmi răspunse:

— Din cauza părerilor... El e roş, iar eu sunt alb...

Aşà că, chiar în acest pustiu a cărui singurătate ar fi trebuit să-i apropie, aceşti doi sălbatici, tot atât de ignoranţi şi de naivi unul ca şi altul — aceşti doi bouari ai lui Theocrit, care se duc la oraş odată pe an şi cărora cafenelele din Arles cu aurăriile şi cu oglinzile lor îi lasă minunaţi ca palatul Ptolomeilor — au găsit chipul să se urască, în numele convingerilor lor politice.

V. VACCARÈS

Ceeace-i mai frumos în Camarga, este Vaccarès. Adesea, părăsind vânătoarea, mă duc să stau pe malul acestui lac sărat, o Mare mică ce pare o frântură din cea mare, închisă între pământuri şi devenită familiară din cauza însăş a captivităţii ei.

In locul uscăciunii care face, de obiceiu, coastele aşa de triste — Vaccarès, cu malurile lui înalte, acoperite cu iarbă verde şi catifelată — înfăţişează o floră neobişnuită şi încântătoare: centaure, trifoi de apă, genţiane, şi acele frumoase *saladelles*, albastre iarna, roşii vara, care-şi schimbă coloarea după atmosferă şi cu o înflorire neîntreruptă înseamnă fiecare anotimp cu un ton diferit.

Spre seară, când soarele începe să se coboare, aceste trei leghe de apă fără o barcă, fără o pânză care să-i mărginească şi să-i prefacă întinderea — au o înfăţişare admirabilă.

Nu mai e farmecul închis al lacurilor şi al canalelor care sclipesc din loc în loc între încreţiturile unui pământ mărnos sub care apa chifteşte, gata să iasă deasupra,

www.dacoromanica.ro

la cea mai mică adâncitură. Aici, impresiunea e mare, largă.

De departe, încreţitura strălucitoare a feţei apei, chiamă spre ea cârduri de raţe sălbatice, bâtlani, flamanţi cu burta albă, cu aripi trandafirii, aşezându-se dealungul ţărmului ca să pescuiască, în aşà chip în cât să-şi înşiruie colorile lor deosebite într'o lungă fâşie egală; pe urmă sunt ibişi, adevăraţi ibişi de Egipt, cari stau ca la ei acasă sub acest soare splendid şi cu acest peisaj mut. De unde stau, în adevăr, nu aud decât clipotitul apei şi glasul paznicului care-şi chiamă caii împrăştiaţi pe mal. Toţi au nume răsunătoare: «Cifer! (Lucifer)... Estello!... Esturnello!...» Fiecare vită auzindu-şi numele, aleargă cu coama în vânt şi vine să-şi mănânce ovăzul din mâna paznicului...

Mai departe, mereu pe acelaş mal, se găseşte o mare *manado* (cireadă) de boi, păscând în voie, ca şi caii. Din timp în timp, zăresc deasupra tufelor de tamarini, spinările lor încovoiate şi coarnele lor, în semilună, ridicându-se. Cea mai mare parte din aceşti boi din Camarga sunt crescuţi ca să alerge în serbările din sate (ferrades); şi unii au nume celebre în toate cercurile din Provenţa şi din Langhedoc. Aşà, cireada vecină, numără printre alţii un luptător grozav, numit Romanul, care a spintecat nu ştiu câţi oameni şi cai, la alergările din Arles, Nîmes, Tarascon. Aşà că tovarăşii lui l'au luat de conducător — căci, în aceste ciudate turme, vitele se guvernează ele înşile, adunate în jurul unui taur bătrân, pe care-l aleg de şef. Când se abate uraganul în Camarga, uragan groaznic în această câmpie largă în care nu-l împiedică sau nu-l împrăştie nimic, atunci toată cireada se strânge înapoia căpeteniei, toate vitele cu capul plecat întorcând împotriva vântului frunţile lor mari unde se adună toată puterea boului. Păstorii noştri proveţali numesc această mişcare:

www.dacoromanica.ro

vira la bano au giscle — să întoarcă coarnele la vânt. Nenorocire turmei care nu face așà!... Orbită de ploaie, dusă de uragan, cireada în neștire se învârte în jur, se înfricoșează, se împrăștie — și boii înnebuniți, alergând ca să scape de furtună, se prăvălesc în Ron, în Vaccarès sau în Mare.

NOSTALGIA CĂZĂRMII

Azi dimineață, la cea dintâiu lucire a zorilor, o huruială nemaipomenită de darabană mă trezi, într'o sguduire... Rata-plan-plan...

Un toboșar între pinii mei, la ceasul acela!...

Ciudat lucru...

Repede-repede, sar din pat și alerg să deschid ușa.

Nimeni!... Huruiala a tăcut... Din mijlocul viței sălbatece plină de apă, doi sau trei șnepi izbucnesc, fâlfâind din aripi... Un vânt ușor șuieră prin copaci... Spre răsărit, pe creasta fină a Alpililor, se grămădește o prăfuire de aur, din care soarele iese încet... O rază stingheră atinge acoperișul morii. In clipa aceea, toboșarul nevăzut începe să bată ca la paradă: rata... plan... plan.!... Dracu să ia pielea de măgar! O uitasem. Dar, în sfârșit, cine e sălbaticul care vine în fundul pădurii să salute revărsarea soarelui cu o darabană? Privesc în jur, nu văd nimic... nimic de cât tufele de lavandă și pinii cari se coboară până jos, la drum... Poate că în șanț, colo, s'a ascuns vreun drăcușor, care vrea să-și bată joc de mine... De sigur că-i Ariel, sau meșterul Puck... Și-o fi zis, trecând pe lângă moara mea:

— Parizianul stă preà liniștit acasă — să-i fac o cântare de dimineață...

După care, va fi luat o darabană și... rata-plan-plan... rata-plan-plan...

www.dacoromanica.ro

N'ai să taci, meştere Puck? Ai să-mi deştepţi greierii .... Dar nu era Puck.

Era Gouguet François, zis Pistolet, toboşar la regimentul 31 de linie şi acum în permisie de semestru. Pistolet se plictiseşte acasă, — are nostalgii toboşarul, şi — dacă-i împrumută darabana comunală — el pleacă prin pădure şi, melancolic, bate darabana, gândindu-se la cazarma prinţului Eugen.

Azi a venit să viseze pe colina mea verde!... Acolo, în picioare, sprijinit de un pin, cu darabana între picioare, bate din toată inima... Stoluri de potârnichi speriate, izbucnesc dela picioarele lui şi el nici nu le bagă în seamă. Ferigula miroase împrejur, dar el iarăş nu o vede...

Nu vede nici delicatele pânze de păianjen care tremură la soare pe ramuri, nici ăcele de pin cari cad pe pielea darabanei. Cu totul dat visurilor şi cântării lui, priveşte cu dragoste beţele şi la fiecare lovitură, faţa lui mare şi prostească se umple de bucurie.

Rata-plan... plan... plan!...

«Cât îi de frumoasă cazarma cea mare, cu ograda largă, pavată cu lespezi mari de piatră, cu rândurile de ferestre bine aliniate, cu multele ei capele de poliţie, şi cu bolţile scunde sub care se aude sgomotul gamelelor!»

Rata-plan... plan... plan!...

«O! scara largă, coridoarele văruite, camera mirositoare, centiroanele lustruite, masa pentru pâine, vasele pentru ceruit pe jos, paturile de fier cu învelitoare cenuşie, puşcile care strălucesc în rastèle!...»

Rata-plan... plan... plan!...

«Oh! zilele frumoase din corpul de gardă, cărţile de joc slinoase, dama de pică urîtă cu podoabă la cap, bătrânul Pigault-Lebrun[1]) cu scorţele rupte, aruncat pe patul de campanie...»

[1]) Un scriitor francez.

www.dacoromanica.ro

Rata-plan... plan... plan!...

«Oh! nopțile lungi de gardă la porțile ministerelor, vechea gheretă în care intră ploaia, și frigul la picioare!... trăsurile de gală care stropesc când trec! Oh! corvoada peste rând în zilele de popreală, hârdăul puturos, patul de lemn, deșteptarea în diminețile ploioase, retragerea în ceață, când încep să se aprindă felinarele cu gaz, apelul de seara când toți vin pe goană!...»

Rata-plan... plan... plan!...

«Oh! pădurea dela Vincennes, — mănușile mari de bumbac alb, plimbările pe forturi... Oh! bariera școalei, fetișcanele soldaților, trompeta din salonul lui Marte, absintul la teatrul popular, tainele dintre două sughițuri, baionetele scoase din teacă, romanța sentimentală cântată cu mâna pe inimă...»

Visează, visează, sărmane!... nu eu am să te împiedic... bate bine darabana, bate cu toată puterea. Nu am dreptul să te cred ridicul.

Dacă ai nostalgia căzărmii, oare, eu nu o am pe a mea?

Parisul meu nu mă urmărește aici, ca și pe tine al tău?!... Tu bați darabana sub pini, tu... Eu copiez... Ah! ce buni Proveņțali suntem!... Colo, în căzărmile Parisului, tânjim după Alpilii noștri albaștri și după mireasma sălbatică a lavandei; acum, aici, în plină Provență, cazarma ne lipsește și tot ce ni-o amintește — ni-i scump...

Sună ora opt în sat. Pistolet, fără să lepede bețele, a plecat spre casă... Coboară prin pădure și bate mereu... Eu, culcat în iarbă, bolnav de nostalgie, avui crezarea, pe când sgomotul darabanei se depărtă, că-mi trece prin față, printre pini, întregul meu Paris...

Ah.!.. Paris! Paris!... Mereu Paris!...»

SFÂRȘIT

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

PRECUVÂNTARE pag. 5
INSTALAREA pag. 6
DILIGENȚA DIN BEAUCAIRE pag. 9
TAINA MEȘTERULUI CORNILLE pag. 13
CAPRA DOMNULUI SEGUIN pag. 19
STELELE pag. 25
ARLESIANA pag. 31
CATÂRCA PAPEI pag. 35
FARUL SANGHINARILOR pag. 45
AGONIA SEMILANTEI pag. 51
GRĂNICERII pag. 57
PREOTUL DIN CUCUGNAN pag. 62
BĂTRÂNII pag. 67
BALADE IN PROZĂ:
I. MOARTEA DAUPHIN-ULUI pag. 75
II. DOMNUL SUBPREFECT LA CÂMP... pag. 78
PORTOFELUL LUI BIXIOU pag. 81
LEGENDA OMULUI CU CREIER DE AUR pag. 87
POETUL MISTRAL pag. 91
CELE TREI LITURGHII MICI (Poveste de Crăciun) pag. 98
PORTOCALELE (Fantazie) pag. 107
CELE DOUĂ HANURI... pag. 110
LA MILIANACH (Insemnări de călătorie) pag. 115
LĂCUSTELE pag. 125
BALSAMUL CUVIOSULUI PĂRINTE GAUCHER pag. 130
IN CAMARGA:
I. PLECAREA pag. 140
II. COLIBA pag. 142
III. LA ESPÈRE-Ă (La pândă) pag. 144
IV. ROȘ ȘI ALB pag. 146
V. VACCARÈS pag. 148
NOSTALGIA CĂZĂRMII pag. 150

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro